

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ DLE OBČANSKÉHO ZÁKONÍKU

Renáta Ryněšová

PLZEŇ 2016

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně, přičemž jsem použila pouze uvedených pramenů a literatury, z nichž jsem pro potřeby této práce čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, březen 2016

Renáta Rynešová

Touto cestou bych ráda poděkovala mé rodině za podporu a trpělivost, mému zaměstnavateli za rady a pracovní volno na psaní diplomové práce a v neposlední řadě také děkuji vedoucímu mé diplomové práce, JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D., za odborné vedení a ochotný přístup při konzultacích.

Seznam zkratk

ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ1964	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
ZOR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
OZO	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
LZPS	ústavní zákon č. 23/1991 Sb. kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění všech dodatkových protokolů (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)
MPOP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)
zákon o právu rodinném	zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Obsah

1. Úvod	1
2. Obecně k právům a povinnostem manželů podle občanského zákoníku	3
2.1. Subjektivní práva rodinná	4
2.2. Obsah manželství	6
2.2.1. Vznik práv a povinností mezi manžely	8
2.2.2. Zánik práv a povinností mezi manžely	9
2.2.3. Práva a povinnosti mezi manžely ve vztahu k neplatnému a zdánlivému manželství	10
3. Rovnost mezi manžely a diskriminace na základě pohlaví	11
4. Osobní práva a povinnosti mezi manžely	15
4.1. Povinnost manželů navzájem si projevovat úctu	17
4.2. Povinnost manželů žít spolu	18
4.3. Povinnost manželů být si věrni	21
4.3.1. Pojem věrnosti a povinnosti být si věrni	21
4.3.2. Historický exkurz	24
4.3.3. Povinnost být si věrni jako smluvní povinnost	25
4.3.4. Nevěra jako příčina rozvodu	29
4.3.5. Předmanželské smlouvy a tzv. infidelity clauses v právu Spojených států amerických	29
4.4. Povinnost manželů vzájemně respektovat svoji důstojnost a podporovat se	32
4.5. Povinnost manželů udržovat rodinné společenství a vytvářet zdravé rodinné prostředí	36
4.6. Povinnost manželů společně pečovat o děti	37
4.7. Právo na informace o příjmech a stavu jmění druhého manžela	39
5. Osobně-majetková práva a povinnosti mezi manžely	42
5.1. Rodina	43
5.2. Rodinná domácnost	44
5.3. Povinnost brát zřetel na zájem rodiny	47
5.4. Povinnost manželů uspokojovat potřeby rodiny v případě sdílení rodinné domácnosti	47
5.5. Uspokojování potřeb rodiny při odděleném žití manželů	49
5.6. Povinnost manželů dohodnout se při rozhodování o záležitostech rodiny.	51
5.7. Povinnost manželů obstarávat záležitosti rodiny	53
5.8. Vzájemné zástupčí právo manželů v běžných záležitostech	58
5.9. Vyživovací povinnost mezi manžely	61

5.9.1.	Obecně k výživnému a vyživovací povinnosti mezi manžely	61
5.9.2.	Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti mezi manžely.....	63
5.9.3.	Výše výživného	65
5.9.4.	Vyživovací povinnost manželů ve vztahu ke společnému jmění manželů	66
5.9.5.	Soudní řízení ve věcech výživného mezi manžely.....	67
6.	Závěr.....	71
	Resumé	74
	Seznam zdrojů	75
	Přílohy	83

1. Úvod

S právy a povinnostmi manželů se setkávám stejně jako každý z vás v rámci každodenního života, ať již přímo v roli manžela či manželky nebo v rámci širších rodinných vztahů. Často si ani sami manželé neuvědomují, že plní zákonem danou povinnost či uplatňují své právo vznikající přímo ex lege. Například při otázkách manželky: „Tak kolik jsi dnes vydělal? Kolik jsi domů přinesl?“, málokterému manželů proběhne hlavou, že má dokonce povinnost dle současné právní úpravy sdělit manželce údaje o svých příjmech a stavu svého jmění. A naopak ne každá manželka, třeba i právně vzdělaná, bude odpověď na svou otázku vyžadovat z titulu svého práva, ale spíše z obavy, zda budou schopni zaplatit nedoplatek za elektřinu. Další obdobných příkladů bych mohla uvádět mnoho, ale je nutné si uvědomit, že vztahy rodinné, kam řadíme i vztahy mezi manžely, existovaly, existují a jistě nadále budou existovat i bez právní regulace. Ale s ohledem na to, že konkrétně institut manželství v České republice je svazkem právním mezi jedním mužem a jednou ženou, se právo jalo obsah tohoto svazku více či méně regulovat.

Problematika práv a povinností manželů je tradičně zařazována do práva rodinného, kde je nepochybně stanoven jejich základ především v ustanovení o rovnosti povinností a práv mezi manžely. Ale nelze opomenout dosah této problematiky i do jiných právních odvětví, ať jsou to odvětví práva soukromého či veřejného. Cílem mé diplomové práce je detailněji pojednat o právech a povinnostech manželů dle současně platného a účinného zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, a to především o právech a povinnostech obsažených v obecných ustanoveních dílu čtvrtého, hlavy první, části druhé tohoto občanského zákoníku.

Navzdory tomu, že by se mělo jednat o velice praktické téma, které denně provází statisíce lidí, a to i přes neustále klesající sňatečnost v České republice, ve své práci budu mnohdy narážet na čistě teoretické úvahy v praxi dosud neřešené. Některé otázky nejsou řešeny v samotném právním řádu, doktríně, ani v judikatuře a je zajímavé přemýšlet nad tím, kam až sahají hranice práva a případné ingerence státní moci do vztahů mezi manžely, resp. do úpravy jejich vzájemných práv a povinností.

V práci se zaměřím především na osobní práva a povinnosti manželů, některá z nich jsou chápána spíše jen jako proklamace a idea manželství bez právní vymahatelnosti. Často jsou vyjmenována jako součást projevu oddávajícíchho

při uzavírání sňatku. Domnívám se, že manželé při sňatečném obřadu si vůbec neuvědomují, že určité pasáže projevu, jsou výčtem zákonných práv a povinností manželů, tudíž by být v manželství řádně plněna. Následně je na poukazováno na neplnění manželských povinností až v rámci rozvodového řízení, kde slouží jako berlička k tomu, aby byl prokázán hluboký, trvalý a nenapravitelný rozvrat manželství. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla ve své práci se podrobněji věnovat konkrétně osobním povinnostem manželů, především povinnosti být si věrni. Tuto manželskou povinnost jsem si vybrala, protože věrnost mezi manžely se stává čím dál větší výjimkou. Sama nevěra je jedním z nejčastějších konkretizovaných důvodů pro rozhodnutí manželů podat návrh na rozvod. Často, i když nevěra není primárním důvodem rozvratu manželství, kterým je porušení jiné povinnosti jako například vzájemná nedůvěra a nerespektování důstojnosti druhého manžela, jde nevěra ruku v ruce s primárním důvodem rozvratu manželství.

Diplomovou práci jsem rozčlenila do šesti kapitol, z nichž první a poslední kapitolu tvoří úvod a závěr práce. V druhé kapitole se zaměřím na práva a povinnosti manželů dle občanského zákoníku z obecného hlediska, jejich systematického zařazení a také, jak je na tuto problematiku nahlíženo z hlediska doktríny. Než začnu ve své práci pojednávat o jednotlivých manželských právech a povinnostech pojednám také o rovnosti mezi manžely v jejich právech a povinnostech, která je i v dnešní moderní době neustále zdůrazňována na vnitrostátní i mezinárodní úrovni, a to s ohledem na historii, kdy rovnost mezi mužem a ženou v manželství nebyla takovou samozřejmostí, jako je tomu na našem území dnes. Následně již budu v práci rozebírat práva a povinnosti manželů ve sledu, v jakém jsou uvedena v ObčZ.

Cílem mé diplomové práce není pojednat o všech právech a povinnostech mezi manžely, ale pouze o vybraných, kterými jsou vzájemná osobní práva a povinnosti manželů a dále manželská práva a povinnosti osobně-majetkového charakteru. Manželské povinnosti a práva nejsou vždy snadno zařaditelná do jedné z těchto kategorií a vykazují znaky obou.

Do své diplomové práce již nebudu zahrnovat institut rodinného závodu, společné jmění manželů, bydlení manželů a soukromoprávní ustanovení o domácím násilí, jelikož tyto instituty tvoří velmi obsáhlou materii rodinného práva, a jsou samostatnými náměty pro mnoho dalších prací, v nichž jsou podrobněji zpracovávána.

2. Obecně k právům a povinnostem manželů podle občanského zákoníku

V ObčZ je věnován povinnostem a právům manželů celý čtvrtý díl hlavy první, věnované manželství, v části druhé ObčZ. Tento díl zahrnuje práva i povinnosti osobního charakteru, ale i povahy majetkové a povahy osobně-majetkové. Práva a povinnosti osobně-majetkového charakteru bývají vydělována jako zvláštní kategorie, ale někteří autoři ji považují jen za zvláštní podkategorii práv a povinností majetkové povahy. K tomu se vyjadřuje I. Telec, který odmítá třetí zvláštní kategorii subjektivních soukromých práv, tedy práv osobně-majetkového charakteru, dle jeho názoru jde stále o majetková práva, která jsou specifická pouze svázáním s osobou majitele.¹ Oproti předchozí právní úpravě, která manželské majetkové právo a práva a povinnosti osobního a osobně-majetkového charakteru, rozdělovala do dvou samostatných zákonů, kterými byly ZOR a OZ1964, současná právní úprava sjednotila úpravu základních manželských práv a povinností do jediného právní předpisu, a to do ObčZ, který deroguje OZ1964 a ZOR.

Pro manželská práva a povinnosti osobní povahy je charakteristická jejich vázanost na osobu manžela, nemajetková a osobní povaha a nezcizitelnost. Oproti tomu manželská majetková práva a povinnosti, z jejichž názvu již vyplývá jejich předmět – majetek, jsou převoditelná a postupitelná na třetí osoby. Z kategorie majetkových práv vyčnívají práva a povinnosti osobně-majetkového charakteru, které i přes svůj majetkový základ, postrádají převoditelnost a postupitelnost, jak již bylo řečeno výše.

Práva a povinnosti manželů lze rozdělit do tří hlavních oblastí:

- a) vzájemná práva a povinnosti manželů, které mají manželé vůči sobě navzájem (např. vyživovací povinnost, právo jednoho manžela na sdělení údajů o příjmech druhého manžela),
- b) samostatná práva a povinnosti manželů náležející každému z nich samostatně (např. právo manžela popřít otcovství, pokud bylo jeho otcovství určeno za pomoci první domněnky otcovství, právo na rozvod),
- c) práva a povinnosti manželů, jež mají manželé vůči třetím osobám (např. povinnost manželů uhradit společně a nerozdílně dluh třetí osobě,

¹ K tomu TELEEC, I. *Subjektivní práva rodinná*. Právní rozhledy, 2012, č. 3, s. 77 an.

který vznikl z právního jednání jednoho manžela při obstarávání běžných záležitostí rodiny).

Další možné třídění povinností a práv dělí povinnosti a práva na:

- a) přirozená - vyvěrající z lidské důstojnosti, autonomie vůle zvolit si způsob života dle své volby a práva na rodinný život,
- b) statusová – plynoucí z osobního stavu manželského,
- c) závazková – vznikají na základě zákona i jiných právních skutečností.²

Vzájemná manželská práva a povinnosti jsou řazena do širšího celku subjektivních práv rodinných, kam mimo práv a povinností v manželství jsou dále řazena i práva a povinnosti mezi rodiči a dětmi či registrovanými partnery, ale i práva a povinnosti v rámci širších příbuzenských vztahů.³

Důležitou zásadou práv a povinností manželů je „*zásada solidarity, vzájemné pomoci a nikoliv ekvivalence plnění*.“⁴ Tyto zásady se promítají do samotného účelu manželství a jednotlivých manželských práv a povinností, které by měla být vždy vykládány v souladu s těmito zásadami.

2.1. Subjektivní práva rodinná

Od účinnosti ObčZ se do popředí zájmu rodinného práva dostala právě subjektivní práva rodinná a jejich ochrana.⁵ Způsob ochrany subjektivních práv je stanoven v ust. § 12 ObčZ, kde je stanoveno, že se každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může domáhat ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc. Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci soud. Pokud tedy zákonem není stanoveno, že ochranu subjektivnímu právu poskytuje jiný orgán veřejné moci, lze se obrátit pouze na příslušný soud.⁶

Pod pojmem subjektivní právo se rozumí míra možnosti určité fyzické či právnické osoby chovat se ve společnosti v mezích objektivního práva určitým způsobem. Objektivní právo má tuto míru možnosti chovat se určitým způsobem garantovat a chránit, kdy ochrana je poskytována donucovací mocí státu, a tedy je zde možnost vynucení určitého jednání. Tato obecně užívaná doktrinální definice

² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 63.

³ Tamtéž, s. 4.

⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 89.

⁵ TELEČEK, I. *Subjektivní práva rodinná*. Právní rozhledy, 2012, č. 3, s. 77 an.

⁶ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 181.

ovšem neplatí bezvýjimečně a v některých případech se lze domnívat, že vynutitelnost subjektivních práv není možná. Takovéto případy se hojně objevují právě mezi subjektivními právy rodinnými, konkrétně vznikajících ve vztazích mezi manžely. Je zde obecně převažující názor, že práva osobního charakteru mezi manžely, současně s nimi i jim odpovídající povinnosti, nejsou vynutitelná. Chybí zde nárok, který se „většinou chápe jako oprávnění domoci se s úspěchem svého subjektivního práva uplatněním donucení u státního orgánu, především donucením soudním, tj. rozhodnutím soudním a jeho nuceným výkonem (exekucí).“⁷ Osobní práva a povinnosti manželů jsou považována za proklamativní a ideová práva a povinnosti, které jsou příkladem pronikání mravních a morálních norem do právního řádu. Tato práva a povinnosti nalezneme mezi osobními právy a povinnostmi rodinnými, které mají manželé navzájem mezi sebou. Vedle osobních práv rodinných se dále rozlišují majetková práva rodinná a práva osobně-majetkového charakteru.

Toto tradiční dělení subjektivních soukromých práv, tedy i rodinněprávních, je ještě doplněno o dělení na práva absolutní či relativní, dle toho zda působí proti všem (erga omnes). Což znamená, že subjektivnímu právu určitého subjektu odpovídá subjektivní povinnost neurčitého počtu subjektů nezasahovat do takového práva. Vedle práv absolutních rozlišujeme ještě druhou kategorii, kterou jsou práva relativní působící inter partes. Opět zde máme subjektivní právo určitého subjektu, kterému ale v tomto případě odpovídá subjektivní povinnost konkrétně určeného subjektu nebo více konkrétně určených subjektů.

Stejně jako jsem výše uvedla definici subjektivního práva, je také nutné si definovat subjektivní povinnost, protože tyto pojmy k sobě neodmyslitelně patří. Pokud je tedy hovořeno o subjektivním právu, odpovídá mu subjektivní povinnost, kterou se rozumí „subjektivnímu právu odpovídající míra a způsob nutného chování subjektu, kterému objektivní právo ukládá a které na něm donucovacími prostředky vynucuje.“⁸

Tyto dvě kategorie dělení, na práva absolutní a relativní a práva osobní, majetková a osobně-majetkového charakteru, se nevyklučují, naopak se doplňují. Můžeme tedy rozlišovat absolutní osobní práva, relativní osobní práva, relativní

⁷ ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. 1, díl 1-2., Obecná část - Věcná práva.* 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 224.

⁸ Tamtéž, s. 234.

majetková práva a absolutní majetková práva, a to samé i v případě práv osobně-majetkového charakteru.

Subjektivními právy rodinnými pak rozumíme taková práva, která jsou právem rodinným v objektivním smyslu zaručena a chráněna. V literatuře⁹ jsou subjektivní práva rodinná dále dělena na:

- a) práva přirozená – iusnaturalistický přístup k právu považuje tyto práva za člověku vrozená a seznatelná samotným rozumem; tyto práva člověku náleží i přesto, že by zde nebyla konkrétní právní norma je zakládající; do této kategorie je řazeno i základní lidské právo každé fyzické osoby na rodinný život, jehož ochrana je vyjádřena v čl. 10 odst. 2 LZPS, toto právo působí erga omnes a odpovídá mu povinnost každého neoprávněně nezasahovat do soukromého a rodinného života jiných osob; právo na rodinný život je garantováno i na mezinárodní úrovni, je obsaženo v mnoha mezinárodních dokumentech, např. v EÚLP, Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Chartě základních práv Evropské unie,¹⁰
- b) práva statusová – práva týkající se osobního stavu osob a jejich postavení, kam lze zařadit např. právo na uzavření manželství a právo na rozvod manželství,
- c) práva závazková – taková práva, která působí inter partes a vznikají na základě určitých právních skutečností, jako příklad lze uvést výživovací povinnost mezi manžely a jí odpovídající právo na výživné jednoho manžela vůči druhému, která vzniká uzavřením manželství.

2.2. Obsah manželství

Manželství je definováno v ust. § 655 ObčZ jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který tento zákon stanoví. Důvodová zpráva k ObčZ ovšem v ust. § 655 nevidí definici manželství, ale shrnutí podstaty manželství.¹¹ Ať budu na dané ustanovení nahlížet jako na definici manželství nebo jako na podstatu

⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 6.

¹⁰ Konkrétně se jedná o čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách, čl. 17 spolu s čl. 23 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 7 Charty základních práv Evropské unie.

¹¹ K tomuto důvodová zpráva k ObčZ uvádí: „*Toto ustanovení nepředstavuje definici manželství, jeho smyslem – nicméně – je výslovně stanovit to, co je pro vlastní podstatu manželství typické, resp. charakteristické, to bez čeho by manželství nebylo manželstvím (proto např. svazek dvou osob stejného pohlaví manželstvím být nemá).*“

manželství, je nepochybné, že manželství je vztahem právním se všemi jeho prvky. Manželství má tedy vedle subjektů a objektu i svůj obsah, který je tvořen vzájemnými právy a povinnostmi manželů, ovšem tento právní vztah vykazuje mnohé odlišnosti od jiných právních vztahů. Jelikož je manželství chápáno především jako životní společenství a emoční soužití jednoho muže a jedné ženy, nelze jeho obsah vztahovat pouze na zákonnou úpravu práv a povinností.¹² Aby manželství plnilo svůj účel, jak je vymezen v ust. § 655 ObčZ, je nutné, aby emoční složka, právní složka a celkové soužití manželů tvořilo jednotu a z manželství se nestal čistě vztah právní. Pokud manželství ztratí svůj účel a stane se pouze vztahem právním, je to jeden z důvodů k zániku manželství rozvodem.¹³ K povaze rodinněprávních vztahů, tedy i vztahů mezi manžely, se vyjádřil Ústavní soud takto: *„Smysl a povaha rodinných vztahů a rodinného soužití totiž není primárně právní; právo pouze přiznává ochranu jejich reálné existenci. Tato ochrana pak nemůže být zabezpečena pouze povinnostmi zdržet se určitých zásahů ze strany veřejné moci. Stát je současně povinen přijmout takovou právní úpravu, jež zaručí právní uznání rodinných vztahů a vymezí jejich obsah jak ve vztazích mezi rodinnými příslušníky navzájem, tak vůči třetím osobám.“*¹⁴ Z nálezu je vidno, že manželství není vztahem primárně právním, vztahy mezi mužem a ženou by zde existovaly i bez právního zakotvení. Proto je nutné vždy dbát na to, aby do těchto vztahů nebylo nadměru zasahováno ze strany státní moci a naopak byla těmto vztahům poskytována náležitá ochrana.

Účel manželství a vzájemná práva a povinnosti mezi manžely především osobní a osobně-majetkové povahy nejsou naplňována ani v manželstvích, označována pod pojmem pod pojmem účelová, která jsou uzavírána s cílem obejít právní řád České republiky. Taková manželství jsou čistě vztahem právním se svým obsahem, který však není řádně naplňován a je pouze zneužíváno institutu manželství k úplně jinému účelu než pro které má manželství vzniknout. Tato manželství jsou uzavírána především mezi občany České republiky a cizinci za účelem získání povolení k pobytu na území České republiky, čímž tito cizinci mohou následně využívat i svobody pohybu a pobytu zaručované Evropskou unií. K tomu uvádí Nejvyšší soud ve svém rozsudku, že *„jde pouze o formální vztah,*

¹² WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O. *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely*. Právní rozhledy, 2013, č. 6, s. 216 an.

¹³ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, s. 124.

¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09-2.

*pokud manželský vztah byl vytvořen pouze účelově s jediným cílem, a to s cílem získání povolení k pobytu na území České republiky. Účelovost uzavření manželství ve smyslu § 87e odst. 1 písm. c) zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, je třeba posuzovat po celou dobu správního řízení, a to až do rozhodnutí odvolacího orgánu. Pokud je v řízení před správními orgány prokázáno, že manželství plní svou funkci, není možné takové manželství považovat za účelově uzavřené, a to ani v případě, když tomu tak od jeho úplného počátku nebylo.*¹⁵ Uvedený problém účelově uzavíraných manželství nelze vztahovat jen na Českou republiku, ale děje se tak po celém světě. Pokud je zde podezření na uzavření manželství pouze za účelem získání povolení k pobytu, bude předmětem šetření správního orgánu plnění vzájemných manželských povinností. Bude se tedy dokazovat, zda skutečně manželé společně žijí, obstarávají záležitosti rodiny společně a stejně tak se podílí i na rozhodování v záležitostech rodiny. Pokud správní orgán dojde k tomu, že manželství bylo účelově uzavřeno, bude návrh na povolení k pobytu zamítnut, nebo pokud bylo povolení již dáno, je možné ho odejmout. To můžeme chápat jako sankci za uzavření účelového manželství, ovšem můžeme se zamýšlet, zda je takové opatření dostatečné a nebylo by vhodné do úpravy právní řádu zakotvit např. možnost prohlášení takového manželství za neplatné.¹⁶

2.2.1. Vznik práv a povinností mezi manžely

Pro vznik práv a povinností manželů je důležitý okamžik vzniku manželství, což ale nutně neznamená, že všechna taková práva a povinnosti tímto okamžikem také vznikají. Vznik manželství je vázán na svobodný a úplný souhlasný projev vůle muže a ženy, že spolu do manželství vstupují (tento muž a žena jsou označováni přímo zákonem jako snoubenci). Tento zákonný požadavek na vznik manželství musí být splněn v případě civilního i církevního sňatku.

„Zákon stanoví, že manželství nevzniká pouze sňatečným prohlášením, může vzniknout i jinak, než souhlasným prohlášením, je-li zřejmé, že snoubenci

¹⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 As 104/2011.

¹⁶ Více k účelově uzavíraným manželstvím JIRÁSEK, J. *Zneužití imigračního práva: účelové sňatky (evropská úprava a její transpozice v českém právním řádu)*. In: DÁVID R., NECKÁŘ J., SEHNÁLEK, D., (Editors). COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2009 [online]. Citováno dne 14. 2. 2016. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jan%20Jirasek%20_947_.pdf.

*prohlašují svoji sňatečnou vůli.*¹⁷ V předcházející právní úpravě bylo v ust. § 3 ZOR vázán vznik manželství právě pouze na svobodné a úplné souhlasné prohlášení. Domnívám se, že i přes tuto změnu v právní úpravě, ke které došlo s účinností ObčZ, nečiní a nebude činit v praxi projev sňatečné vůle výraznějších problémů. Nadále se bude projev sňatečné vůle vyjadřovat slovem „ano“ od muže a ženy, kteří spolu hodlají vstoupit do manželství, jakožto odpovědí na otázku osoby oddávající osoby: „*Táži se Vás, pane ženichu/slečno nevěsto, zda dobrovolně vstupujete v manželství se zde přítomnou slečnou/přítomným panem...*“ Tedy ani okamžik vzniku práv a povinností mezi manžely se nestane sporným, pokud jde však o taková práva a povinnosti, které jsou vázány na vznik manželství. Je nutné však upozornit, že vznik manželství, a tím i případný vznik manželských práv a povinností je vázán až na okamžik, kdy je takovýto projev vůle učiněn oběma snoubenci. Aby byl projev sňatečné vůle perfektní, musí být učiněn oběma snoubenci veřejně a slavnostně v přítomnosti dvou svědků.

Výše uvedené lze ovšem bezvýjimečně vztáhnout pouze na práva a povinnosti osobní mezi manžely. U práv a povinností majetkových, týkajících se např. společného jmění manželů, které bylo v ObčZ zahrnuto do širšího konceptu práv a povinností manželů, lze tento vznik zcela vyloučit či okamžik vzniku společného jmění manželů odsunout na dobu pozdější, či dokonce odložit vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství.

2.2.2. Zánik práv a povinností mezi manžely

Následkem zániku manželství je i zánik práv a povinností manželů „*stanovených zákonem, resp. smlouvou pro dobu manželství. Vznikají však povinnosti a práva jiná, a to nejen v rovině osobní, ale především majetkové.*“¹⁸

Je nutné podotknout, že ne všechna práva a povinnosti zanikají až zánikem manželství. Typickým příkladem tak mohou být práva a povinnosti manželů, které se vážou na existenci společného jmění manželů. Společné jmění manželů může zaniknout i za trvání manželství, a to zrušením společného jmění manželů soudem, výrokem soudu v trestním řízení o uložení trestu propadnutí majetku, prohlášením konkursu či schválením oddlužení zpeněžením majetkové podstaty. Zánik

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 7.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 1 vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 93.

společného jmění manželů dále způsobují i možné modifikace společného jmění manželů, jako je smluvený režim oddělených jmění, režim odkládající vznik společného jmění manželů ke dni zániku manželství, smluvený režim zúžení rozsahu společného jmění manželů.

Dalším případem je zástupčí právo manželů, které může být soudem za trvání manželství zrušeno na návrh jednoho z manželů.

Lze shrnout, že je možné, aby některá práva a povinnosti mezi manžely zanikly, a to rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo soukromoprávním aktem, a zánik těchto práv a povinností nemusí být vždy vázán současně na zánik manželství.¹⁹

2.2.3. Práva a povinnosti mezi manžely ve vztahu k neplatnému a zdánlivému manželství

Zdánlivé neboli nicotné manželství vůbec nevzniká, protože jsou tu dány takové vady spočívající např. v projevu sňatečné vůle, které nelze zhojit. Jelikož zde není manželství, nevzniká zde žádný právní vztah, nelze hovořit ani o vzniku, trvání či zániku manželských práv a povinností. O tom, že manželství není, musí rozhodnout soud rozsudkem dle ust. § 373 an. ZŘS. Rozhodnutí soudu o určení, že manželství tu není, je rozhodnutím deklaratorním. V případě narození dětí během zdánlivého manželství, nelze aplikovat první zákonnou domněnku otcovství dle ust. § 776 odst. 1 ObčZ, která svědčí manželu matky.²⁰ Soud tudíž musí neprodleně poté, co rozhodne o neexistenci manželství, rozhodnout taktéž o otcovství ke společnému dítěti a právech a povinnostech rodičů k tomuto dítěti.

V případě neplatného manželství je situace jiná. Manželství, i přestože bylo uzavřeno přes nezákonnou překážku, se považuje za platné, a to do chvíle, než bude soudem prohlášeno za neplatné. Tudíž i vzájemná práva a povinnosti zde existují, až do pravomocného rozsudku soudu o neplatnosti manželství. O neplatnosti manželství rozhoduje také soud dle výše uvedených ustanovení ZŘS, rozsudkem, který má ale konstitutivní účinky, ovšem jeho účinnost je zpětná.²¹

¹⁹ KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo.* 4., aktualiz. a doplň. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 55.

²⁰ SVOBODA, K. *Změny v řízení o neexistenci a neplatnosti manželství.* Právo a rodina, 2014, č. 4, s. 6 an.

²¹ NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo.* Praha: Grada, 2014, s. 25.

3. Rovnost mezi manžely a diskriminace na základě pohlaví

Již první obecné ustanovení vztahující se k právům a povinnostem manželů v ObčZ zakotvuje rovné povinnosti a rovná práva mezi manžely. Tato rovnost vychází ze samotné rovnosti mezi pohlavími a zákazu diskriminace. Tyto zásady vycházejí především z lidskoprávních dokumentů vnitrostátní i mezinárodní povahy.

Na vnitrostátní úrovni bych zdůraznila především LZPS, která rovnost v právech, zákaz diskriminace a způsobilost mít práva zakotvuje v několika svých člancích, a to v čl. 1, čl. 3 odst. 1 a čl. 5. Zde je stanovena rovnost obecně, ze které následně vyplývá i rovnost mezi manžely, a nelze ji nijak omezovat jen na základě toho, že dva lidé vstoupí do stavu manželského.

Na mezinárodní úrovni je stanovena přímo rovnost mezi manžely v Protokolu č. 7 EÚLP. „*Při uzavírání manželství, za jeho trvání a při rozvodu mají manželé rovná práva a povinnosti občanskoprávní povahy mezi sebou a ve vztazích ke svým dětem. Tento článek nebrání státům přijmout opatření, jež jsou nezbytná v zájmu dětí.*“²² Tento článek míří především na manžele jako rodiče a má za cíl upravit jejich postavení z hlediska rodičovství a zdůraznit jejich rodičovskou odpovědnost. Je nutné si povšimnout garantované rovnosti pouze v soukromých právech a povinnostech, a nikoliv v právech a povinnostech vyplývajících z práva veřejného.²³ V případě, že by došlo k porušení tohoto ustanovení, je možné se domáhat ochrany podáním stížnosti u Evropského soudu pro lidská práva. Jelikož primárním adresátem norem z EÚLP jsou signatářské státy, může být stížnost podána pouze proti státu, který se porušení daného práva dle stížnosti dopustil. Stížnost tak nemůže být podána přímo proti druhému z manželů.²⁴ Obdobné ustanovení jako je čl. 7 EÚLP lze nalézt i v čl. 23 odst. 4 MPOP.

Zásada rovnosti mezi pohlavími prolíná samozřejmě celým právním řádem jako jedna ze základních zásad současného právního řádu, a nelze ji nikterak omezovat. Souhlasím však s názorem uvedeným v komentáři k ObčZ, kde potvrzují zakotvení rovnosti v právním řádu (rovnost *de iure*), ale poukazují na fakt, že ne vždy je tato rovnost respektována i v reálném životě společnosti (rovnost

²² Čl. 5 Protokolu č. 7 EÚLP.

²³ HUBÁLKOVÁ, E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. Praha: Linde, 2003, s. 352.

²⁴ KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. s. 1428.

de facto).²⁵ V rámci rodinného práva je velmi často poukazováno, a to především ze strany otců, na jejich diskriminaci v případě rozhodování o péči o nezletilé děti. Tato problematika spadá do rovnosti práv a povinností mezi rodiči, ale jelikož jedním z hlavních účelů manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí, není zcela mimo mé téma se této problematice krátce věnovat. Již několik let se vedou diskuze o svěřování dětí do střídavé péče obou rodičů. Soudy nižších stupňů jsou kritizovány, ať již ze strany soudů vyšších či veřejnosti, že stereotypně svěřují nezletilé děti do výhradní péče jednoho z rodičů, a to ve většině případů matky, a vylučují tak druhého rodiče z podílení se na výchově svého dítěte stejnou měrou jako rodič druhý. Ovšem následně Ústavní soud ve svých usneseních uvedl na pravou míru, že vždy je nutné posuzovat konkrétní okolnosti daného individuálního případu a nelze vždy za každých okolností o střídavé péči rozhodnout.²⁶ I přes to ze své zkušenosti v rámci soudní praxe mohu říci, že ze strany soudců, a to hlavně okresních soudů, byla rozhodnutí Ústavní soudu chápána jako určitý tlak na jejich rozhodování, které by mělo být více ve prospěch střídavé péče než výlučné. Současná práce v advokátní kanceláři mi dává možnost poznat, že střídavá péče je opravdu možná jen v minimu navrhovaných případů. Rodiče si neuvědomují, že nejde jen o to, zda se dokáží oba stejně výborně postarat o nezletilé dítě, ale střídavá péče vyžaduje i užší spolupráci rodičů mezi sebou. Této spolupráce a komunikace nejsou rodiče v mnoha případech schopni. Dle mého mínění v případě, že rodiče si mezi sebou nejsou schopni předat dítě bez neustálých konfliktů, bez řádného informování rodiče o záležitostech dítěte a bez neustálého osočování druhého o nenáležitě péči o dítě, není v nejlepším zájmu dítěte, aby bylo o střídavé péči rozhodnuto. Děti tyto spory mezi rodiči intenzivně vnímají. Rodiče, kteří se domáhají svěření svých dětí do střídavé péče, často neúspěšně, namítají právě porušování zásady rovnosti pohlaví, diskriminaci na základě pohlaví a zásah do jejich soukromého a rodinného života. V neposlední řadě namítají i rovnost práv a povinností manželů v manželství, kdy oba manželé mají mít právo pečovat o děti a podílet se na jejich výchově.

Jako příklad jiné diskriminace na základě pohlaví bych zmínila stížnost pana Augustina Andrlého podanou k Evropskému soudu pro lidská práva proti České

²⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 82.

²⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 2224/14. Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 5. 2015, sp. zn. II. ÚS 107/15.

republiky, která tentokrát směřuje na úpravu veřejnoprávní. Pan Andrlé napadal vnitrostátní systém sociálního zabezpečení České republiky, konkrétně penzijní systém. Diskriminace měla dle pana Andrlého spočívat v rozdílných věkových hranicích pro odchod do důchodu pro ženy (věková hranice činila 57 let věku ženy) a pro muže (věková hranice činila 60 let věku muže). Pan Andrlé, na základě skutečnosti, že samostatně vychovával své dvě dcery, zažádal o přiznání důchodu již ve svých 57 letech. Důchod mu vzhledem k nesplňující věkové hranici přiznán nebyl, a proto se po vyčerpání opravných prostředků, obrátil na Evropský soud pro lidská práva. Ani tam však nebyl úspěšný a v jeho případě nebylo shledáno porušení čl. 14 EÚLP. Z odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že odlišné zacházení mezi pohlavími možné je, avšak jen ze závažných důvodů a v souladu s EÚLP. Vláda Česká republika v tomto případě nepopírala rozdílné zacházení mezi ženou a mužem a poukazovala na historický kontext a objektivní a rozumné důvody pro rozdílnost úpravy, které spočívají především v tom, že jsou to především ženy, které se starají o děti, o domácnost, jsou zaměstnány na plný úvazek, prochází těhotenstvím, kojením. Tyto situace pro ženu představují enormní zátěž a ženy se tak dostávají do fakticky nerovného postavení s muži. Nižší věková hranice je tak kompenzací pro jejich ztížené společenské postavení a nerovnováhu způsobenou mateřstvím. Vláda v odůvodnění také uvedla, že vzhledem k vývoji společnosti dochází již ke sjednocování důchodového věku bez ohledu na počet vychovaných dětí, ale je nutné reformy provádět postupně. Evropský soud pro lidská práva tomuto názoru vlády přisvědčil a doslova uvedl, že: *„Důchodové systémy jsou vskutku úhelným kamenem moderních evropských systémů sociálního zabezpečení. Jsou založeny na principu dlouhodobého placení příspěvků a následného vzniku nároku na důchod alespoň částečně zaručený státem. Na rozdíl od jiných sociálních dávek vzniká nárok na čerpání této dávky každému členu společnosti, jakmile dosáhne důchodového věku. Podstatné rysy tohoto systému – stabilita a spolehlivost – umožňují celoživotní plánování rodiny a kariéry. Z těchto důvodů je Soud přesvědčen, že veškeré změny důchodového systému musejí být prováděny postupně, opatrně a odměřeně. Jakýkoli jiný postup by mohl ohrozit sociální smír, předvídatelnost důchodového systému a právní jistotu.“*²⁷

²⁷ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva páté sekce ve věci Andrlé proti České republice (stížnost č. 6268/08). Dostupné také z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=390&d=316696>. Shrnutí případu taktéž uvádí FOREJTOVÁ, M. *Judikatura soudů EU a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 68 – 70.

Rovnost mezi manžely má již svou historickou tradici a své místo v úpravě manželského práva. Určitou spornou otázkou však je, kdy byla do právního řádu bezvýjimečně zakotvena. Jeden názor uvádí, že rovnost mezi manžely byla dána již v OZO, i přestože muži byla svěřeno postavení hlavy rodiny, které ale neznamenal příznání více práv na jeho straně. Bylo tomu spíše naopak, „muž *nebyl pánem ženy jako podle práva kanonického, nýbrž řízení rodiny patřilo oběma členům, tedy mužovi i ženě, podle přirozenosti rozumu a zvyklosti. Muž jako hlava rodiny byl odpovědným za rodinu v osobním i majetkovém směru, ale nebylo mu dáno na vůli, aby libovolně určoval poměry v domácnosti, a šlo více o povinnosti manželovy, nežli jeho práva ve smyslu jeho libovůle.*“²⁸ To, že byla rovnost manželů v jejich právech a povinnostech zakotvena již za účinnosti OZO, podporuje i jeho ust. § 90: „*Především mají obě strany stejné závazky k manželské povinnosti, k věrnosti a ke slušnému zacházení.*“ Komentář k danému ustanovení doslova uvádí, že „*toto ustanovení občanského zákoníka je historicky-právně velkého kulturního významu, poněvadž dává nám důkaz, jak občanský zákoník na poli tzv. soukromého práva prováděl zásadu rovnosti pohlaví, čehož na poli práv politických žena dosáhla teprve ve 20. století.*“²⁹

V literatuře se objevuje i opačný názor, který naopak tvrdí, že československý obecný zákoník občanský byl založen na podřízenosti ženy svému manželovi, manželé byly tudíž nerovnoprávnými subjekty.³⁰ Rovnost mezi muži a ženami a zároveň manžely byl dle tohoto názoru definitivně zakotvena až ústavním zákonem č. 150/1948 Sb., Ústavou Československé republiky, která ve svém ust. § 1 odst. 2 zaručovala stejné postavení mužům i ženám v rodině i ve společnosti.³¹ Toto ustanovení reflektoval i zákon č. 265/1949, o právu rodinném, který v části o právech a povinnostech manželů v ust. § 15 stanovil, že v manželství mají muž i žena stejná práva a stejné povinnosti.

Osobně se domnívám, že již OZO de iure v některých právech a povinnostech manželů rovnost zakotvoval a vytvořil bezpochyby důležitý právní základ pro rovnost ženy a muže v manželství. Lze se ovšem domnívat, že de facto rovnost nebyla ve společnosti tak zažita. Vzhledem k dlouhé účinnosti OZO

²⁸ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1-284.* Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 463.

²⁹ Tamtéž, s. 459.

³⁰ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kol. *Manželství.* Praha: Leges, 2014, s. 128.

³¹ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 39.

se rovnost v manželství vyvíjela a následně celý společenský vývoj a změny ve společnosti nastalé vyústily v přijetí právní úpravy zakotvující rovnost mezi pohlavími i v manželství Ústavou z roku 1948.

Jedním z cílů ObčZ je úprava rovnosti manželů v právech a povinnostech, nejen v jediném základním ustanovení, ale i v rámci dalších ustanovení, která ochraňují toho z manželů, který by mohl být jednáním druhého manžela dotčen.³² Proto ObčZ oproti předchozí právní úpravě v ZOR více rozpracovává možnosti ochrany manželů, které spočívají ve vyjadřování souhlasu jednoho z nich k právnímu jednání druhého, nebo je vyžadována vzájemná dohoda na úpravě poměrů. Tato úprava má především preventivní funkci, ale následně jsou zde i ustanovení s funkcí nápravnou, jejichž účelem je vyřešit situace, kdy se manželé nemohou dohodnout nebo jeden z nich bezdůvodně odmítá k jednání druhého udělit souhlas. Poté je možné se obrátit s návrhem na soud, který dle zásad spravedlnosti rozhodne o nahrazení souhlasu jednoho z manželů, o vyloučení následků budoucích právních jednání druhého manžela vůči třetím osobám či neplatnosti právního jednání učiněného jedním z manželů.

4. Osobní práva a povinnosti mezi manžely

Jak jsem již v kapitole věnující se obecně právům a povinnostem manželů uváděla, osobní práva a povinnosti mají svá specifika, a to jejich nezcizitelnost, nezděditelnost, relativní působení ve vztahu mezi manžely a jejich nemajetkovou povahu plnění. Vznikají přímo ze zákona uzavřením manželství a zanikají společně se zánikem manželství. Vzájemná osobní práva a povinnosti manželů byly v předchozí právní úpravě zakotveny v ZOR, v současné době jsou znovu po vzoru historické tradice před rokem 1949 začleněny do ObčZ a nejsou tedy vydělována ve zvláštních zákonech o rodinném právu. Úpravu čistě osobní manželských práv nalezneme v ust. § 687 odst. 2, § 688 a § 689 ObčZ. V následujícím výkladu uvedu přehled osobních práv a povinností, které budou následně v jednotlivých podkapitolách více rozebrány.

Práva a povinnosti zakotvené v ust. § 687 odst. 2 ObčZ zahrnují povinnost úcty mezi manžely, povinnost žít spolu a být si věrni, povinnost vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se, udržovat rodinné společenství, vytvářet zdravé rodinné prostředí a společně pečovat o děti. Toto ustanovení je považováno

³² ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M.. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, s. 160.

za mravní základ manželství a jde o výčet povinností a práv velmi obecný a demonstrativní. Vztahy mezi manžely jsou z právního pohledu velmi specifické a jsou regulovány především normami morálními a společenskými.³³ Základní práva a povinnosti manželů obsažené v ust. § 687 odst. 2 ObčZ vycházejí právě z těchto morální a společenských norem. Pokud ze strany obou manželů bude docházet k řádnému plnění povinností a manželé nebudou zneužívat svá práva, mělo by to napomoci k naplnění účelu manželství. Řada právních teoretiků i praktiků se shoduje, že jde o právní normy bez právního nároku, nevynutitelné. Jsou to sice subjektivní práva rodinná, ale postrádají jeden ze svých znaků, a to možnost oprávněného subjektu domáhat se právní ochrany svého subjektivního práva u orgánu veřejné moci. S. Radvanová ovšem v těchto normách nespatřuje ani normy právní v pravém slova smyslu a uvádí: *„je zřejmé a nepochybné, že zákonodárce tu neměl na mysli nic víc než pouhou proklamaci toho, co si obecně společenství občanů přeje a co uznává... Takovým ustanovením se nepřikládá význam právní normy v klasickém slova smyslu, tedy – kromě jiného – pravidla chování kontrolovaného a vynutitelného, tím spíš se mu ale připisuje alespoň role iniciační, usměrňující a edukativní.“*³⁴ S tímto názorem se ovšem neztotožňuje I. Telec, který tvrdí, že pokud jde o *„relativní osobní práva rodinná, musí jim být též přiznány nároky z nich vyplývající a je přitom bez významu, zda zákon s některým subjektivním právem spojuje určité nároky. Nelze totiž vyloučit případy, kdy zákon takto výslovně nečiní, aniž by ale vznikaly jakékoliv pochyby o tom, že se o subjektivní právo jedná a je pojmově vymahatelné.“*³⁵ Tento názor nezastává I. Telec bezvýjimečně, ale pokud má být přijato, že určité subjektivní právo je naturálním právem, tedy právem bez nároku, musí to být náležitě odůvodněno. I. Telec se ve svém článku o subjektivních právech rodinných snaží otevřít určitý prostor k tomu, aby se současné právo osvobodilo od tzv. starých pravd sovětského právního systému a pokusilo se právně danou oblast prozkoumat a revidovat.³⁶

Dalším osobním manželským právem je právo na informace o příjmech a jmění druhého manžela, které je nově oproti předchozí právní úpravě zakotvené v ust. § 688 ObčZ.

³³ VESELÁ, R. a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 126.

³⁴ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 39.

³⁵ TELEC, I. *Subjektivní práva rodinná*. Právní rozhledy, 2012, č. 3, s. 7 an.

³⁶ Tamtéž.

Ust. § 689 ObčZ stanovuje manželům povinnost brát zřetel na zájem rodiny a to při volbě svých pracovních, studijních a obdobných činností. Opět se jedná o nově výslovně deklarovanou povinnost, jejíž respektování manžely by mělo sloužit k naplnění účelu manželství a bezkonfliktnosti vztahů mezi manžely, případně i v celé rodině.

4.1. Povinnost manželů navzájem si projevovat úctu

Úctou se rozumí uznání, projev vážnosti a autority.³⁷ Manžel by měl dle ObčZ ve svém vztahu projevovat úctu druhému manželu, ctít jeho autoritu a vážnost. Povinnost úcty mezi manžely byla do ObčZ zařazena nově, předchozí úprava v ZOR výslovně tuto povinnost nezakládala. To ovšem nebylo možné vykládat tak, že by v manželstvích uzavíraných za předchozí právní úpravy si manželé nebyly povinni úctou a měli tak právo se chovat k sobě navzájem neuctivě. Tato povinnost byla dovozována ze samotného účelu manželství a povinnosti vzájemně respektovat svou důstojnost.

Domnívám se, že povinnost úcty k druhému manželu a její projevy mohou být chápány velmi rozdílně a každý člověk má svůj subjektivní náhled na to, co podle něj je uctivé jednání. Pokud ze strany manžela či obou manželů bude docházet k projevům neúcty, nerespektování autority a vážnosti druhého, urážení druhého manžela či manželů mezi sebou navzájem, lze se domnívat, že takové manželství nebude plnit svou funkci a stane se jen svazkem čistě právním. Bude tedy důvod pro úvahy o možném zániku manželství rozvodem, prokazovat ovšem v případě tzv. rozvodu sporného, že došlo k porušení právě této povinnosti, které zapříčinilo hluboký a trvalý rozvrat manželství, může být v některých případech obtížné. Jak jsem již uvedla, náhled na uctivé jednání je velmi subjektivní, jelikož se jedná o velmi obecný a abstraktní pojem. Soud se bude muset vypořádat s tím, zda skutečně porušování této povinnosti způsobilo trvalé, nenapravitelné a hluboké rozvrácení soužití manželů, a bude si muset daný pojem interpretovat a do jisté míry zobjektivizovat, i když posuzovat by měl vždy individuální okolnosti konkrétního případu. Otázkou pak bude, zda požadavek jednoho manžela, aby mu druhý z nich přál každý den krásné ráno a dobrou noc, je náležitým a nutným projevem úcty. Z mého pohledu je požadavek na takové projevování úcty přehnaný, ale

³⁷ *Slovník spisovného jazyka českého* [online]. Citováno dne 17. 2. 2016. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledaj=Hledat&heslo=%C3%BActa&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

ze zkušeností z několika rozvodových řízení, bych nebyla překvapena, pokud by se v návrhu na rozvod i tímto argumentovalo. Dá se však předpokládat, že pokud bude v manželství porušována jedním z manželů či dokonce oběma tato povinnost, budou porušovány i další povinnosti.

Povinnost úcty mezi manžely byla dána již v OZO, kde byla vyjádřena v ust. § 90 jako povinnost obou manželů ke vzájemnému slušnému zacházení. Takové slušné zacházení nesmělo zahrnovat urážení, ať již slovní či provedené skutkem. Konání manžela proti tomuto ustanovení bylo považováno za trestný čin, stejně jako fyzické násilí mezi manžely.³⁸

4.2. Povinnost manželů žít spolu

Manželé mají povinnost spolu žít, nelze však pohlížet na tuto povinnost absolutně a chápat ji jako bydlení pod jednou střechou. Nezřídka kdy se stává, že z důvodů pracovních povinností, ekonomických důvodů, ale i záležitostí čistě soukromého rázu, spolu manželé neobývají jeden byt či dům, ať již přechodně či trvale.³⁹ Pokud však manželé žijí v jednom bytě či domě, nutně to ještě neznamena, že žijí spolu ve smyslu této zákonem stanovené povinnosti, a vytváří tak skutečné osobní společenství.

Předchozí právní úprava v ZOR také stanovovala manželům povinnost žít spolu, avšak v komentáři k ZOR je chápána poněkud odlišně. Vyvozuji, že z pohledu autora O. Jedličky, je možné neporušovat danou povinnost žít spolu pouze z objektivních důvodů.⁴⁰ Jako objektivní důvody příkladem zmiňuje bytovou tíseň, stáž, pracovní povinnosti. Z jeho pohledu je tedy povinnost žít spolu chápána současně jako žití pod jednou střechou, s tím, že vyjmenovává určité důvody, pro které lze nebydlet společně a současně neporušovat povinnost žít spolu. I Nejvyšší soud ve svém zhodnocení z roku 1966 spojoval povinnost žít spolu se společným bydlením. „Pravidla vzájemného chování manželů jsou obsažena v ustanoveních §§ 18 až 21 ZOR. Patří k nim povinnost životního společenství s cílem vytvořit zdravé rodinné prostředí, povinnost žít spolu (nejen společně bydlet), povinnost věrnosti, povinnost vzájemné pomoci, povinnost společné péče

³⁸ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1-284.* Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 459.

³⁹ KOVÁŘOVÁ, D. *Co je manželství.* Rodinné listy, 2013, č. 9, s. 10 an.

⁴⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář.* 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 55.

*o uspokojování potřeb manželstvím založené rodiny.*⁴¹ Lze říci, že toto pojetí povinnosti žít spolu je již překonané a nezahrnuje povinnost manželů společně bydlet, i když společné žití a zároveň bydlení a sdílení rodinné domácnosti, o které bude pojednáno dále, je nejčastější formou životního soužití manželů. Manželé tedy mohou plnit povinnost žít spolu, i přestože nemají společné bydliště. Povinnost žít spolu lze charakterizovat tak, že *„manželé spolu sdílí volný čas, jsou partnery a jejich vztahy jsou předmětem jejich zájmu, a to zejména osobní (psychické, sexuální), ale i materiální. Manželé spolu komunikují, společně hospodaří, tvoří osobní společenství, naplňují tuto zákonnou povinnost, i když spolu z nejrůznějších důvodů nebydlí.*“⁴² Manželé by se o společném žití či bydlení měli společně dohodnout, dojít k možnému kompromisu a uvědomit si, co je pro ně subjektivně únosné.⁴³

Manželské soužití tak může mít vícero podob, se kterými se pojí různé právní následky. Za prvé manželé mohou splňovat povinnost společného žití i společného bydlení, a takto vytvářet rodinnou domácnost. Druhou možností je společné manželské soužití, ale každý z manželů bude bydlet jinde. Pokud manželé spolu žijí v jednom bytě či domě, ale netvoří osobní společenství, neplní tedy povinnosti manželů žít spolu, což následně může být důvodem k rozvodu manželství. V případě, že manželé spolu již netvoří manželské soužití, ani spolu společně nebydlí, jedná se o úplnou faktickou odluku manželů.⁴⁴

Na rozdíl od povinnosti vzájemné úcty, se povinnost společného žití v čase značně proměnila. Manželka dle ust. § 92 OZO měla povinnost svého manžela do jeho obydlí následovat, ovšem jen do takového obydlí, kde mohlo být realizováno společné manželské soužití. Této povinnosti současně odpovídalo právo manželky, aby byla do takového obydlí manželem přijata. Vzhledem k tomu, že se ve své práci zabírám i možností vymahatelností osobních práv a povinností, poukážu na pasáž komentáře k OZO, kde je již o takové možnosti také uvažováno. *„Povinností manželky je odebrati se do společného bydliště a obsahem povinnosti je tedy určité konání, a to nezastupitelné, které se vymáhá nepřímými prostředky, totiž pokutami a vazbou. Toto nepřímé donucení je podle našeho práva úplně*

⁴¹ Zhodnocení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 1966, R IV/1966.

⁴² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 84.

⁴³ KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo.* 4., aktualiz. a doplň. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 56.

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. A KOL. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 84 - 85.

*přípustné. Manžel má žalobní nárok. Obdobně se může manželka domáhati toho, aby byla přijata do společné domácnosti svým manželem, a může se domáhati toho, aby manžel podle svých možností založil společnou domácnost. Jde jednak o nárok na plnění nezastupitelného konání.*⁴⁵ Tato konkrétní povinnost a jí odpovídající právo v současné době zakotveny v ObčZ nejsou, ale domnívám se, že by v případě vymahatelnosti některých osobních práv mezi manžely mohlo být uvažováno stejně. Tedy obrátit se na příslušný soud s žalobou a následné soudní rozhodnutí se může stát exekucním titulem a lze nezastupitelná plnění osobní povahy vykonávat ukládáním pokut dle OSŘ a EŘ. Dříve použitelná vazba při vynucování splnění dnes již samozřejmě nepřipadá v úvahu.

Velký zlom nastal po přijetí zákona o právu rodinném. Tuto zásadní změnu představím na rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě z roku 1950, které právě onen zlomový moment reflektuje a zabývá se jím zevrubně ve svém odůvodnění. V daném případě šlo o žalobu manžela na rozlukou manželství. Žaloba byla podána ještě před účinností výše zmíněného zákona o právu rodinném. Mezi rozlukovými důvody manžel mimo jiné uváděl i neexistenci společného bydlení, protože ho manželka vyhnala ze společné domácnosti a on si tak byl nucen najít nový byt. Podle manželova názoru, tak došlo k porušení povinnosti manželů žít spolu a povinnosti manželky následovat jej do společného obydlí. Žalovaná manželka k tomuto uváděla, že bydlí odděleně z důvodu fyzického násilí, kterého se na ní a jejich dětech manžel dopouštěl. Soudní spor se dostal až do odvolacího řízení, kde již byl aplikován nově účinný zákon o právu rodinném, ani zde žalobce opět neuspěl jako v řízení prvoinstančním. Z odůvodnění soudu plyne, že nové ust. § 15 zákona o právu rodinném, jež stanovuje manželům povinnost žít spolu, „*neznamená bezpodmínečnou povinnost manželčinu následovat manžela kamkoli, když si zamane se přestěhovat, ač pro to není důvodů.*“ V pokračování odůvodnění se Krajský soud v Ostravě vypořádával se změnou postavení muže v rodině. V tomto odůvodnění již zcela bez pochyb prozařuje tehdejší politický režim a soud se opírá o úvahy uvedené v důvodové zprávě k zákonu o právu rodinném. Soud poukázal na princip nadřazenosti muže v rodině jako na základ buržoazního zákonodárství, kdy i muž určuje společné bydliště manželů, kam je žena povinna ho následovat. „*Tak je tomu ve společnosti, která je rozdělena do tříd, stojících ve vzájemném*

⁴⁵ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1-284.* Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 490 – 491.

protikladu, v níž žena nemá samostatného hospodářského postavení, nýbrž vykonává soukromou službu svému manželu, nemá plné možnosti účastnit se na společenské výrobě a je proto na muži hospodářsky závislá.“ Ovšem jak soud dále zdůrazňuje, v tehdejší době došlo již ke změně hospodářské základny, která *„dává ženě možnost nabýt i hospodářské samostatnosti a zařadit se do společenské výroby.*“ Tudíž došlo ke zrovnoprávnění muže a ženy v rodině a došlo ke změně chápání povinnosti manželů žít spolu, tak jak je chápána i dle současné právní úpravy. *„Povinnost manželů "žít spolu" neznamena následovat bezpodmínečně druhého manžela do bydliště, které on určil, nýbrž znamená upravit vzájemný poměr dohodou manželů tak, aby manželství plnilo svou společenskou funkci a aby bylo v případě, že manželé nesdílí ze závažných příčin společný byt, postaráno o styk manželů srovnávající se s potřebami manželského společenství.*“⁴⁶ Pokud pominu ideologické zdůvodnění, odpovídající bývalému politickému režimu, nelze než v tomto novém přístupu k manželské povinnosti žít spolu vidět velký a pozitivní skok od předchozí, i na svou dobu zastaralé, právní úpravy.

4.3. Povinnost manželů být si věrni

Jak jsem avizovala v úvodu diplomové práce, povinnosti manželů být si věrni se budu věnovat detailněji než ostatním manželským osobním povinnostem a právům. Výklad této kapitoly bude zaměřen na samotný pojem věrnosti, resp. nevěry, částečně pojednám i o porušování povinnosti být si věrni z historického hlediska, dále se také budu zajímat o nevěru jako důvod rozvodu manželství a nakonec se zaměřím na možné smluvní zakotvení této povinnosti mezi manžely. Jelikož věrnost a nevěra jsou pojmy interdisciplinárními, které mají blíže k sociologii, antropologii a dalším humanitním vědám, budou v první podkapitole využívány i zdroje právě z těchto věd nejen z vědy právní.

4.3.1. Pojem věrnosti a povinnosti být si věrni

Základ povinnosti věrnosti spatřuji již v samotném principu monogamie. Jak zákon stanovuje, je manželství trvalým svazkem jednoho muže a jedné ženy, a to nejen v návaznosti na uzavírání manželství, ale mělo by tomu tak být i v manželství samotném, pokud má být řádně naplňován jeho účel. *„Tato povinnost vychází ze samotné podstaty manželství vyjadřující citovou blízkost obou*

⁴⁶ Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 10. 3. 1950, sp. zn. I Co V 33/50.

manželů.⁴⁷ Monogamie i trvalé svazky mezi muži a ženami zde existovaly dříve než jejich právní zakotvení. Nelze tedy říci, že monogamie a věrnost ve vztazích jsou uměle vytvořeny právem a jím vynucovány, naopak jde vlastně o postupný vývoj společnosti, který není ještě dovršen a v různých kulturách se přístup liší.⁴⁸

Věrnost není právem nijak definována a jako obecný a abstraktní pojem je jí těžké přesně vymežit. Věrnost lze chápat v širším či užším smyslu, v prvním případě zahrnuje nejen věrnost sexuální, ale i citovou. V širším smyslu je tedy věrnost chápána současně i jako loajalita k druhému manželu, takto povinnost být si věrni vymezoval i OZO, kdy „manželé měli jednat otevřeně vůči sobě, obelhávání jednoho manžela druhým je porušením věrnosti. Jde o věrnost plynoucí ze životního společenství.“⁴⁹ Tento náhled na pojem věrnosti považuji za správný, ale pokud vezmu v potaz současnou úpravu práv a povinností manželů zahrnující povinnost úcty, respektování důstojnosti a podpory, nahlížím na přímo stanovenou povinnost být si věrni v zákoně v užším smyslu a citová věrnost se dle mého názoru odráží právě v těchto vyjmenovaných povinnostech.

Nevěra v užším smyslu představuje navazování mimomanželských vztahů, dříve označováno jako cizoložství. Dnes se již tohoto pojmu používá zřídka a nepojí se s cizoložstvím takové právní důsledky, jak tomu bylo v minulosti. Pokud je jeden z manželů nevěrný či dokonce oba, porušují tak na sebe vzatou povinnost věrnosti, kterou převzali vstupem do manželství a která trvá až do jeho zániku. Důvodová zpráva k ObčZ uvádí, že tato povinnost není přímo vynutitelná.⁵⁰ Zde odkazují na kapitolu o subjektivních právech rodinných, kde jsem se nevynutitelností subjektivních rodinných práv již zabývala, stejně jako vcelku novým názorem o jejich případné vynutitelnosti.

Z judikatury lze zmínit rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem, jež se pokusil vymežit porušení manželské povinnosti být si věrni následovně: „Pod pojmem porušení manželské věrnosti lze považovat navázání natolik úzkého vztahu s jinou osobou, který pro svůj intimní a citový rámec nevzbuzuje žádné pochyby

⁴⁷ PLECITÝ, V. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, související předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007, s. 22.

⁴⁸ Více k původu monogamie ve shrnující odpovědi na otázku *Původ monogamie, právo první noci* [online]. Citováno dne 18. 2. 2016. Dostupné z: <http://www.ptejteseknihvny.cz/dotazy/puvod-monogamie-pravo-prvni-noci>.

⁴⁹ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1-284*. Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 458.

⁵⁰ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 299.

*o faktickém odcizení manželů, a to bez zřetele k tomu, jak ten který manžel subjektivně takovýto vztah vnímá. Za porušení manželské věrnosti lze proto z hlediska zákona o rodině považovat i situaci, kdy manžel naváže intimní vztah s jinou osobou, přičemž druhý manžel se subjektivně takovým chováním svého manžela necítí dotčen, neboť jde o skutečnost, kterou nutno poměřovat z objektivního hlediska.*⁵¹ Z judikátu vyplývá, že povinnost být si věrni i další osobní povinnost zde jsou a trvají od vzniku do zániku manželství, bez ohledu na fakt, že manželství je rozvráceno, manželé spolu již nežijí a i v případě, že je již vedeno rozvodové řízení.

I. Telec se ve svém článku zabíral přímo vynutitelností manželského práva na věrnost ze strany druhého manžela. I přestože se pokouší prosazovat svůj názor, aby byl každému subjektivnímu právu přiznán jeho nárok, nelze tento názor chápat absolutně a vždy je nutné se zamyslet nad každým subjektivním právem, zda je vůbec možné takto postupovat. Konkrétně s *„manželským právem na věrnost přinejmenším potencionálně koliduje osobnostní právo druhého manžela, – a to právo změnit své přesvědčení o účelovosti dosavadního manželského společenství, jež je součástí jeho osobního práva na soukromý a rodinný život.*⁵² K tomuto bych ještě doplnila, že každý má rovněž i právo na osobní svobodu a svobodu rozhodování. Tato práva lze omezit pouze na základě zákona a vždy jen s ohledem na princip proporcionality. Tedy do těchto práv nesmí být zasaženo ve větší míře, než je nutné a vždy se musí poměřovat, zda důvod zásahu do tohoto práva tento zásah ospravedlňuje, je opravdu žádoucí a nelze účelu dosáhnout jinak. Domnívám se, že v kolizi výše uvedených základních práv (právo na soukromý a rodinný život, osobní svobodu a svobodu rozhodování), která jsou zakotvena ve všech významných dokumentech upravující lidská práva a základní svobody, právo na věrnost neobstojí a nelze na jeho základě taková lidská práva a svobody omezovat. Z tohoto důvodu dovozují, že i zákonodárce povinnost být si věrni považuje hlavně za normu mravního charakteru, která má pouze sloužit, stejně jako i další osobní povinnosti uvedená v ust. § 687 ObčZ, aby mohl být naplňován účel manželství, pokud nebudou tyto povinnosti porušovány. Za neplnění těchto povinností není stanovena zákonná sankce a z pohledu mnoha autorů zastupující různé právní profese nelze uvažovat ani o jejich případné vymahatelnosti soudní cestou. S tímto názorem se plně ztotožňuji a s ohledem na celou oblast rodinného

⁵¹ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 1. 2004, sp. zn. 10 Co 250/2004.

⁵² TELEC, I. *Subjektivní práva rodinná*. Právní rozhledy, 2012, č. 3, s. 7 an.

práva, mám za to, že není účelem zákona do osobních vztahů mezi manžely nadměrně zasahovat a případnou nevěru sankcionovat, resp. vynucovat manželskou věrnost. Tento stav je již otázkou minulosti, kdy takto stát postupoval, a nelze ho s ohledem na obrovský posun v základních právních principech a lidských právech srovnávat s dobou současnou.

Nelze však opomenout možnost argumentace s mým výše uvedeným názorem. Lze tedy oponovat, že vstupem do manželství se manželé svobodně omezují v mnoha svých právech a zavážou se k mnoha povinnostem, proč by tedy částečná omezení v některých lidských právech a svobodách nemohla být možná.

4.3.2. Historický exkurz

Z historického pohledu byla nevěra, resp. cizoložství, považována za porušení manželské věrnosti a takové porušení bylo sankcionováno. Výše jsem uváděla, že monogamie a věrnost jsou vlastně dílem přírodního a společenského vývoje, nelze však opomenout prosazování těchto principů v náboženské víře křesťanské i židovské.⁵³ Sankce se v průběhu doby měnily od nejtvrděších sankcí, kterými byly tresty hrdelní, po sankce majetkové. Ještě tereziánský zákoník z roku 1768 zaváděl stíhání cizoložství ex offa a definoval ho v čl. 77 jako „*zlosynné urážení manželské věrnosti skrze tělesné smíšení s jinou osobou: páchá se tehdy buďto mezi manželem a cizí manželkou aneb mezi neženatou mužskou osobou a něčí manželkou aneb mezi nevdanou ženskou osobou a ženatým mužem.*“⁵⁴ Tereziánský zákoník byl považován na svou dobu za velmi krutý a zaostalý neodpovídající již své době a byl plný feudálních přežitků. Změna nastala po zavedení josefínského kodifikace. Všeobecný zákoník o zločinech a trestech již manželskou nevěru považoval za delikt soukromožalobní, který již nebyl stíhán ex offa.⁵⁵

Po účinnosti OZO sankcionování cizoložství z právní úpravy zcela vymizelo a jediným možným důsledkem byl rozved manželství. Určité zpřísnění oproti současné právní úpravě však lze spatřovat v dodržování povinnosti být si věrni i mezi manžely rozvedenými.⁵⁶

⁵³ KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo.* 4., aktualiz. a doplň. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 57.

⁵⁴ FRANCEK, J. *Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku.* 1 vyd. Praha: Rybka Publishers, 2000, s. 97.

⁵⁵ MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* 4. přeprac. vyd., (v nakl. Leges 1. vyd.). Praha: Leges, 2010, s. 194-199.

⁵⁶ Více k porušování věrnosti mezi rozvedenými manžely ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1-284.* Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 459.

Zákon o právu rodinném již zavádí právní úpravu manželské povinnosti být si věrni v té podobě, v jaké je zavedena v současné právní úpravě.

4.3.3. Povinnost být si věrni jako smluvní povinnost

Zamýšlela jsem se nad tím, zda by bylo možné, aby manželé zákonnou povinnost být si navzájem věrni zakotvili do smlouvy. Soukromé právo obecně nebrání tomu, aby zákonné subjektivní povinnosti a jim korespondující subjektivní práva byly zakotvovány do smluv a staly se tak předmětem závazku. Otázka zní, zda je to možné u všech zákonných subjektivních povinností a práv. Pokud by manželé považovali povinnost být si věrni v jejich manželství za velmi důležitou a trvali na jejím řádném plnění, bylo by možné, aby se na ní smluvně dohodli a utvrdili např. smluvní pokutou, která má mimo jiné i sankční charakter? Jelikož neplnění zákonné povinnosti být si věrni není ex lege sankcionována ani není jinak vymahatelná, byla by to jediná možnost, jak by manželé po vzájemné dohodě mohli porušení této povinnosti ve svém vztahu sankcionovat.

Závazky, smlouvy a vztahy z nich vyplývající upravuje především část čtvrtá ObčZ pojednávající o relativních majetkových právech. V ust. § 1724 ObčZ je stanoveno, že smlouvou projevují strany vůli zřídit mezi sebou závazek a řídit se obsahem smlouvy. V tomto případě by se jednalo o smlouvo dvoustrannou, uzavřenou mezi dvěma manžely. Pokud mezi stranami vznikne závazek, má dle ust. § 1721 ObčZ věřitel právo vůči dlužníku na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. V následující ust. § 1722 ObčZ je vymezena pohledávka jako právo na plnění, které je předmětem závazku, musí být majetkové povahy a odpovídat zájmu věřitele, i když tento zájem není jen majetkový. Výše již bylo řečeno, že relativní osobní práva postrádají majetkovou povahu a jejich předmětem jsou plnění nemajetkové osobní povahy. K tomuto kolektiv autorů F. Melzer, P. Tégl a I. Telec dodává, že v případě „závazku zdržení se manželské nevěry se nepochybně nejedná o relativní majetkové právo.“⁵⁷

V doktríně se objevil i názor, který byl vysloven již R. Mayrem v jeho Soustavě občanského práva v díle o právu obligačním. „*Pokud plnění nemá majetkový charakter, nepůjde o závazek. Tak je tomu i u povinnosti manželů být si věrni. To však obecně nebrání stranám takové plnění ocenit a učinit jej předmětem*

⁵⁷ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 185.

*závazku. Každému právu lze dát nepřímo majetkovou povahu ujednáním o smluvní pokutě.*⁵⁸ Takové ocenění závazku skrze smluvní pokutu nepovažuji za možné, protože v tomto postupu spatřuji obcházení práva a zneužití institutu smluvní pokuty. Smluvní pokuta je právním instrumentem sloužícím k utvrzení závazku. Primárně zde musí být založen závazek, tedy musí mezi subjekty závazku vzniknout základní právní vztah, na který je následně navázán zvláštní právní vztah realizovaný pomocí smluvní pokuty.⁵⁹ Tento zvláštní právní vztah ujednaný pomocí smluvní pokuty je označován za vedlejší neboli akcesorický závazek, jež do určité míry sdílí osud závazku hlavního neboli primárního. Domnívám se, že není správné, aby byla smluvní pokuta jako akcesorický závazek zneužita k vyčíslení hodnoty závazku primárního, jež by tak získal majetkovou hodnotu a mohl se závazkem stát.

V ust. § 11 ObčZ je dána možnost, aby obecná ustanovení o vzniku, změně či zániku práv a povinností ze závazků v části čtvrté tohoto zákona se použila přiměřeně i na vznik, změnu a zánik jiných soukromých práv a povinností. „*Jinými soukromými právy a povinnostmi se rozumí i občanskoprávní vztahy upravené v jiných částech občanského zákoníku.*“⁶⁰ Toto ustanovení může být využito i na jiné občanskoprávní vztahy, ale musí „*daný případ odpovídat teleologii úpravy obligačního práva. Předpokladem tedy je, že to vůbec povaha ustanovení dovoluje.*“⁶¹ Myslím si, že těmto kritériím by smlouva mezi manžely o povinnosti být si věrni utvrzená smluvní pokutou nevyhovovala. Obecně je manželství jako právní vztah a jeho obsah upraveno zákonem především kogentními ustanoveními. Pouze manželská práva a povinnosti majetkového charakteru lze smluvně modifikovat odlišně od zákonné úpravy, a to právě z důvodu, že odpovídají svým účelem obligačnímu právu, resp. právu relativnímu majetkovému. V případě manželských práv a povinností osobního charakteru ovšem tento společný účel nevidím. Aplikace ustanovení o změně závazků a i zániku závazků předpokládá, že v daném případě lze vůbec měnit obsah příslušného práva či využít některý

⁵⁸ MAYR, R. *Soustava občanského práva. Kniha třetí: Právo obligační.* Brno: Barvič a Novotný, 1929, s. 8.

⁵⁹ TINTĚRA, T. *Smluvní pokuta v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2012, s. 12.

⁶⁰ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 108.

⁶¹ MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117.* Praha: Leges, 2013, s. 201.

ze způsobu zániku závazku,⁶² což si lze v tomto konkrétním případě těžko představit.

Na základě výše uvedeného a dle mého názoru, se kterým jistě lze polemizovat, není uzavření smlouvy zakotvující povinnost být si věrni a stanovení smluvní pokuty za porušení této povinnosti možné a ani zákonodárcem chtěné, vzhledem k účelu úpravy rodinného práva. Pokud manželé mají zájem na této povinnosti takový, že v případě jejího porušení by žádali smluvní pokutu, je na místě se zamyslet, zda vztahy mezi manžely v takovém manželství nejsou již tak pokažené a není zde důvod k úvahám o rozvodu manželství, protože již nenaplnuje svůj účel a je nenapravitelně rozvráceno.

Pokud bych přijala názor, že lze přeci jen takovou smlouvu uzavřít, vznikalo by zde mnoho dalších navazujících problémů a je tak otázkou, zda by si s nimi právo a právní praxe dovedly poradit. Jedním ze silným argumentů, proč by z hlediska práva vznik takové smlouvy měl být možný, je zásada autonomie vůle, která je v nové úpravě ObčZ velmi proklamována a je jí ovládáno celé soukromé právo.

V prvním případě by jistě bylo nutné ve smlouvě specifikovat, které jednání manželů lze považovat za porušení věrnosti, aby následně bylo jasné, v jakých případech se lze smluvní pokuty domáhat. Nejsem si zcela jistá, zda by byla taková specifikace možná, protože by musely být předvídaný všechny možné situace nastalé v budoucnu, což předem nelze s jistotou předvídat nikdy. Jestliže by ve smlouvě povinnost být si věrni, resp. jaká jednání se považují za porušení této povinnosti, nebyla blíže specifikována, dalo by se uvažovat o aplikaci ust. § 1915 ObčZ, jež stanovuje dlužníku povinnost plnit ve střední jakosti, není-li mezi stranami ujednána jiná jakost. Domnívám se, že být věrný na úrovni střední jakosti, nijak specifikaci věrnosti neulehčuje. Určitým vodítkem by mohl být fakt, že ne vždy „vedle jakosti střední existuje i jakost nižší a vyšší. Rozhodující obecně spíše je, která z „nekrajních“ variant je nejběžnější, tedy „normálně střední“ z hlediska statistické distribuce výskytu.“⁶³ Pochybuji o tom, že v současné době existuje důvěryhodný průzkum, který mapuje nejčastější jakost plnění manželské věrnosti. Určující by tedy nejspíše byla „oprávněná očekávání, která byla účastníky při uzavírání smlouvy oboustranně vyvolána. Na jakost plnění nemůže mít

⁶² MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, s. 201.

⁶³ HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 879.

odběratel,“ v tomto případě tedy manžel mající právo, aby mu byl druhý z manželů věrný, „přehnané nároky, pokud při uzavírání nedal nikterak najevo, že by se tyto jeho nároky nějak vymykaly z nároků obvyklých, běžných. Pokud tomu tak bylo, bylo namístě si jakost vymínit konkrétněji.“⁶⁴ I přes tento pomocný výklad ust. § 1915 ObčZ by příslušný soud byl postaven do nezáviděníhodné pozice, pokud by se musel interpretací povinnosti být si věrni vzhledem ke své činnosti zabývat.

Další otázkou také je, jestli by taková smlouva byla platná a nebylo by možné namítat její neplatnost pro rozpor s dobrými mravy. Zde by se jistě dalo opět polemizovat, zda požadavek věrnosti mezi manžely může být proti dobrým mravům, když je tato povinnost stanovena přímo zákonem, nebo je-li proti dobrým mravům takovou povinnost ukotvovat ve smlouvě. Bylo by zřejmě možné využít názoru, že *„bychom mohli platnost takovýchto smluv připustit jen tehdy, kdyby se jimi osobní práva pouze přesněji vyjadřovala, ale nemůžeme připustit platnost takových smluv, jimiž by se ten nebo onen z manželů některého osobního práva manželského vzdával.“⁶⁵ Otázkou však zůstává, jestli by samotná smluvní pokuta nemohla být proti dobrým mravům. To by ovšem nemuselo činit problém vzhledem k možnosti takovou část smlouvy oddělit (ust. § 576 ObčZ). Pokud by z právního hlediska byla smlouva a zakotvení smluvní pokuty v ní platné a došlo k porušení smluvní povinnosti, zůstává nevyřešeno, z jakých prostředků by měla být smluvní pokuta uhrazena v případě, že existuje společné jmění manželů, a zda by byla příjmem spadajícím do společného jmění manželů. Jestliže by smluvní pokuta byla vyplacena z prostředků ve společném jmění, postihovala by tak i druhého manžela, takže by nebyla řádně naplněna její sankční funkce. Pokud by smluvní pokuta byla příjmem společného jmění, získal by následně nevěrný manžel opět právo s těmito prostředky disponovat a znovu by tak smluvní pokuta ztrácela svou sankční funkci. Možným řešením by pak mohla být modifikace zákonného režimu režimem smluveným.*

Lze shrnout, že připuštění možnosti takovou smlouvu mezi manžely uzavřít, přináší mnoho problémů a otázek, které s jistotou nemohou být zodpovězeny, dokud nebude daný problém uveden do praxe.

⁶⁴ Tamtéž, s. 879 – 880.

⁶⁵ ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1-284.* Praha: ASPI Publishing, 2002, s. 456.

4.3.4. Nevěra jako příčina rozvodu

Porušení povinnosti být si věrni, nevěra, soudy viděna jako lehkomyšlný přístup k manželství, je jedna z nejčastějších příčin rozvratu manželství, jež následně může vést až k zániku manželství rozvodem.⁶⁶ Dle nejnovějších statistik uveřejňovaných Českým statistickým úřadem skončilo 26 764 manželství rozvodem pouze v roce 2014. Toto číslo je relativně nízké na rozdíl od předchozích let, kdy počet rozvodů za rok mnohdy překročil třicetitisícovou hranici. Ovšem nelze opomenout fakt, že trvale klesá sňatečnost. Míra rozvodovosti tak činí 45 - 50% a prognostici uvádějí, že tato míra bude i nadále stoupat.

Z celkového počtu rozvodů v roce 2014 byla nevěra jako příčina rozvratu manželství výslovně uvedena v 818 případech, tedy přibližně ve 3 % případů. Tak nízké číslo přičítám okolnosti, dle které v 19 652 případech je uvedena pouze obecná příčina rozdílnost povah, názorů a zájmů.⁶⁷ Jsem přesvědčena, že nevěra je primární příčinou mnohem více rozvratů manželství, i přestože není manžely výslovně uváděna a v mnoha případech nastupuje právě jako příčina sekundární poté, co se manželé odcizí a jejich vztah se stane vztahem pouze právním a nikoliv jejich fungujícím osobním společenstvím. Nevěra je tak jednou ze tří nejčastějších příčin rozvodu manželství.

4.3.5. Předmanželské smlouvy a tzv. infidelity clauses v právu Spojených států amerických

V České republice, tak i ve Spojených státech amerických (dále jen „USA“), vysoké procento manželství končí rozvodem, udává se přibližně polovina z nich. Proto se spousta manželských párů rozhodne pro uzavření tzv. pre-nup (pre-nuptial agreement) neboli předmanželské smlouvy.⁶⁸ *„Předmanželské smlouvy jsou smlouvy mezi dvěma stranami uvažujícími o manželství, jež mění nebo potvrzují zákonná práva a povinnosti, které jinak vznikají přímo ze zákona upravujícího manželství pro případ zániku manželství rozvodem nebo smrtí.“*⁶⁹ Tyto předmanželské smlouvy bych přirovnala v českém právním řádu k institutu smluv

⁶⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 91 – 92.

⁶⁷ Statistiku uvádějící míru sňatečnosti, míru rozvodovosti, příčiny rozvratu manželství lze nalézt v demografických příručkách vydávaných každoročně Českým statistickým úřadem. Příručky jsou online dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>.

⁶⁸ WELSTEAD, M., EDWARDS, S. *Family law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, s. 171.

⁶⁹ DEBELE, G. A., RHODE, S. C. *Prenuptial Agreements in the United States* [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z:

https://www.iafl.com/cms_media/files/prenuptial_agreements_in_the_us.pdf.

uzavíraných manžely nebo i snoubenci před uzavřením manželství, aby upravili svůj manželský majetkový režim. Rozdíl je ovšem v tom, že v USA se stalo populárním tyto smlouvy doplňovat tzv. life-style clauses (doložkami o životním stylu). V těchto doložkách, které jsou zakotveny v předmanželských smlouvách jako jejich součástí, manželé upravují všemožné záležitosti, např. povinnost manželů rozdělovat si domácí práce, kolik mohou na váze v následujících letech přibrat, jak často mají mít sex.⁷⁰

Velmi frekventovanou doložkou je i tzv. infidelity clause (doložka o nevěře) s oblibou označována, ale dle mého názoru naprosto přiléhavě, jako „bad-boy clause, bad-girl clause“ (doložka zlobivého hochy či zlobivého děvče).⁷¹ Touto doložkou se manželé zavážou, že v případě kdy jednomu z manželů bude dokázána mimomanželská aféra, druhý z manželů obdrží určitou finanční částku od nevěrného manžela. S touto doložkou se pojí především tři hlavní problémy, které v následujícím textu velmi stručně nastíním.

Za prvé není zcela vyjasněno, jestli taková doložka je doložkou soudně vymahatelnou. Jelikož každý z padesáti států USA má své zákony a není zde v tomto případě jednotná úprava na federální úrovni, přístup k předmanželským smlouvám se liší a obzvláště právě k doložkám o životním stylu. Jelikož má každý stát odlišnou právní úpravu i svou soudní soustavu, je aplikace a interpretace zákonných ustanoveních o předmanželských smlouvách a doložkách odlišná.

Pokud v určitém státě je těmto doložkám soudní vymahatelnost přiznána, je první velmi obtížnou otázkou vyřešit, co je vlastně nevěra. Rozlišuje se pojem nevěra („infidelity“) a pojem cizoložství („adultery“). Nevěra je pojmem širším, kdežto cizoložství je rozuměn dobrovolný sexuální styk mezi mužem a ženou, kteří společně manželský pár netvoří, ale alespoň jeden z nich je v manželství s jinou osobou.⁷² Pod pojmem nevěry si lze tedy představit širší okruh intimních vztahů nezahrnujících pouze sexuální styk. Je žádoucí, aby si snoubenci tento pojem dostatečně konkretizovali a určili, jaké chování považují za nevěru, čímž zvýší svou šanci na úspěch v případném soudním sporu. Nevyřešeno ale stále

⁷⁰ LANDERS, J. *Should You Get a Prenup With an Infidelity Clause?* [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z: <https://www.dailyworth.com/posts/2766-worried-he-might-cheat-consider-an-infidelity-clause-in-your-prenup/1>.

⁷¹ The Daily Record. *The Art of Infidelity Clause* [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z: <http://www.lerchearly.com/publications/1046-the-art-infidelity-clause>.

⁷² Clarkson v Clarkson (1930) 143 LT 775, 46 TLR 623. Citováno z: BLACK, J. M., BOND, T., BRIDGE, A. J. *A practical approach to family law*. sixth edition. London: Blackstone Press Limited, 2000, s. 67.

zůstává, zda např. doložka o tom, že flirtování manžela-učitele se studentkou, se považuje za nevěru, bude dle právního řádu toho daného státu možno vynucovat, nebo případná vynutitelnost takové doložky by byla proti veřejnému pořádku daného státu. Jako příklad lze uvést rozhodnutí ve věci *Diosdado v. Diosdado*. V dané věci odvolací soud považuje za nevynutitelné ustanovení, které za nevěru považovalo i jakýkoliv akt líbání na ústa nebo jakékoliv dotýkání se třetí osoby mimo manželství se sexuální podtextem.

Třetí problémovou oblastí je dokazování. Ve většině případů se bude nevěra odehrávat mezi dvěma osobami bez přítomnosti dalších svědků. A domnívám se, že v absolutním minimu případů se osoba z nevěry nařčená dobrovolně k této záležitosti přizná, obzvláště pokud se jedná o velkou finanční částku nebo obecně o jakýkoliv velký majetkový prospěch, který může druhý věrný manžel získat. Obdobně jako v českém právním řádu zde nebude existovat mnoho legálních cest, jak si důkazy opatřit.

Kromě předmanželských smluv jsou výše zmíněné doložky součástí i manželských smluv, tzv. *post-nuptial agreements*, tedy smluv uzavíraných manžely.⁷³ Ovšem výše nastíněné problémy s vynutitelností těchto doložek, nevyjasněný obsah pojmu nevěra a případně dokazování nevěry zůstávají stejné i v případě manželských smluv.

I přestože je ve většině států doložka o nevěře považována za nevynutitelnou součást manželské smlouvy, může dle názoru některých advokátů sloužit jako morální hrozba a odstrašující klauzule. Dokonce její sjednávání považují za možnost, jak si snoubenci či manželé mohou vyjasnit, co vlastně od jejich vztahu očekávají a jaké mají požadavky, což může mít pozitivní vliv na jejich následný vztah a předejít mnoha konfliktům.

Předmanželské či manželské smlouvy jsou v České republice stejně i v USA uzavírány především kvůli úpravě majetkových záležitostí pro případ rozvodu manželství, tedy budou soudu předkládány až v rozvodovém řízení. Ovšem institut „life-stylových“ doložek předpokládá, že k určité části smlouvy, resp. právě k těmto doložkám, bude soud nucen přihlížet už v průběhu manželství bez návaznosti na

⁷³ LANDERS, J. *Can a Prenup Or A Postnup With An Infidelity Clause Deter A Husband From Cheating?* [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z: <http://www.forbes.com/sites/jefflanders/2014/03/13/can-a-prenup-or-a-postnup-with-an-infidelity-clause-deter-a-husband-from-cheating/#318a2f797d6b>.

případný rozvod, pokud se jeden z manželů bude pokoušet je během manželství vymáhat.

Doložky o nevěře, tak jak je zná právní úprava v USA, by se tak nejspíše daly přirovnat k nejvíce k případným smlouvám upravujícím povinnost manželů být si věrni, kterou by si manželé utvrdili smluvní pokutou. Jak jsem již vyjádřila svůj názor výše, domnívám se, že stejně jako ve většině států USA jsou tyto doložky nevymahatelné, tak by tomu bylo i v případě využití takového institutu v českém právním prostředí.

4.4. Povinnost manželů vzájemně respektovat svoji důstojnost a podporovat se

Vzájemná povinnost manželů respektovat svou důstojnost a podporovat se by měla být základem každého manželství, jež má řádně plnit svůj účel a být harmonické. Jelikož je manželství vztahem nejenom právním, ale i soužitím emocionálním měli by manželé k tomu druhému vždy přistupovat s respektem, nemělo by mezi nimi docházet k urážkám a vzájemnému napadání ve slovní i fyzické rovině a jejich vzájemné chování by mělo ctít pravidla slušnosti.⁷⁴ Ochrana lidské důstojnosti vyplývá i z čl. 1 LZPS.

Podporu mezi manžely je nutno chápat v tom nejširším slova smyslu a pod tento pojem tedy řadí podpora psychická, citová i materiální. Vzájemná podpora a pomoc je v ust. § 655 ObčZ vyjádřena jako jeden z důvodů, proč mají partneři do manželství vstupovat. Tento účel manželství byl do ObčZ explicitně zakotven, aby nedocházelo k diskriminaci manželství, která jsou uzavírána za jiným účelem, než je vytvoření rodiny a řádná výchova dětí. Vzájemná podpora a pomoc v předchozí právní úpravě ZOR výslovně v ustanovení vztahující se k účelu manželství upravena nebyla. Domnívám se, že nynější zakotvení je jistě ku prospěchu, ale nelze nahlížet na předchozí právní úpravu jako na diskriminující. Manželství bezdětná byla zakládána a nesplnění účelu manželství jistě nevedlo k jeho zneplatnění, či se na ně nenahlíželo jako na méněcennější. Solidarita, vzájemná podpora a pomoc je základní zásadou rodinného práva a prostupovala jím a dále prostupuje i bez explicitního zákonného ustanovení.⁷⁵

⁷⁴ VESELÁ, R. a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 127.

⁷⁵ WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O. *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely*. Právní rozhledy, 2013, č. 6, s. 216 an.

V ust. § 18 ZOR byla vzájemná podpora vyjádřena jako povinnost manželů pomáhat si a tato povinnost byla několikrát předmětem soudního výkladu, protože bylo potřebné vymezit její obsah. Dle mého mínění lze k tomuto soudnímu výkladu přihlížet i za současné právní úpravy, proto mu budu v následujících pár odstavcích věnovat pozornost.

Prvním judikátem, o kterém se zmíním, je rozsudek Nejvyššího soudu z roku 2005 (sp. zn. 22 Cdo 1128/2005). Vzniklý spor se vedl o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů na návrh žalobkyně, bývalé manželky žalovaného. Žalobkyně se domáhala, aby v rámci vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, byla zohledněna a cenově ohodnocena i její práce vynaložená na rekonstrukci domu, který byl ve výlučném vlastnictví žalovaného, ale kde společně i se svým dítětem manželé žili. Odvolací instancí bylo odmítnuto oceňování různých prací a úkonů manželů, konkrétně v tomto případě žalobkyně, jelikož *„manželství není pracovněprávním vztahem, ani není založeno na vzájemném poskytování placených služeb.“* Žalobkyně podala dovolání, v němž se opětovně domáhala ocenit penězi její práci a požadovala, aby v rámci vypořádání dostala polovinu této hodnoty zpět. Ani Nejvyšší soud žalobkyni nepřisvědčil a ve své právní větě uvádí: *„Investicemi vynaloženými ze společného na ostatní majetek jednoho z manželů, není práce jednoho manžela vynaložená při rekonstrukci domu druhého manžela. Manželství je společenstvím, v němž si mají manželé navzájem pomáhat (§ 18 ZOR) a za takovou pomoc lze považovat práci manžela při rekonstrukci domu druhého manžela, zejména když jde o dům, který oba manželé i s dítětem užívají k bydlení.“*⁷⁶

Druhý judikát, resp. nález Ústavního soudu z roku 2011 (sp. zn. II. ÚS 231/10), se vyjadřuje k tomu, že povinnost manželů vzájemně si pomáhat nesmí být vykládána tak, aby mohlo dojít k jejímu zneužití. I v tomto případě šlo o řešení situace, kdy ze strany stěžovatele, bývalého manžela, byly provedeny stavební práce na výlučném majetku jeho bývalé manželky a on se domáhal jejich ocenění a zohlednění při vypořádání společného jmění manželů. Bližší specifikaci sporu neprovedu, protože by překračovala účel této práce a přistoupím přímo k odůvodnění Ústavního soudu. Ústavní soud ve svém odůvodnění připouští, že práce provedené jedním z manželů na výlučném majetku druhého z nich mohou být penězi oceněny a následně toto ocenění promítnout do vypořádání společného

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1128/2005.

jmění manželů. Bylo by absurdní dojít k závěru, že jakékoliv takto provedené práce jsou vždy zahrnuty pod zákonnou povinnost vzájemné pomoci mezi manžely, protože v opačném případě by tak měl „*manžel (vlastník výlučného majetku) při udržování či rozmnožování svého majetku pomocí svého manžela jiné právní a faktické postavení, než kdyby tak činil prostřednictvím třetích osob. Manžel – vlastník by se tak mohl vždy vyhnout povinnosti k úhradě za provedené práce a současně by druhého manžela poškodil tím, že ten by nemohl své síly a čas vynakládat např. na péči o domácnost či péči o svůj výlučný majetek.*“⁷⁷ Tím Ústavní soud připustil, aby mezi manžely vznikaly závazkové vztahy (např. smlouva o dílo), kterými mohou tyto práce penězi ocenit a nebude docházet k disproporcii mezi manželem – vlastníkem a manželem – poskytovatelem prací.

I když právní řád umožňuje vznik některých závazků mezi manžely, neumožňuje vznik pracovního závazkového vztahu. Mezi manžely je zakázán vznik základních pracovněprávních vztahů, a to na základě ust. § 318 zákoníku práce. Základními pracovněprávními vztahy jsou dle zákoníku práce pracovní poměr a právní vztahy založené dohodami o pracích konaných mimo pracovní poměr (tj. dohoda o pracovní činnosti nebo dohoda o provedení práce). „*Došlo tak ke zpřísnění právní úpravy platné od 1. 2. 1991 do 31. 12. 2006, kdy manželé mohli setrvat v pracovněprávním vztahu při výkonu práce, pokud k jeho vzniku došlo před uzavřením manželství.*“⁷⁸ Pokud dojde k uzavření manželství mezi mužem a ženou, kteří jsou ve vzájemném postavení zaměstnance a zaměstnavatele, zanikne přímo ze zákona základní pracovněprávní vztah dnem uzavření manželství. Pokud by i dále mezi nimi byla vykonávána práce, která by naplňovala svými znaky závislou práci fyzické osoby vykonávanou mimo pracovněprávní vztah, jednalo by se nelegální práci. V takovém případě by se manželé dopouštěli protiprávního jednání, které je dle příslušných ustanovení zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti správním deliktem.

Vyloučení vzniku pracovněprávních vztahů mezi manžely je kritizováno a důvody pro tento zákaz, kterými jsou možné narušení rovnosti mezi manžely a existence společného jmění manželů, jsou považovány za neopodstatněné. Pracovněprávní vztahy sice předpokládají určitou nadřízenost zaměstnavatele

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. II. ÚS 231/10.

Detailněji k danému případu a další judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu k manželské povinnosti pomoci např. KAVALÍR, J. *Povinnost manželů vzájemně si pomáhat ve vztahu k přípustnosti úplaty za práci mezi manžely či k vypořádání SJM*. Právo a rodina, 2013, č. 5, s. 6 an.

⁷⁸ BĚLINA, M. a kol. *Zákoník práce: komentář*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 1252.

a závislost zaměstnanců na vůli zaměstnavatele, to však nelze vykládat tak, že je tím narušena rovnost mezi manžely a případně i povinnost respektovat svou důstojnost a povinnost úcty mezi manžely. Druhým důvodem pro zavedení zákazu vzniku pracovněprávních vztahů mezi manžely do právního řádu, je skutečnost, že v případě odměňování za práci by se odměna mohla stát součástí společného jmění manželů, čímž by s ní mohl disponovat i manžel-zaměstnavatel. Zde se nabízí možné řešení, kdy manželé upraví svůj majetkový režim odlišně od zákonného režimu. Smluvně se manželé, případně i snoubenci, mohou dohodnout, aby se výdělek, plat, mzda, zisk či jiné hodnoty z pracovní činnosti nestaly součástí společného jmění manželů. „*Pokud manželé nezúží rozsah společného jmění manželů, stává se součástí společného jmění manželů nejen odměna za výkon práce, ale též příjem zaměstnavatele.*“⁷⁹ Domnívám se, že vyloučení existence pracovněprávních vztahů mezi manžely je nadbytečné a mělo by být na ponecháno manželům na svobodném uvážení, zda do takového vztahu chtějí vstoupit či nikoliv. Je ale nutné upozornit, že určitý problém by mohl nastat v případě, pokud pracovněprávní vztah již existoval před uzavřením manželství a manželé by v něm nechtěli setrvat právě z důvodu uzavření manželství a mají např. obavu z toho, že právě pracovní poměr mezi nimi může nepříznivě ovlivňovat jejich manželský vztah. Pokud manželé nechtějí v pracovněprávním vztahu dále setrvat, mohou se na ukončení pracovněprávního vztahu dohodnout. Případně by manžel-zaměstnanec mohl podat výpověď, což může učinit z jakéhokoliv důvodu či bez udání důvodu. Určitý problém by však mohl nastat, pokud by manžel-zaměstnavatel nechtěl manžele-zaměstnance dále zaměstnávat, ale manžel-zaměstnanec by s ukončením pracovněprávního vztahu nesouhlasil. Zaměstnavatel má tuto pozici ztíženou, výpověď z jeho strany je vázána na taxativně vyjmenované zákonné důvody. Pokud by tedy byl zákaz existence pracovněprávních vztahů mezi manžely z právní úpravy vyňat, bylo by nutné takovou změnu reflektovat např. právě v ustanoveních o ukončení pracovního poměru.

Zákony však již nikterak nevyklučují možnost vzniku pracovněprávního vztahu mezi jedním z manželů a obchodní společností či družstvem, ve které druhý z manželů je společníkem, vykonává funkci statutárního orgánu či je zde jinak

⁷⁹ BĚLINA, M. a kol. *Zákoník práce: komentář*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2015, s. 1255.

zaměstnán.⁸⁰ V takovém případě vzniká vztah mezi jedním z manželů na jedné straně a právnickou osobou na straně druhé mající svou vlastní právní subjektivitu.

Vzájemná podpora a pomoc manželů není vyloučena ani v případě, kdy alespoň jeden z manželů je podnikatelem. Pokud pomáhá jeden z manželů-nepodnikatel druhému manželů-podnikateli či podnikají společně, jedná se o vztahy občanskoprávní, které nejsou na rozdíl od vztahů pracovněprávních zakázány. Pomoc nepodnikajícího manžela manželů-podnikateli se může uskutečňovat formou tzv. spolupracujícího manžela, jež předpokládá zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů v ust. § 13, nebo případně lze mezi manžely uzavřít smlouvu o společnosti na základě ust. § 2716 an. ObčZ.⁸¹

4.5. Povinnost manželů udržovat rodinné společenství a vytvářet zdravé rodinné prostředí

Opět velmi obecně vyjádřená zákonná povinnost manželů udržovat rodinné společenství předpokládá, že manželé povedou společný život, vytvoří osobní společenství, které dále budou rozvíjet i v rámci širších rodinných vztahů vznikajících mezi manžely a ostatními členy rodiny. „*Je zapotřebí, aby se oba manželé na udržení rodinného společenství podíleli.*“⁸²

Dalším abstraktním a těžko uchopitelným zákonným pojmem je zdravé rodinné prostředí. S jistotou mohu uvést, že rodinné prostředí, v němž se vyskytují určité jevy, např. domácí násilí, pohlavní zneužívání dětí či dokonce znásilňování, drogové i jiné závislosti jakéhokoliv člena rodiny a další patologické jevy, jako zdravé rodinné prostředí jistě charakterizovat nelze. Výše uvedené patologické jevy jsou jedním z nejhorších příkladů nezdravého rodinného prostředí, a proto jsou jako ultima ratio řešeny v rámci práva trestního. Ale zdravé rodinné prostředí může být ohrožováno i jinými jevy např. neshody mezi manžely, snaha o vynucení si dominance a autority, nedostatek tolerance či nerespektování důstojnosti, které vždy nelze snadno postihovat a účinně odstranit. Rodinné prostředí se v průběhu času mění a přizpůsobuje aktuálním podmínkám ve společnosti i v konkrétní rodině.⁸³ Nedefinování pojmu v rovině legální i doktrinální je nejlepším řešením,

⁸⁰ MACHÁČEK, I. *Daň z příjmů fyzických osob 2010. Praktická pomůcka k daňové optimalizaci.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 52.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O. *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely.* Právní rozhledy, 2013, č. 6, s. 216 an.

⁸³ RADVANOVÁ, S. *Zdravé rodinné prostředí – jak pro koho.* Acta Iuridica Olomucensis, 2005, č. 2, s. 47 – 49.

protože jen tak se dá vždy posuzovat konkrétní rodinné prostředí vzhledem k jeho individuálním podmínkám. Zcela se ztotožňuji s názorem, že v rodinném společenství tvořeném nejen manžely ale i dětmi, by mělo být především dbáno na jejich zdravý vývoj, výchovu a vzdělání a přizpůsobovat vytváření zdravého rodinného prostředí především těmto dětem.⁸⁴

4.6. Povinnost manželů společně pečovat o děti

Nedílnou součástí práv a povinností manželů je jejich povinnost společné péče o děti, řádná výchova dětí manžely je jedním z účelů manželství. Vedle funkce biologické a ekonomické je funkcí manželství právě i výchovná funkce.⁸⁵ Kdo a v jaké míře bude o děti pečovat, je samozřejmě o vzájemné dohodě manželů. Péči je nutno rozumět jak péči osobní, tak i péči spočívající v zajišťování potřeb materiálních. Ani po vzájemné dohodě manželů o péči o děti nelze zcela vyloučit jednoho z nich a zprostit ho tak jeho povinností.⁸⁶ Jelikož v rodinné domácnosti nemusí žít společně s manžely pouze jejich společné děti, je nutné danou povinnost vztáhnout vůči všem dětem, které nenabýly plné svéprávnosti, žijící v rodinné domácnosti.⁸⁷

V rodinné domácnosti tak může společně s manžely žít dítě jen jednoho z manželů (biologický rodič), v takovém případě ust. § 885 ObčZ zakládá povinnost a právo druhému z manželů (sociálnímu, nevlastnímu rodiči), aby se podílel na péči o takové dítě a na výchově takového dítěte. *„Další povinnosti a práva rodiče tyto osoby nemají (ani osobní, resp. statusová, ani další práva náležející do rodičovské odpovědnosti, ani vyživovací povinnost).“*⁸⁸

To stejné platí i v případě, že s manžely v rodinné domácnosti žije dítě osvojené pouze jedním z manželů. K osvojení dítěte pouze jedním z manželů je však nutný souhlas manžela osvojitele. Detailnější právní úprava v ObčZ k problematice udělování souhlasu manžela osvojitele schází, ale lze se domnívat, že i nadále jako v předchozí právní úpravě je *„tímto způsobem je manželovi osvojitele přiznáno právo zmařit odepřením svého souhlasu vznik osvojení (právo*

⁸⁴ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 55.

⁸⁵ Zhodnocení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 1966, R IV/1966.

⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 56.

⁸⁷ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, s. 139.

⁸⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 498.

veta druhého manžela). Zákon o rodině přitom vychází z myšlenky, že osvojení nezletilce pouze jedním z manželů bez souhlasu druhého manžela by mezi nimi mohlo vyvolat vzhledem k zásadnímu významu osvojení pro celý jejich další společný život nežádoucí nesoulad, který by ve svých konečných důsledcích mohl vést k vytvoření nepříznivého rodinného prostředí pro osvojence. Takto vzniklý stav by navíc nebyl ani v souladu s účelem zákona, tj. zajistit dětem manželů – osvojené děti z toho nevyjímaje – stabilní, harmonickou společnou výchovu, ochranu a péči, a tak pro ně vytvořit zdravé rodinné prostředí,⁸⁹ což je jednou ze základních manželských povinností. Manžel-osvojitel se může pak nacházet v patové situaci, kdy manžel osvojitele nedá s osvojením souhlas, ale manžel-osvojitel si dítě osvojit velmi přeje. Určitým řešením by byl rozvod manželství, to ale vzhledem k faktu, že společné osvojení manžely je prioritním typem osvojení, není nejideálnější řešení, protože k osvojení jediným osvojitelem by mělo být přistupováno pouze ve výjimečných případech.⁹⁰ Jak jsem již uvedla výše, ustanovení o souhlasu manžela s osvojením je v úpravě ObčZ velmi strohé, což je jistě nedostatkem současné právní úpravy. ZOR ještě doplňoval, že tohoto souhlasu není třeba, jestliže druhý manžel pozbyl způsobilost k právním úkonům nebo je-li opatření tohoto souhlasu spojeno s překážkou těžko překonatelnou. Obdobné ustanovení je v ObčZ zakotveno v souvislosti s udělováním souhlasu manžela v případě pěstounské péče a vcelku nelogicky bylo vypuštěno z úpravy osvojení, proto se bude muset k obdobnému závěru dojít interpretací a souhlas manžela nebude třeba, jestliže není plně svéprávný nebo je-li opatření jeho souhlasu spojeno s těžko překonatelnou překážkou.

Nelze ani opomenout situaci, kdy je pouze jeden z manželů soudem jmenován do funkce poručníka. Na takovou situaci reaguje ust. § 940 ObčZ, pečuje-li poručník o dítě osobně spolu se svým manželem, použijí se ustanovení o poměru rodiče a jeho manžela k dítěti obdobně. Tedy opět se zde využije ust. § 885 ObčZ, a pokud „žije manžel poručníka s poručencem v rodinné domácnosti, podílí se na péči o poručence a jeho výchově také manžel poručníka.“⁹¹

⁸⁹ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 323 – 324.

⁹⁰ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 634

⁹¹ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 648.

Na postavení jednoho manžele ve vztahu k dítěti v pěstounské péči pouze druhého z manželů, pamatuje ust. § 965 ObčZ. Obdobně jako u osvojení je svěřeni do pěstounské péče jen jednoho z manželů vázáno na souhlas druhého manžela. V ust. § 965 odst. 2 ObčZ je výslovně stanoveno, že souhlasu druhého manžela ke svěřeni do pěstounské péče není třeba, jestliže druhý z manželů není plně svéprávný nebo je-li opatření jeho souhlasu spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Pokud manžel souhlas nevysloví, nelze dítě do pěstounské péče druhého manžela svěřit. Dané ustanovení chrání jednak manžela, který má dát souhlas, ale i dítě, které má být do pěstounské péče svěřeno. Stejně jako u osvojení se předpokládá, že by mohlo být narušováno zdravé rodinné prostředí a řádná výchova dětí, pokud by bylo do pěstounské péče svěřeno dítě jednomu z manželů a druhý z manželů by s tímto nesouhlasil. Taková situace by nebyla v nejlepším zájmu dítěte, aby v takovém prostředí žilo. Pokud však je souhlas manželem pěstouna dán a tento manžel žije společně s manželem-pěstounem a dítětem svěřeným do pěstounské péče v rodinné domácnosti, má právo a zároveň povinnost, podílet se na osobní péči o dítě v pěstounské péči. Jiná práva a povinnosti náležející ze zákona přímo pěstounovi manžel pěstouna nemá.

V případě institutu svěřenectví upraveného v ust. § 953 an. ObčZ zákon výslovně neupravuje postavení manžela a jeho práv a povinností v případě, že dítě je svěřeno do péče pouze druhému z manželů. Svěřeni dítěte do výchovy jiné osoby než rodiče nebo poručníka je namíste tehdy, jestliže ani jeden z rodičů není schopen zajistit řádnou výchovu dítěte. Lze vyvozovat právě z ust. § 687 ObčZ, dle něhož mají manželé společně pečovat o děti, že „*přijetím dítěte do rodinné domácnosti vzniká manželovi pečující osoby povinnost podílet se na péči o toto dítě.*“⁹² Manžel by měl se svěřením dítěte do péče druhého manžela souhlasit, jelikož jako v předchozích případech by bylo v rozporu se zájmem dítěte, pokud by zásadně nesouhlasil.

4.7. Právo na informace o příjmech a stavu jmění druhého manžela

ObčZ v ust. § 688 stanovuje právo manžela, aby mu druhý manžel sdělil údaje o svých příjmech a stavu svého jmění, jakož i o svých stávajících i uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech. ObčZ zde koncipuje právo, na rozdíl od ostatních ustanovení o osobních právech a povinnostech, které jsou

⁹² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1240.

koncipovány jako povinnosti. To nic nemění na tom, že tomuto právu odpovídá povinnost druhého manžela takové údaje sdělit.

Velkým rozdílem oproti osobním právům dle ust. § 687 je úvaha o možné reálné vymahatelnosti tohoto práva. V důvodové zprávě k ObčZ se postoj k tomuto právu nikterak nemění, nadále je i toto právo považováno za přímo nevynutitelné jako ostatní manželská osobní práva, pouze porušování jemu odpovídající povinnosti může být příčinou rozvodu.⁹³ V literatuře se však objevil i rozdílný názor a konkrétně ve vztahu k právu na informace o příjmech a jmění druhého manžela se začíná uvažovat o možné vynutitelnosti a „v případě, že by manžel tyto „povinnosti“ nesplnil, je možné se tohoto práva domáhat u soudu. To je však až nejkrajnější řešení.“⁹⁴ Považuji to za velmi výrazný posun v chápání osobních relativních subjektivních práv manželských, avšak otevírá se prostor pro otázku, proč lze konkrétně toto právo vymáhat, ale ostatní osobní manželská práva zřejmě nikoliv.

Právo na informace o příjmech a stavu jmění manžela je právem velmi důležitým ve spojení s jinými povinnostmi, např. povinností žít spolu a ve vztahu k manželskému majetkovému právu. Pokud manželství má fungovat jako společenství muže a ženy vlastně stránkách jejich života, je nutné mít povědomí o majetkových poměrech toho druhého, což jim následně slouží k rozhodování o společných manželských záležitostech, ale i záležitostech každého z nich. V dnešní době totiž bez určitého majetkového základu žít nelze či jen velmi obtížně a je důležité i mít přehled o výlučném i společném majetkovém základu manželů. Pro upřesnění uvedu následující příklad. Nevydělávající manželka pečuje o tři nezletilé společné děti, stará se o domácnost, a to vše po dohodě se svým výdělečným manželem. Manžela je zvyklá na určitý finanční standard poskytovaný jejím manželem a využívá prostředků k hrazení potřeb domácnosti a jejích členů, především nezletilých dětí. Pokud manžel o své zaměstnání přijde a dále nebude schopen zajišťovat rodinný rozpočet, bude okamžité poskytnutí takové informace pro manželku stěžejní, aby bylo možné na danou situaci reagovat a nedošlo k ohrožení schopnosti uspokojovat potřeby domácnosti i dětí. Takových příkladů

⁹³ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 299.

⁹⁴ JOUZA, L. *Uplatňování nového občanského zákoníku v pracovně právních vztazích*. Zpravodaj Jednoty českých právníků, 2013, č. 1, s. 53 – 59.

Dále je stejný názor vyjádřen i v HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 90 – 91.

by jistě mohlo být uváděno mnoho a z tohoto důvodů se domnívám, že právo požadovat informace by mělo být soudně vymahatelné. I když nejlepší situací je samozřejmě dobrovolné plnění této povinnosti mezi manžely.

Problém by ale mohl nastat v případě, jestliže manžel, po němž je informace vyžadována, nesplní povinnost dobrovolně ani poté, co mu bude pravomocným rozhodnutím soudu uložena. V tom případě bude následně nutné se domáhat svého práva návrhem na exekuci. Dle OSŘ, v případném spojení s EŘ, půjde o uspokojení práva na nezastupitelné nepeněžitě plnění dle ust. § 351 OSŘ a manželu, který nesplnil povinnost dobrovolně, bude možno ukládat pokuty, a to i opakovaně, dokud povinnost splněna nebude. Další nejasností je, jak vlastně poznáme, že byla nebo nebyla povinnost řádně splněna, jak detailní a přesnou informaci bude muset manžel podat. Jistě nebude stačit, pokud manžel uvede, že jeho příjmy jsou velké nebo jeho majetek nepatrný. Pokud však uvede, že jeho čistý měsíční příjem činí např. 23.844,- Kč, jak si manžel vyžadující informaci bude moci být jistý, že je to úplná a pravdivá informace?

Velmi těžší si však dokáží představit vymáhání informací o uvažovaných pracovních, studijních a podobných činnostech. Manželé by se měli navzájem o takovýchto záležitostech informovat, a to včas a zřejmě i průběžně, a nemělo by jít o náhlá rozhodnutí zcela bez zřetele k zájmu celé rodiny nebo minimálně k zájmu druhého manžela.⁹⁵ Pokud jde o informace stávající, tyto by mohly být ještě prokazatelně zjistitelné. V případě uvažovaných pracovních a obdobných činností tam již vidím značný problém. Ne každý může mít svědomitě naplánované své budoucí směřování a takové představy se mohou velmi často měnit. I kdyby zde určité budoucí plány byly a manželé povinnost sdělit takové informace splnili, nelze v ten moment s jistotou vědět, že se tak v budoucnu opravdu stane. Další na to navazující otázkou by mohla být náhrada případné újmy, pokud by informace nebyla poskytnuta v dostatečném předstihu, vůbec, neúplně nebo špatně.

Dle mého názoru je právo na informace mezi manžely v zákoně vyjádřeno velmi obecně a bude následně věcí soudů, aby jeho obsah a rozsah zpřesnily. Pokud soudu skutečně danou povinnost začnou na základě návrhů vynucovat, dá se očekávat velké množství judikátů vznikajících k této problematice, které se budou postupně zaobírat veškerými problémovými body daného tématu. K tomu bude

⁹⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 73.

zapotřebí, aby opravdu porušení dané povinnosti bylo soudně vynucováno.⁹⁶ Je nutné brát zřetel nejen důvodovou zprávu k ObčZ, ale i na názory jiných právníků, kteří nadále zastávají názor nevynutitelnosti tohoto práva ale i práv a povinností vyplývajících z ust. § 687 a ust. § 698. K těmto ustanovením se vyjadřuje i M. Henrychová: „všechna tato pravidla byla do textu dána s tím, že je nelze nijak vynucovat, ale právě v rodinném právu své místo mít mají. Koneckonců, zákon má mít i jistou výchovnou roli, zejména na poli morálky.“⁹⁷ Obšírněji se danému tématu věnuje K. Svoboda ve svém článku o žalobách mezi manžely, který se nakonec také přiklonil k nevymahatelnosti osobních práv mezi manžely. Jako argumenty pro možnou vymahatelnost mu slouží následující:

- a) do ObčZ byla nově oproti předchozí úpravě vložena určitá podrobná ustanovení, která mají posílit právní odpovědnost a vymahatelnost relativních osobních práv mezi manžely, a proto je nelze z důvodu předchozího zažitého názoru o nevymahatelnosti osobních manželských práv také zařadit do této kategorie - nevymahatelná,
- b) ust. § 12 ObčZ zakládá právo každého, který se cítí ve svém právu zkrácen, aby se domáhal ochrany před orgánem veřejné moci.

Přesto se však K. Svoboda domnívá, že soudy by až na výjimečné případy neměly vymahatelnost těchto práv připustit a o takových návrzích nerozhodovat a nadále by se osobní práva a povinnosti manželů měla brát jako pouhá deklarace morálních norem v zákoně.⁹⁸

5. Osobně-majetková práva a povinnosti mezi manžely

Charakteristika osobně-majetkových práv a povinností mezi manžely již byla uvedena v kapitole druhé. Jejich svázanost s osobou manžela vyplývá ze vzájemného vztahu manželů a jejich společenství osobního i právního a nelze tedy, aby byly postupovány na osoby třetí, které do tohoto společenství nepatří, nebo taková práva a povinnosti na takové třetí osoby přecházely.

V předchozích kapitolách byly zmíněny pojmy rodina a rodinná domácnost, ale dosud nebyly více objasněny. Jelikož tyto pojmy budu v další kapitolách užívat

⁹⁶ Např. D. Kovářová nepochybuje, že k tomu opravdu dojde a zvedne se vlna právě takovýchto žalob. KOVÁŘOVÁ, D. *Riziková místa rodinného práva*. Rodinné listy č. 2013, č. 6, s. 11 – 12.

⁹⁷ HENDRYCHOVÁ, M. *Rodinné právo se zřetelem k majetkovému právu manželskému*. Obchodní právo, 2013, č. 2, s. 42 – 54.

⁹⁸ SVOBODA, K. *K žalobám mezi manžely za trvání manželství*. Právní rozhledy, 2014, č. 18, s. 638 an.

velmi často, zařadila jsem jejich výklad do následujících dvou počáteční podkapitol.

Povinnost manželů uspokojovat potřeby rodiny, rozhodovat o záležitostech rodiny, obstarávat záležitosti rodiny a zástupčí právo manželů nelze zcela bez výhrad zařazovat do povinností osobně-majetkového charakteru. Jde o práva a povinnosti, které mohou řešit majetkové i nemajetkové záležitosti. Avšak nelze opomenout, že velmi často půjde právě o majetkové záležitosti, se kterými je život rodiny, rodinná domácnost i samo manželství nerozlučně spjata. Naproti tomu vyživovací povinnost a povinnost hradit náklady rodinné domácnosti lze do této kategorie práv a povinností zařadit téměř bez výhrad.

5.1. Rodina

Právní definice rodiny se v právním řádu nenachází, jde o pojem především sociologický. Jelikož jde právě o pojem sociologický, není přesně a jasně vymezen a stejně jako se neustále vyvíjí a mění společnost, mění se i pojetí rodiny, jež je považována za základní sociální i ekonomickou jednotku ve společnosti, dalo by se říci i ve státě.⁹⁹ Historicky rodinu tvořilo několik generací, které byly spojeny nejen příbuzenskými vazbami, ale i např. společným bydlením. V současnosti bych rodinu vymezila z širšího či užšího hlediska. V širším smyslu zahrnuje rodinu širší okruh jejích členů, kteří jsou spojeni příbuzenskými vazbami a nemusí být pravidlem biologický základ těchto vazeb. Konkrétně se pak bude posuzovat každá rodina individuálně, do jakého stupně příbuzenství ji za rodinu považovat. Naopak rodinou v užším smyslu je především dvougenerační rodina, tvořená párem a jejich dětmi, tak je vymezována často i v literatuře. Pokud je rodina tvořena např. párem a dětmi, které nejsou společné, hovoří se dokonce o tzv. pseudorodině.¹⁰⁰ S ohledem na dnešní dobu však s tímto vymezením rodiny ne zcela souhlasím. Ne každému se podaří žít v ideální rodině tvořené manžely a jejich společnými dětmi, to však z jiného uspořádání vztahů ještě nedělá pseudorodinu. Rodinu dle mého názoru nevytváří nezpochybnitelné biologické vazby, ale záleží na tom, zda daná skupina osob jako rodina funguje. Základní funkcí rodiny by měla být vzájemná pomoc a podpora jejích členů a společné uspokojování potřeb.¹⁰¹

⁹⁹ VESELÁ, R. a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 1 vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, s. 11 – 13.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 11.

¹⁰¹ WINTEROVÁ, A., ed. a DVOŘÁK, J., ed. *Pocta Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1 vyd. Praha: ASPI, 2009, s. 120.

„Nicméně docela dobře, nikoliv však z pohledu definice vztahů, je rodina definována v preambuli Úmluvy o právech dítěte jako základní společenská jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, která musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svou úlohu ve společnosti.“¹⁰²

Pro shrnutí zde uvádím několik znaků, jimiž lze rodinu charakterizovat:

- a) rodina je společenstvím fyzických osob,
- b) jde o společenství bez právní subjektivity,
- c) rodina má společné zájmy a potřeby, které se snaží společně uspokojovat,
- d) ze zákona vyplývá, že základem rodiny by mělo být manželství (fakticky tomu tak není, a to dnes již dokonce ve většině případů),
- e) zpravidla je založena na příbuzenském poměru
- f) požívá zvláštní zákonné ochrany.

5.2. Rodinná domácnost

Rodinná domácnost je novým pojmem zařazeným do ObčZ, nýbrž jím již nedefinovaným. Pokud se budu držet doslovného výkladu, půjde o domácnost, v níž žije určitá rodina. Je tu tedy dána personální složka, kterou tvoří především členové rodiny, resp. osoby v rodinném poměru. „*Domácnost se tradičně chápe buď jako zařízené lidské obydlí, popř. souhrn domácího zařízení, a rodinné jmění.*“¹⁰³ Spojením obou složek, personální i majetkové, vzniká rodinná domácnost. „*Není zcela vyjasněn okruh osob, který lze považovat za rodinnou domácnost v zákonném smyslu.*“¹⁰⁴ Ze systematického zařazení ust. § 690 an. ObčZ vyplývá, že rodinnou domácnost mohou tvořit určitě manželé, pokud tedy reálně spolu bydlí. Vzhledem k faktu, že rodinu mohou tvořit i partneři mimo manželství, nelze hovořit o rodinné domácnosti pouze v případě, že její základ tvoří manželé. Vedle manželů jsou členy rodinné domácnosti i jejich společné děti nebo děti, o něž mají manželé či alespoň jeden z nich z nějakého titulu pečovat.¹⁰⁵ Samotný ObčZ v ust. § 885 hovoří o rodinné domácnosti i v případě, pokud ji tvoří rodič dítěte, dítě a manžel rodiče dítěte, registrovaný partner rodiče dítěte nebo partner, ve smyslu nesezdaného soužití, jenž není současně také rodičem tohoto dítěte. Z ust.

¹⁰² NOVOTNÁ, V. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku (I.)*. Právo a rodina, 2014, č. 1, s. 1 an.

¹⁰³ ELIÁŠ, K. *Domácnost*. AD NOTAM, 2007, č. 3, s. 69 an.

¹⁰⁴ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 36 – 37.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 36.

§ 753 ObčZ vyplývá možnost existence rodinné domácnosti i mezi již rozvedenými manžely.

Nic zřejmě nebrání tomu, aby jeden člověk byl součástí více rodinných domácností, pokud budou naplněny obě složky takového soužití, personální i majetková. Tak tomu může být např. u dítěte svěřeného rodičům do střídavé péče.¹⁰⁶

Vzhledem k tématu mé práce se budu držet případu, kdy rodinnou domácnost tvoří v základu manželé a případně další osoby. Manželé se mají dle ust. § 692 ObčZ na umístění rodinné domácnosti dohodnout. Až v případě, že k takové dohodě nedojde, je možná ingerence soudu do takového rozhodnutí. Předpokládá se, že manželé mají obydli tam, kde mají rodinnou domácnost (ust. § 743 odst. 1 ObčZ). Manželé také mají povinnost přispívat na potřeby rodinné domácnosti. Není ale povinností, aby manželé společně rodinnou domácnost vytvářeli již od počátku manželství. Případně je možné, aby společná domácnost manželů zanikla, aniž by zaniklo samotné manželství. Manželé se mohou dohodnout na zániku rodinné domácnosti nebo tak jeden z manželů učiní jednostranným rozhodnutím a opustí rodinnou domácnost s úmyslem žít trvale jinde.¹⁰⁷

Rodina a její členové ke svému společnému žití potřebují určitý soubor věcí, jimiž bude vybaveno jejich obydlí. Pro tento soubor věcí užívá ObčZ pojmu obvyklé vybavení rodinné domácnosti, blíže jej specifikuje v ust. § 698 odst. 1. Dle předchozí právní úpravy se počítalo pouze z tzv. obvyklým vybavením společné domácnosti, které bylo součástí společného jmění manželů. ObčZ však v ust. § 3038 výslovně stanovil, že věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti ObčZ součástí společného jmění, což se projevilo mimo jiné v tom, že nyní může být společné jmění manželů zcela zrušeno i za trvání manželství. Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tak tvoří soubor movitých věcí sloužící běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů, a to bez ohledu na to, zda jednotlivé věci náležejí oběma manželům či jen jednomu z nich. I přestože některé movité věci či dokonce všechny movité věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti mohou být ve výlučném vlastnictví jen jednoho manžela, k nakládání s věcí, jež je součástí obvyklého

¹⁰⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. A KOL. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 117.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 118.

vybavení rodinné domácnosti, potřebuje manžel souhlas druhého manžela, pokud nejde o věc zanedbatelné hodnoty. Potřebný souhlas k nakládání má ochrannou funkci, chrání se soubor věcí sloužící k uspokojování potřeb celé rodiny. V případě, že by jeden z manželů naložil s věcí, která je součástí obvyklého vybavení rodinné domácnosti, bez souhlasu druhého, je druhý z manželů chráněn možností dovolat se neplatnosti právního jednání, jímž druhý manžel s takovou věcí naložil bez jeho souhlasu. „*Souhlas druhého manžela není třeba, pokud například bude chtít jeden z manželů prodat majetek patřící k obvyklému vybavení rodinné domácnosti, či tento majetek směniti za jiné věci. I nadále však bude zachován soudní výklad, podle kterého při nabytí věci není kupní smlouva úkonem, který se týká společné věci, a tudíž kupující manžel nepotřebuje souhlas druhého manžela k použití společných peněžních prostředků k zaplacení předmětu koupě, byť tento bude následně spadat pod obvyklé vybavení rodinné domácnosti.*“¹⁰⁸ Z důvodu, že v souboru movitých věcí tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti mohou být věci ve výlučném vlastnictví jednoho manžela nebo věci náležející oběma manželům, řeší ust. § 699 ObčZ situaci, kdy jeden z manželů opustí rodinnou domácnost a je nutné vypořádat obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Dle ust. § 699 odst. 1 ObčZ manžel, jenž rodinnou domácnost opustil v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, může žádat, aby mu manžel vydal to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a náleží výhradně jemu. Pokud půjde o věc náležející manželům společně, rozdělí si ji rovným dílem, ledaže to povaha věci vylučuje. Pokud věc nelze rovným dílem rozdělit použijí se obecná ustanovení zákona o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. V ust. § 699 odst. 2 ObčZ zákonodárce vylučuje použití ust. § 699 odst. 1 v případě, že manžel potřebuje to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti, zejména také pro společné nezletilé dítě manželů, které nenabylo svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, bylo svěřeno do společné péče manželů žijící v rodinné domácnosti, a to pod podmínkou, že v rodinné domácnosti takové dítě zůstalo.

Jak jsem již výše uvedla, ex lege do obvyklého vybavení rodinné domácnosti spadají věci ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů nebo společné věci manželů. Právě pojem věci náležející oběma manželům je výkladově značně problematický, protože takové věci mohou být jednak ve spoluvlastnictví manželů

¹⁰⁸ OLEJAROVÁ, Ž. *Majetkové poměry manželů od 1. 1. 2014 dle nového občanského zákoníku*. Právo a rodina, 2013, č. 7, s. 7 an.

nebo ve společném jmění manželů. Na tuto problematiku existuje několik výkladových závěrů, protože zákonodárce nijak úpravu vlastnického vztahu nespécifikoval, a je otázkou, zda alespoň soudním výkladem se v budoucnu tento vztah vyjasní.¹⁰⁹

5.3. Povinnost brát zřetel na zájem rodiny

V ust. § 689 ObčZ je dána povinnost manželů při volbě svých pracovních, studijních nebo obdobných činností brát zřetel na zájem rodiny, druhého manžela a nezletilého dítěte, které nenabýlo plné svéprávnosti a které žije spolu s manželkou v rodinné domácnosti. Toto ustanovení systematicky i logicky navazuje na jemu předcházející ustanovení vztahující se k právu na informace. Je zde určité rozšíření v tom smyslu, že nejde jen o právo a povinnost vztahující se k druhému z manželů, ale je zde zmíněna rodina a její členi, konkrétně zájem nezletilých dětí.

Je nutné podotknout, že souhlas druhého manžela k výkonu povolání a analogicky ani ke studiu či jiné obdobné činnosti není potřeba. Případné uzavření pracovní smlouvy či obdobného ujednání, nebude neplatné, i přestože nebyla splněna povinnost brát zřetel na zájem rodiny či splněna informační povinnost.¹¹⁰

5.4. Povinnost manželů uspokojovat potřeby rodiny v případě sdílení rodinné domácnosti

Oba manželé mají povinnost přispívat na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti. „*Předpokladem však je, aby manželé skutečně spolu rodinnou domácnost vedli a ta fakticky existovala.*“¹¹¹ Povinnost přispívat se váže na osobní a majetkové poměry, schopnosti a možnosti daného manžela a mělo by být zajištěno, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Jelikož je mnohdy velmi těžké a nerealizovatelné, aby každý manžel zvládl zabezpečit potřeby rodiny a rodinné domácnosti po stránce majetkové i osobní péče a obstarávání záležitostí, ObčZ přímo zakotvuje v ust. § 690 stejný význam poskytování majetkového plnění jako osobní péče o rodinu a její členy.

¹⁰⁹ Několik výkladových závěrů zmiňuje J. Psutka ve své monografii o společném jmění manželů. PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 39 – 42.

¹¹⁰ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, s. 141.

¹¹¹ WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O. *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manželkou*. Právní rozhledy, 2013, č. 6, s. 6 an.

Povinnost uspokojování potřeb rodiny a rodinné domácnosti každého z manželů je promítnutím zásady rovnosti mezi manžely v manželství.¹¹² „*Manželé jsou si v této povinnosti kvalitativně rovni, ale kvantitativně se míra jejich povinností řídí výdělečnými a majetkovými možnostmi každého z nich.*“¹¹³ Z důvodové zprávy vyplývá, že potřeby rodiny jsou vším, co rodina a její členové potřebují. Není zde návaznost jen na hmotné potřeby, nýbrž i kulturní a potřeby rodinné domácnosti.¹¹⁴

Životní úroveň všech členů má být zásadně srovnatelná a měla by být taková, aby rodina prospívala a byl zajištěn zdravý vývoj jejich členů. Pokud tedy jeden z členů rodiny, např. z důvodu vážného zdravotního postižení, není schopen si zajistit dostatečnou životní úroveň samostatně a jeho životní úroveň by tak byla za hranicí chudoby, nelze z toho vyvozovat, že se jeho úrovni přizpůsobí zbytek členů rodiny, ale naopak by taková úroveň měla být zvyšována ostatními členy rodiny, kteří tak na základě zásad solidarity a vzájemné pomoci, pomohou zvednout životní úroveň i ostatním členům.

Mezi potřeby rodiny a rodinné domácnosti lze zahrnout široký okruh věcí a záležitostí, které musejí být hrazeny či obstarávány. Jde o primární potřeby členů rodiny, týkající se např. nejen úhrady ceny potravin, ale i jejich nákup, zpracování a přípravu. Pod povinnost uspokojování potřeb manželstvím založené rodiny v širším kontextu náleží i řádná realizace potřeb bydlení členů rodiny, jež činní velkou položku rodinného rozpočtu, a to co do nákladů s bydlením spojených.¹¹⁵

Dle právní úpravy předcházející ObčZ, konkrétně ust. § 19 odst. 3 ZOR, se mohl jeden z manželů domáhat návrhem, aby soud rozhodl v případě, kdy jeden z manželů svou povinnost hradit náklady společné domácnosti neplní. ObčZ takové ustanovení do svého textu výslovně nezakotvil, ale je nadále nutné takovou možnost výkladem připustit. Dle současné terminologie se bude jednat o domácnost rodinnou a nikoliv společnou. Z logiky věci bude v případě podání takového návrhu úspěšný jen ten manžel, jenž danou povinnost řádně plní.¹¹⁶ Soudní vymahatelnost se vztahuje na uhrazování nákladů rodinné domácnosti, tedy na materiální potřeby

¹¹² PLECITÝ, V. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, související předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007, s. 22.

¹¹³ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 93.

¹¹⁴ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 300.

¹¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1875/2007.

¹¹⁶ ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, s. 143.

členů rodiny. Velice těžko by se analogicky dalo ustanovení použít na vymahatelnost osobní péče. Pokud je osobní péče ze strany osoby, která je povinna o takovou konkrétní osobu pečovat, zanedbávána nebo vůbec nevykonávána a osoba, o níž má být pečováno, je tak vystavena nebezpečí smrti či ublížení na zdraví, jde již o trestný čin dle ust. § 195 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

Vedle povinnosti uspokojovat potřeby rodiny je zde současně dána vyživovací povinnost mezi manžely, o které bude pojednáno v samostatné kapitole níže. Je možné, aby soud v rámci rozhodování o výživném do částky výživného zahrnul i náklady na rodinnou domácnost, a nebude tedy rozhodováno o příspěvku na náhradu nákladů zvlášť.¹¹⁷

5.5. Uspokojování potřeb rodiny při odděleném žití manželů

Ve výkladu o povinnosti manželů žít spolu jsem zmiňovala, že manželé spolu mohou žít, i přestože společně nebydlí. Každý tedy může mít svou domácnost, ale společně rodinnou domácnost nevytvářejí. Na takovou možnost pamatuje ust. § 691 odst. 1 ObčZ, v němž zákonodárce výslovně uvádí, že v takovém případě si nese každý z manželů náklady své domácnosti sám. Ani tím, že manželé spolu nebydlí, mezi nimi nezaniká osobní společenství a jsou si nadále povinni pomocí a podporou.

ObčZ reflektuje i faktickou odluku manželů, tedy pokud manželé nevytvářejí ani osobní společenství a jejich manželství se stane pouze právním vztahem. Jeden z manželů opustí rodinnou domácnost, bez toho aniž by měl k opuštění důvod zvláštního zřetele hodný a odmítá se do rodinné domácnosti vrátit a s druhým manželem žije společné dítě manželů, vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, popř. nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti a je svěřeno do péče manželů nebo jednoho z nich. V takovém případě zákon stanovuje povinnost manželu, jenž opustil tuto rodinnou domácnost, přispívat na náklady rodinné domácnosti. To může pro tohoto manžela představovat větší finanční zátěž, protože nově bude hradit náklady i své domácnosti. Důvody manžela pro opuštění rodinné domácnosti nebo k odmítání návratu do ní posuzuje soud dle zásad slušnosti a dobrých mravů. Vzhledem k dosud chybějící judikatuře nelze ani příkladem uvést, jaké možné důvody bude judikatura dovozovat.

¹¹⁷ KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo.* 4., aktualiz. a doplň. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 58.

Zákon nijak neřeší časová hlediska vzniku a trvání rodinné domácnosti, stejně jako opuštění rodinné domácnosti, co do jeho trvalosti. Z judikatury vyplývá, že „trvalým opuštěním společné domácnosti je obecně jednání vedené s úmyslem domácnost zrušit a již neobnovit. Ve vztahu mezi manžely je jím takové jednání, kdy za trvání manželství jeden z manželů byt opustí, přičemž lze dovodit, že tak učinil s úmyslem se již nevrátit a neobnovit manželské soužití. Pouhé opuštění bytu (odstěhování svršků, případně i odhlášení se z trvalého pobytu) přitom pro závěr, že jde o trvalé opuštění společné domácnosti, bez dalšího nestačí. Jelikož trvalé opuštění společné domácnosti je nejen úkonem faktickým, nýbrž i úkonem právním, musí být také svobodným projevem vůle manžela, který domácnost opouští. O případ tohoto druhu nejde tam, kde opuštění společné domácnosti je motivováno snahou vyhnout se neshodám v manželství nebo je vyvoláno jednáním druhého manžela, spočívajícím např. v znesnadnění přístupu do bytu výměnou zámku u dveří bytu apod.“¹¹⁸ V rozhodnutí se hovoří stále o společné domácnosti, ale dle mého názoru je možné, aby se výklad v tomto rozhodnutí vztahoval i na opuštění rodinné domácnosti.

Ust. § 691 odst. 2 ObčZ má zejména „ochrannou funkci, aby bylo zajištěno další fungování rodinné domácnosti, ve které žije dítě, které není schopno se samo žít.“¹¹⁹ Zákon se tak snaží zamezit propadu životní úrovni rodiny a chodu jejich rodinné domácnosti, pokud odejde ekonomicky silnější manžel a rodina by tak nadále nebyla schopna uhrazovat své potřeby nebo jen v nedostatečné míře. V praxi by se tak mělo nadále zamezit případům, kdy v případě odchodu jednoho z manželů s dostatečným příjmem, což způsobovalo i nemožnost požadovat určité sociální dávky, se rodina dostala do situace, kdy nebude mít zajišťován dosavadní příjem a ani ještě požádáno a rozhodnuto o potřebných sociálních dávkách. Ze strany manžela, který z rodinné domácnosti bez zvláštního zřetele hodného odešel, docházelo následně k nátlaku na uzavření dohod o péči a výživě dětí a vypořádání majetku, kdy se mu s ohledem na svízelnou situaci rodinné domácnosti podařilo uzavírat dohody svědčící především v jeho prospěch.¹²⁰

¹¹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1980/97.

¹¹⁹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 97.

¹²⁰ NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Praha: Grada, 2014, s. 47.

5.6. Povinnost manželů dohodnout se při rozhodování o záležitostech rodiny

Stejně jako ve všech rodinných a rodinněprávních vztazích se preferuje vždy dohoda mezi aktéry i v případě rozhodování o záležitostech rodiny je dohoda manželů upřednostňována, než je nutné přistoupit k ingerenci veřejné moci do těchto vztahů. Proto ObčZ v ust. § 692 odst. 1 apeluje na manžele, aby v případě rozhodování o záležitostech rodiny a způsobu života rodiny dospěli ke vzájemné dohodě. Až v případě, že se manželé nebudou schopni dohodnout, může soud na návrh jednoho z nich nahradit svým rozhodnutím souhlas druhého manžela.

Jak vyplývá z důvodové zprávy k ObčZ, v předchozí právní úpravě nebylo odpovídající ustanovení tak rozvedeno a nebylo zde demonstrativně vyjmenováno, co lze považovat za záležitosti rodiny. Mezi záležitosti rodiny, o nichž by se měli manželé dohodnout tak zákonodárce zahrnul volbu umístění rodinné domácnosti, popřípadě domácnosti jednoho z manželů a dalších členů rodiny, především dětí, které nenabýly plné svéprávnost. „*Výslovná úprava dohody o místě bydlení a způsobu života, reaguje na změnu životního stylu v ČR a měla by být v ObčZ adekvátně zohledněna.*“¹²¹

V ust. § 20 ZOR se hovořilo o rozhodování manželů společně, nyní je třeba dohody manželů. Dle mého názoru fakticky jde o totéž. V druhé větě ust. § 20 ZOR se taktéž mluví o dohodě mezi manžely v případě rozhodování o podstatných věcech týkající se rodiny.

Záležitosti rodiny a způsob života rodiny zahrnuje celou řadu situací, které nelze vždy přesně dopředu předvídat a všechny takové záležitosti vyjmenovat vyčerpávajícím způsobem. Z právního hlediska je ovšem důležité, aby bylo následně posuzováno, jaké záležitosti rodiny se řadí mezi podstatné. Jen v případě rozhodování o podstatných záležitostech rodiny lze využít možnost podání návrhu soudu o nahrazení souhlasu druhého manžela. Návrh na soud lze tedy podat v případě, že:

- a) jde o podstatné záležitosti rodiny,
- b) návrh je podán jedním z manželů,
- c) jeden z manželů odmítá svůj souhlas v záležitosti rodinného života dát nebo není schopen svou vůli projevit,
- d) k nedání souhlasu není vážný důvod a

¹²¹ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 301.

e) nedání či odmítnutí dání souhlasu je v rozporu se zájmem rodiny.

Ze zákona nevyplývá, zda návrh k soudu může podat jen ten z manželů, který se bude domáhat nahrazení souhlasu druhého manžela nebo ten, jenž souhlas dát nechce.¹²² Posouzení, zda jde o podstatnou záležitost rodiny je na soudu. Domnívám se, že se nedá obecně říci, že podstatná záležitost je jen taková, která je výjimečná, vybočuje z každodenního života rodiny a naopak nepodstatná záležitost, resp. běžná, je taková, která se nevymyká normálními běhu života rodiny kvantitativně ani kvalitativně. Právě naopak považují některé záležitosti řešené každodenně, za důležitější, než pokud jde o jednorázovou záležitost. V každém případě bude nutné vždy pečlivě zvážit, zda jde o opravdu tak podstatnou záležitost, že je nutný zásah soudu, který je nutné považovat až za „*krajní prostředek řešení krize v manželském vztahu*“, a nezasahovat od intimní sféry rodinného prostředí více než je zcela nezbytné.¹²³

Pokud nebude již jiného řešení a bude nutné rozpor mezi manžely řešit soudně, je i soud povinen dále vést manžele k dohodě a neunáhlovat se k autoritativním rozhodnutím. Soud může vést manžele ke smíru a tento smír následně usnesením schválit nebo bude manželům navrhnout možnost využití rodinné mediace, dle zákona č. 202/2012 Sb. o mediaci, eventuálně pokud to bude soud považovat za účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídit první setkání s mediátorem v rozsahu 3 hodin dle ust. § 100 OSŘ.

Zákon předvídá i situaci, kdy souhlas nemůže být dán z objektivních důvodů a nelze připustit situaci, kdy jeden z manželů není schopen dát souhlas např. pro nepříznivý zdravotní stav, dlouhodobou nepřítomnost a nemožnost ho kontaktovat, bylo zcela vyloučeno rozhodování o podstatných záležitostech rodiny. I v tomto případě je možné podat návrh na soud jedním z manželů a soudem bude autoritativně rozhodnuto o nahrazení souhlasu druhého manžela. Možnost smírného řešení či mediace nepřipadá v takovém případě v úvahu.

Ztotožňuji se s názorem K. Svobody, který je skeptický k možnosti vynutitelnosti, aby jeden z manželů přijal způsob života rodiny, který se odchyluje od jeho dosavadního způsobu života a životního stylu, případně aby se přestěhoval za rodinou proti jeho vůli, jen na základě soudního rozhodnutí. „*Lze si představit,*

¹²² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 99.

¹²³ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006,1998, s. 95.

že žalobou o nahrazení projevu vůle lze vyřešit situaci, kdy jeden z manželů odmítá uzavřít nájemní smlouvu ohledně bytu, kam se má rodinná domácnost přemístit na základě vůle druhého z manželů (žalobce), např. s ohledem na odůvodněné a doložené zájmy společných nezletilých dětí. Ale žádnou žalobou ani rozsudkem není možné žalovaného manžela donutit k tomu, aby se sám do takového bytu přestěhoval. Navzdory tomu, že gramatické znění ust. § 692 ObčZ navozuje takovou zjevně nereálnou představu.¹²⁴

5.7. Povinnost manželů obstarávat záležitosti rodiny

Manželé mají obstarávat záležitosti rodiny společně, nebo je obstarává jeden z nich. Je nereálné, aby všechny záležitosti obstarávali vždy manželé společně, a proto by se manželé na obstarávání záležitostí měli dohodnout, který z nich jaké záležitosti zajistí, aby mezi nimi nevznikaly v těchto záležitostech konflikty. Naopak bude spíše pravidlem, že každý z manželů bude sám obstarávat určitý okruh záležitostí, s čímž bude druhý z manželů souhlasit.¹²⁵ V manželství, jež plní svůj účel a funkce, dá se říci v harmonickém manželství, by neměly vznikat rozpory v případě rozdělování obstarávání záležitostí rodiny a manželé vzájemně nebudou rozporovat jednání při obstarávání záležitostí rodiny toho druhého. Ust. § 695 ObčZ vylučuje, aby ustanovení o obstarávání záležitostí rodiny, konkrétně ust. § 693 a § 694, byly použity pro záležitosti upravené ustanoveními o majetkovém právu manželském, které mají samostatnou právní úpravu týkající společného jmění manželů a bydlení manželů a rodiny. Samostatně je taky upraveno vzájemné zastupování manžely. V případě obstarávání záležitostí rodiny nejde o zastoupení, protože záležitosti jsou společné oběma manželům. „*Manžel jedná, jako by jednali oba, takže zvenčí, pro třetí osoby, se takové jednání manžela jeví jako společné jednání obou manželů.*“¹²⁶ Ze zákona jsou zde zavázáni oba, i když právně jedná jen jeden z manželů.¹²⁷

Obdobně jak je tomu u rozhodování o záležitostech rodiny, i v případě obstarávání záležitosti zákon rozděluje obstarávání běžných záležitostí a podstatných záležitostí označované v ust. § 694 ObčZ jako záležitosti ostatní.

¹²⁴ SVOBODA, K. *K žalobám mezi manžely za trvání manželství*. Právní rozhledy, 2014, č. 18, s. 638 an.

¹²⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 83.

¹²⁶ Tamtéž, s. 84.

¹²⁷ PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 143.

V běžných záležitostech rodiny právní jednání jednoho manžela zavazuje a opravňuje oba manžele společně a nerozdílně. Solidarita je zde stanovena přímo zákonem, a to pasivní i aktivní solidarita. Pokud jsou manželé dlužní z právního jednání jednoho manžela v běžných záležitostech rodiny společně a nerozdílně, hovoří se o tzv. pasivní solidaritě. Tzv. aktivní solidarita označuje oprávnění jednoho manžela z právního jednání druhého z nich v běžných záležitostech rodiny.¹²⁸ V tomto ustanovení je jednak vymezen vztah manželů navzájem mezi sebou, ale i vztah manželů vůči třetím osobám. Nutné však je, že jde právní jednání jednoho z manželů v běžných záležitostech rodiny. Jsou zde přebírány práva a povinnosti na základě volního jednání jednoho z manželů, ale to pouze za předpokladu, že jde o běžnou záležitost rodiny. Solidarita mezi manžely i ve vztahu ke třetím osobám v jiných než běžných záležitostech rodiny vzniká, avšak pouze pokud druhý manžel dá k právnímu jednání manžela souhlas.

Obdobné ustanovení o solidaritě mezi manžely obsahuje i právní úprava správy společného jmění manželů v zákonném režimu v ust. § 713 ObčZ: „Z právních jednání týkajících se společného jmění nebo jeho součástí jsou manželé zavázáni a oprávněni společně a nerozdílně.“ V předchozí právní úpravě byla tato solidarita vyjádřena v ust. § 145 odst. 3 OZ1964. Ve vztahu právě k tomuto ustanovení bylo vedeno mnoho diskuzí, jejichž předmětem byla otázka, „zda splnění závazku, který jednomu z manželů vznikl za trvání manželství a je součástí SJM, může věřitel v nalézacím řízení soudně vymoci i (jen) po druhém z manželů, tedy zda ve sporu o splnění takového závazku, je druhý manžel pasivně věcně legitimován.“¹²⁹ Takovou otázku lze analogicky vztáhnout právě na i na ust. § 694 odst. 1 ObčZ. Nejvyšší soud se k této otázce vyjádřil následovně: „Splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů, nemůže věřitel v nalézacím řízení vymoci po druhém z těchto manželů.“¹³⁰ Nejvyšší soud tedy odmítl možnost, aby pasivně věcně legitimovaný byl i ten z manželů, který právně nejednal s tímto věřitelem. Nejvyšší soud vyšel ze základní zásady *pacta sunt servanda*, smlouvy se mají dodržovat, promítající se do závazků vzniklých ze smluv. Tato zásada se podle Nejvyššího soudu „může naplno prosadit jen mezi účastníky těchto smluv (mezi smluvními stranami). Představa, podle které

¹²⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 103.

¹²⁹ Tamtéž, s. 183.

¹³⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005.

*splnění závazku náležejícího do společného jmění manželů, sjednaného jen jedním z manželů může věřitel v nalézacím řízení vymoci i (jen) po druhém z těchto manželů, vnáší značnou nejistotu do právních vztahů vzniklých na základě smluv, a to nejen na straně dlužníka, nýbrž i na straně věřitele, a zásadu, podle které z takto vzniklého závazku jsou co do smluveného ujednání oprávněny a povinny jeho smluvní strany, ve svém důsledku prolamuje a popírá.*¹³¹ Věřitel se totiž vůbec nemusí dozvědět, že osoba (jeden z manželů), s níž právně jedná a uzavírá závazek, má manžela a mohl by se tak ocitnout v nežádoucím a nechtěném smluvním vztahu i s tímto manželem. Dlužník-druhý z manželů by tak mohl být „vázán povinnostmi plynoucími ze smlouvy, jejíž obsah nezná, a stíhán sankcemi (smluvní pokuta, smluvený úrok z prodlení), o kterých nevěděl (jelikož se nepodílel na vzniku smlouvy).“¹³² Na závěr velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu existují dva níže uvedené odlišné názory.

První názor je k rozsudku výše uvedeného rozsudku Nejvyššího soudu velmi kritický a zásadu *pacta sunt servanda* nepovažuje za neprolomitelnou. Naopak dle tohoto názoru jde o zásadu obecnou, vedle níž existuje právě zvláštní úprava „*reagující na vznik vzájemného právního pouta mezi mužem a ženou tím, že pro právní režim majetkových vztahů mezi manžely a mezi manžely a třetími osobami vylučuje v určitých případech použití obecných ustanovení.*“¹³³ „*Důvodem této zvláštní úpravy je především snaha zákonodárce posílit majetkovou jednotu manželů jak v jejich vzájemném vztahu, tak i ve vztahu k třetími osobám.*“¹³⁴ Pokud Nejvyšší soud hovoří o možné nejistotě na straně dlužnické i věřitelské, nelze tomuto názoru Nejvyššího soudu opět přisvědčit, protože by zde měl převládat princip prevence a princip *vigilantibus iura skripta sunt* (právo náleží bdělým). Každý si tedy má s dostatečnou pečlivostí zjistit, jestli druhý z kontrahentů je či není ve svazku manželském.¹³⁵ Podle mého názoru nelze vždy i přes veškerou snahu a pečlivost o druhém z kontrahentů s jistotou zjistit všechny informace, které jsou důležité pro rozhodnutí, zda do závazkového vztahu osoba vstoupí či nikoliv.

¹³¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 9. 2007, sp. zn. 31 Odo 677/2005.

¹³² PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 48 – 49.

¹³³ MALENOVSKÝ, R. *K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen s jedním z manželů*. Právní rozhledy, 2008, č. 20, s. 747 an.

¹³⁴ DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželův teorii a judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011, s. 9.

¹³⁵ MALENOVSKÝ, R. *K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen s jedním z manželů*. Právní rozhledy, 2008, č. 20, s. 747 an.

Zastánci druhého názoru souhlasí s Nejvyšším soudem, a to i za situace, kdy je již v účinnosti ObčZ. „Nový zákoník se k zásadě *pacta sunt servanda* hlásí výslovně v § 3 odst. 2 písm. d) jako k jedné ze základních zásad celého soukromého práva. Pokud tedy s ohledem na tuto zásadu podle závěrů Nejvyššího soudu platí, že v případě, kdy vznikne závazkový právní vztah, může se dotýkat právní sféry jen těch, kdo jsou jeho subjekty, a v podobě vyplývající ze smlouvy, kterou byl založen.“¹³⁶

Je nutné upozornit, že ust. § 695 ObčZ vylučuje použití ust. § 694 ObčZ na veškerá práva a povinnosti spjatá s manželským majetkovým právem, taková práva a povinnost podléhají zvláštní úpravě.

Zákon nikterak nevymezuje, co se rozumí pod běžnými záležitostmi rodiny. Obecně je za běžnou záležitost rodiny považována taková, „jejíž majetkový aspekt zásadně odpovídá majetkovým poměrům rodiny.“¹³⁷ Ostatní záležitosti lze pak negativně vymezit jako všechny ty, které nespádají pod záležitosti běžného charakteru. Pod kategorií běžných záležitostí rodiny lze podřadit nákupy běžných potravin, drobné opravy, placení zájmových kroužků dětem, eventuálně jiné každodenní právní jednání související s obstaráváním záležitostí rodiny. Ovšem nelze vždy přesně říci, v jakých cenových relacích se budou tyto záležitosti pohybovat, protože majetkové poměry v rodinách jsou velmi rozdílné, bude nutné posuzovat individuálně každou rodinu zvlášť.

Jestliže manžel nechce být společně s druhým manželem zavázán společně a nerozdílně z právních jednání v běžných záležitostech rodiny učiněných právě druhým manželem, má určité možnosti jak tomu zabránit. Předně je to samotná skutečnost, kdy ten z manželů, který právně nejednal, sdělí třetí osobě předem, že s právním jednáním nesouhlasí. V takovém případě nevzniká aktivní ani pasivní solidarita mezi manžely a z právního jednání není manžel, jenž vyslovil předem svou vůli vůči třetí osobě, zavázán. Druhou možností, jak lze docílit toho, aby z právních jednání o běžných záležitostech nebyl zavázán druhý z manželů, je možnost podání návrhu soudu, aby pro něho vyloučil následky budoucího právního jednání druhého manžela vůči třetím osobám. V návrhu bude muset manžel specifikovat, z jakého důvodu se takového rozhodnutí soudu domáhá a co jej k tomu vede. Jako navrhovatel také bude muset unést břemeno důkazní i břemeno

¹³⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 184 – 185.

¹³⁷ ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 302.

tvrzení. Pokud manželství již neplní svůj účel, spěje k rozvodu, manželé spolu nežijí a jinak než přes právní zástupce spolu nekomunikují. Manželé tedy o sobě nemají informace, nemohou si být jisti, jaká právní jednání druhý z nich činí a ovlivnit jeho rozhodnutí, je stanoveno v ust. § 694 odst. 3 ObčZ, že v takovém případě právní jednání jednoho manžela v záležitostech rodiny, ať jde o záležitosti běžné či ostatní, bez souhlasu nezavazuje ani neopravňuje druhého manžela. Pro třetí stranu, jako pro potencionálního věřitele, je ovšem skutečnost, zda manželé žijí v rodinné domácnosti společně či nikoliv, důležitá a nezbyvá jí nic jiného, než si takovou informaci obstarat sama.¹³⁸ Soudní rozhodnutí o vyloučení právních následků právních jednání pro jednoho z manželů působí vždy do budoucna. Při změně okolností bude vždy možnost podat nový návrh, který bude žádat změnu či zrušení stávajícího rozhodnutí.¹³⁹

ObčZ ve svém ust. § 694 odst. 1 větě druhé dále stanovuje, že vyloučení následků budoucího právního jednání není možné, pokud se bude jednat o obstarávání běžně nezbytných životních potřeb rodiny a jejích členů, hlavně dětí, které nenabýly plné svéprávnosti. V případě, že se jedná o zcela nezbytné životní potřeby rodiny, kam lze zahrnout obstarávání potravin, placení energií a dalších nutných nákladů spojených s bydlením, tak aby měla rodina kde žít a bydlet, nelze vyloučit účinky právního jednání jednoho manžela pro druhého z nich.

V případě ostatních záležitostí, neběžných, jsou manželé zavázáni společně a nerozdílně pouze v případě, že byl dán souhlas obou manželů s právním jednáním jednoho z nich. Analogicky bude moci být využito ust. § 692 odst. 2 ObčZ, tedy pokud nebude možné, aby jeden z manželů svou vůli projevil, nebo odmítne svůj souhlas v dané záležitosti rodinného života bez vážného důvodu a v rozporu se zájmem rodiny dát, druhý z manželů má právo podat návrh soudu, aby byl souhlas o neběžné záležitosti nahrazen soudním rozhodnutím. Pokud to bude možné, měl by i zde soud usilovat o možné alternativní vyřešení sporu. Nedovolá-li se však manžel, který s právním jednáním druhého manžela nesouhlasí, pomoci soudu předem, může se následně dovolat neplatnosti takového právního jednání. Jelikož jde o relativní neplatnost právního jednání, bude se právní jednání považovat za platné, dokud se oprávněná osoba jeho neplatnosti nedovolá a nebude o neplatnosti rozhodnuto pravomocným rozhodnutím soudu.

¹³⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 105.

¹³⁹ NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Praha: Grada, 2014, s. 50.

Určení, zda se jedná o běžné či ostatní záležitosti rodiny, stejně jako zda se jedná o podstatné záležitosti rodiny či nikoliv, bude vždy problém vyhodnotit a „*bude záležet, jak soud vyhodnotí jako prejudiciální otázku, o jaké záležitosti rodiny se vlastně bude rozhodovat.*“¹⁴⁰

5.8. Vzájemné zástupčí právo manželů v běžných záležitostech

Jak již bylo uvedeno výše, v případě práva jednoho z manželů zastupovat svého manžela se jedná o výlučné běžné záležitosti zastupovaného manžela. Nejde o společné záležitosti manželů, k jejichž obstarávání jsou povinni a zároveň oprávněni oba a zastupování se vztahuje pouze na záležitosti běžného charakteru. Nic nebrání tomu, aby v jiných záležitostech byla k zastupování jednoho z manželů jeho manželem udělena plná moc. V běžných záležitostech zástupčí právo vzniká přímo ze zákona. Vzájemné zástupčí právo manželů vůči třetím osobám je koncipováno jako právo, „*vychází-li se však z obecné povinnosti manželů vzájemně si pomáhat, možno konstatovat, že manželé jsou si povinni pomáhat i při úkonech vůči třetím osobám, kde je zákon opravňuje vzájemně se zastupovat.*“¹⁴¹

Opět je zde užíván pojem běžné záležitosti, který zákonem není blíže specifikován. Určení toho, co je běžnou záležitostí se neodráží pouze v peněžním ohodnocení, ale musí se zvažovat i její pravidelnost či naopak výjimečnost.¹⁴² Proto je věcí především soudního výkladu, které záležitosti pod danou kategorií zařadí. Soudní rozhodnutí, která budu následně uvádět jako příklady ostatních neběžných záležitostí, se vztahují k výkladu ust. § 21 ZOR, jež odpovídá dnešní úpravě ust. § 696 ObčZ, a tudíž bude judikatura použitelná i pro současnou právní úpravu. Negativně se soud vyjádřil k podání žaloby o zrušení vyživovací povinnosti, kterou by podal jeden z manželů na základě ex lege vzniklého zástupčího práva v běžných záležitostech. Soud judikoval, že „*žaloba o zrušení vyživovací povinnosti není běžnou záležitostí ve smyslu tohoto ustanovení.*“¹⁴³ Stejně tak není považováno za běžnou záležitost podání námítky v řízení o územním plánu jedním z manželů za druhého manžela, pokud je nemovitost ve výlučném vlastnictví druhého manžela. K takovému jednání by první z manželů potřeboval výslovné zmocnění od manžela – výlučného vlastníka nemovitosti.¹⁴⁴ V dalším soudním rozhodnutí je

¹⁴⁰ PLECITÝ, V. a kol. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 36.

¹⁴¹ ČEŠKA, Z. a kol. *Československé rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1985, s. 112.

¹⁴² RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 42.

¹⁴³ Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. 4. 1965, sp. zn. 6 Co 197/65.

¹⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 18. 1. 2011, sp. zn. 1 Ao 2/2010-185.

obecně vyjádřen vztah jednoho manžela k výlučnému majetku druhého manžela. „Právo výlučný majetek druhého manžela užívat, spravovat ho, disponovat s ním manžel nemá, pokud k tomu manželem-vlastníkem není zmocněn anebo nejde-li o běžnou záležitost ve smyslu § 21 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině.“¹⁴⁵ O běžnou záležitost také nepůjde v případě, kdy „jeden z manželů bez souhlasu druhého provede výběr z bankovního účtu, na kterém jsou uloženy výlučně finanční prostředky druhého manžela, a takto získané peníze použije pro vlastní potřebu. Druhý manžel, do jehož výlučného majetku tyto peníze patřily, má právo na úhradu vybraných prostředků. Vzhledem k tomu, že jde o způsob nabytí hodnot, který není v právním řádu uznáván, nelze vyloučit možnost takto získaný majetkový prospěch kvalifikovat i jako bezdůvodného obohacení získané z nepoctivých zdrojů.“¹⁴⁶ Z odůvodnění uvedeného rozhodnutí taktéž vyplývá, že jiná situace by mohla nastat v případě, kdyby manžel vybrané prostředky nepoužil na své výhradní potřeby, ale na uspokojení potřeb rodiny. Dalším příkladem podstatné záležitosti, která nemůže být považována za běžnou, je podáním odvolání jedním z manželů ve prospěch manžela druhého, jenž vystupuje v trestním řízení jako poškozený. Toto oprávnění není jednak přiznáváno ani zákonem č.141/1961 Sb., trestním řádem a nelze ho podřadit pod běžnou záležitost dle ust. § 696 ObčZ.¹⁴⁷ Výše uvedené podání odvolání či podání žaloby o zrušení vyživovací povinnosti jako neběžných záležitostí, v nichž nelze uplatňovat zástupčí právo, je také vyjádřeno ve zprávě Nejvyššího soudu v Bratislavě z roku 1977. Tato zpráva vylučuje dovozovat právo manželů vzájemně se v soudním řízení zastupovat právě ze zástupčího práva manželů vznikajícího na základě ZOR, momentálně ObčZ. „Zastupování manžela v soudním řízení není zastupováním v běžných záležitostech, a to vzhledem k důsledkům, které v soudním řízení mají úkony účastníka, např. zpětvzetí žaloby, uzavření smíru apod.“¹⁴⁸ Výslovně je za podstatnou záležitost, ve které nemůže být využito zástupčí právo manželů, uvedena v ust. § 142 odst. 6 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, možnost výplaty mzdy či platu jiné osobě než zaměstnanci. Manžel musí mít v tomto případě udělenou plnou moc od svého manžela.

V zákonem stanovených případech má manžel možnost vyloučit zástupčí právo svého manžela. Učiní tak sdělením vůči třetí osobě, s níž má jeho manžel právně jednat nebo má v úmyslu právně jednat. Manžel, který má být zastoupen,

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2437/2008.

¹⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2437/2008.

¹⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 3. 1981, sp. zn. 5 Tz 6/81.

¹⁴⁸ Zpráva Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 15. 6. 1977, sp. zn. Cpj 11/77.

třetí osobě sdělí předem, že se zastoupením nesouhlasí. „*Vůči této třetí osobě nebude manžela moci toto své zástupčí oprávnění použít.*“¹⁴⁹ Pokud i přes to bude třetí osoba s manželem vyloučeným ze zastupování jednat, nebude mít takové právní jednání účinky a nebude se k němu přihlížet.¹⁵⁰

Druhou možností, jak se může jeden z manželů domoci vyloučení zástupčího práva druhého manžela, je podáním návrhu soudu. Návrh musí mířit proti zrušení zástupčího práva celého a nikoliv jen pro určitá právní jednání. Není zcela vyjasněno, zda musí být podaný návrh náležitě odůvodněn, aby bylo zřejmé, z jakých důvodů manžel zrušení zástupčího práva svého manžela navrhuje.¹⁵¹ Domnívám se, že by návrh měl obsahovat důvody, pro něž manžel navrhuje zrušení zástupčího práva, a to s přihlédnutím k ust. § 79 OSŘ, dle kterého má návrh na zahájení řízení mimo jiné obsahovat vylíčení rozhodujících skutečností. Také dle mých úvah považuji bezdůvodné nebo zcela neodůvodněné žádosti na zrušení zástupčího práva v rozporu s účelem manželství. Manželé by měli tvořit osobní společenství, pomáhat si, důvěřovat si, podporovat se a vstupem do manželství na sebe přijímat závazky z toho vyplývající a nikoliv se vyhýbat svým oprávněním a povinnostem jim daným. Nejen manželé, ale i třetí osoby by měly mít možnost se spolehnout na to, že v případě běžných záležitostí se budou manželé vzájemně zastupovat. Nebude tedy nutné i v bagatelních záležitostech vždy jednat jen s jedním z nich a pro manžele to bude představovat zjednodušení jejich každodenního života. I pro společnost by primárně měli manželé vystupovat jako životní partneři, kteří v rámci svého soužití budou o svých výlučných záležitostech informováni, a v případě nutnosti budou schopni zastoupit druhého z nich v jeho nepřítomnosti či nemožnosti jednat samostatně.

Obdobně jako v případě obstarávání záležitostí rodiny je i v případě zástupčího práva upravena faktická odluka manželů, při které manželé spolu nežijí podle ust. § 691 odst. 2 ObčZ. Je to třetí způsob zániku zástupčího oprávnění, tentokrát zaniká zástupčí právo *ex lege*.

Vzájemné zastupování mezi manžely v běžných záležitostech však přichází v úvahu pouze v případě, že manžel, jenž má být zastoupen, může v dané záležitosti

¹⁴⁹ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 60.

¹⁵⁰ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 89.

¹⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 109.

sám právně jednat. Pokud manžel, který má být zastoupen, nesmí např. z důvodu omezené svéprávnosti sám právně jednat a má ustanoveného zákonného zástupce, není možné, aby namísto zákonného zástupce jednal manžel na základě zástupčího práva.¹⁵²

5.9. Vyživovací povinnost mezi manžely

5.9.1. Obecně k výživnému a vyživovací povinnosti mezi manžely

Vyživovací povinností se rozumí „*povinnost hradit životní náklady či zabezpečovat potřeby mezi subjekty rodinněprávních vztahů.*“¹⁵³ V tomto konkrétním případě půjde o manžely, kteří mají vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, jimž oběma zajišťuje stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Vyživovací povinnost dále existuje mezi dalšími subjekty, tak je tomu např. u rodičů a dětí, předků a potomků, rozvedených manželů, registrovaných partnerů. Pokud se mluví o plnění výživného, představí si většina lidí určité peněžité částky plněné na účet oprávněného, ale vyživovací povinnost nelze takto zužovat. Nejde pouze o peněžité částky, ale i např. přímo naturální faktické plnění. U výživného „*je však předpoklad, aby šlo o pravidelné poskytování určitého plnění ocenitelného penězi, určeného ke krytí základní potřeb oprávněného.*“¹⁵⁴

Ust. § 697 ObčZ upřednostňuje vždy vyživovací povinnost mezi manžely před vyživovací povinností dítěte a rodičů. Vzájemná vyživovací povinnost manželů je za trvání manželství uložena přímo zákonem a předchází vyživovací povinnost rodičů vůči jejich ženatým či vdaným dětem. Pokud je tedy schopen jeden z manželů živit druhého z nich, má taková vyživovací povinnost přednost, pokud není manžel schopen živit svého manžela, musí ho živit jeho rodiče, eventuálně jeho děti.

Rovnost muže a ženy v manželství se promítá i do jejich rovného práva na výživné. Vyživovací povinnost má svůj základ i v povinnosti vzájemné pomoci mezi manžely a povinnosti uspokojovat potřeby rodiny založené manželstvím.¹⁵⁵ Vyživovací povinnost mezi manžely je vždy nutné odlišovat od vyživovací povinnosti mezi manžely rozvedenými, která je rozdílným nárokem s rozdílnými

¹⁵² HOLUB, M. a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 47.

¹⁵³ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 29.

¹⁵⁴ Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 1977, sp. zn. Cpjf 46/77.

¹⁵⁵ Převzato z odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1969, sp. zn. 1 Cz 52/69.

podmínkami pro přiznání výživného. Vyživovací povinnost mezi manžely lze přiznat jen po dobu, po kterou manželství skutečně trvalo.¹⁵⁶ Vzniká uzavřením manželství, trvá i v případě, že jeden z manželů opustí rodinnou domácnost, a zaniká zánikem manželství.

Právo na výživné však nemůže být přiznáno, pokud by to bylo v rozporu s dobrými mravy. K takovému zjištění dospěje především soud, který bude o výživném na návrh některého z účastníků rozhodovat. Proti dobrým mravům by byla situace, kdyby výživné bylo jednomu z manželů přiznáno, a to i přestože ten svým způsobem chování způsobuje újmu druhému manželu, zjednodušeně řečeno mu svým jednáním ubližuje.¹⁵⁷ Důvodem pro nepřiznání poskytování výživného manželovi, jemuž by jinak na takové výživné vznikl nárok, je tak například porušení povinnosti manželské věrnosti manželem, který by jinak byl osobou oprávněnou k výživě.¹⁵⁸ Stejně tak je možné si představit situaci, kdy bude zjištěno páčání domácího násilí osobou oprávněnou na osobě povinné, a přiznání výživného osobě jinak oprávněné by bylo taktéž v rozporu s dobrými mravy. Domnívám se, že v případě jakéhokoliv porušování manželských povinností by měl soud vážít, zda výživné přiznat či nikoliv pro rozpor s dobrými mravy. Pokud neplní jeden z manželů své povinnosti, proč by měl druhý z manželů vůči němu plnit vyživovací povinnost. V takovém případě by měl soud návrh na přiznání výživného či jeho zvýšení, zamítnout pro rozpor s dobrými mravy. Je ale nutné, aby soud zjišťoval příčinu neplnění manželských povinností, protože ne jakékoliv neplnění povinností ze strany jednoho manžela musí mít vždy návaznost na neplnění povinnosti vyživovací.

Ustanovení ObčZ vztahující se výslovně k vyživovací povinnosti mezi manžely (§ 697 ObčZ) i ustanovení obecná vztahující se k výživnému obecně (§ 921 – 923 ObčZ) jsou ustanoveními kogentními, až na výjimku uvedenou v ust. § 921.¹⁵⁹ Úprava vyživovací povinnosti mezi manžely v ObčZ se shoduje s předchozí právní úpravou v ust. § 91 ZOR. Jedinou změnou je nezahrnutí výslovného ustanovení obrátit se na soud s návrhem v případě neplnění vyživovací povinnosti jedním z manželů. Což ale neznamená, že by takové návrhy na soud

¹⁵⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 1967, sp. zn. 4 Cz 7/67.

¹⁵⁷ TELEČ, I. *Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek*. Právní rozhledy, 2011, č. 1, s. 1 an.

¹⁵⁸ Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 1. 2005, sp. zn. 10 Co 250/2004.

¹⁵⁹ NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost: Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 13.

podávány být již nemohly, toto právo zůstává každému z manželů, který bude o stanovení výživného soud žádat.

Jelikož je vyživovací povinnost a jí odpovídající právo na výživné charakterem osobně-majetkové subjektivní povinnosti, je svázáno pouze s manžely a nelze, aby právo na výživné požadovali dědicové zemřelého manžela po druhém manželů, nebo naopak aby dědicové jednoho manžela měli povinnost plnit vyživovací povinnost, z titulu zákonné vyživovací povinnosti mezi manžely, manželů druhému.¹⁶⁰

V neposlední řadě je nutné zdůraznit, že vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely by měla být vždy vykládána v souladu s principem solidarity a vzájemné pomoci mezi manžely, uplatní se i zásada ochrany slabší strany. Rozsah vyživovací povinnosti se bude určovat dle zásady stejné životní úrovně obou manželů.¹⁶¹

5.9.2. Vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti mezi manžely

Vznik vyživovací povinnosti se váže na vznik manželství a existuje zde bez ohledu na to, zda bylo určeno soudem či nikoliv.¹⁶² Předpokládá se, že manželé budou tuto povinnost plnit dobrovolně a nebude nutné se obracet na soud. Pokud však jedním z manželů povinnost plněna dobrovolně nebo v dostatečné míře nebude, bude muset dojít k podání návrhu soudu, aby autoritativně stanovil povinnost výživné poskytovat.

Trvání vyživovací povinnosti je obecně vázáno na trvání manželství. Není možné se práva na výživné nijak vzdát, ale nic nebrání tomu, aby oprávněná dospělá osoba, která může v této věci samostatně právně jednat, výživné nepožadovala. K prohlášení jednoho z manželů o vzdání se práva na výživné do budoucna by nebylo přihlíženo.¹⁶³

Je důležité, aby byl rozlišován zánik vyživovací povinnosti a zánik povinnosti výživné poskytovat. Vyživovací povinnost trvá až do zániku manželství, ovšem povinnost výživné poskytovat může být zrušena i za trvání manželství. Tak tomu bude v případě, že by poskytování výživného bylo v rozporu s dobrými mravy, nebo pokud nastane nějaká změna poměrů mezi manžely. Ovšem tato

¹⁶⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 438.

¹⁶¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 76.

¹⁶² Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 1977, sp. zn. Cpjf 46/77.

¹⁶³ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014, s. 36.

situace se může opět za trvání manželství změnit a o povinnosti poskytovat výživné bude znovu rozhodnuto s ohledem k nastalé změně poměrů. Soud tedy v případě nepřiznání výživného manželovi, který se svým návrhem výživného domáhal a tento návrh zamítl, může později takové rozhodnutí zrušit a o poskytování výživného znovu rozhodnout.

Zákon nevylučuje možnost manželů si mezi sebou poskytování výživného, resp. plnění vyživovací povinnosti, upravit smluvně, případně si svou dohodu nechat schválit usnesením jako smír účastníků řízení před soudem.¹⁶⁴ Uzavření soudního smíru je z praktických důvodů lepší možností, jelikož jde zároveň o exekuční titul v případě neplnění vyživovací povinnosti, ke které se jeden z manželů smluvně zavázal.

Pokud nastane změna okolností a změní se osobní nebo výdělková situace oprávněného či povinného mají oba právo se obrátit na soud a domáhat se snížení či zvýšení výživného.¹⁶⁵ Zvýšení či snížení výživného se bude moci oprávněný nebo povinný domáhat v případě, že již o výživném rozhodováno soudem bylo a bude se žádat změna takového rozhodnutí. Zrušení se také lze domáhat v případě, že již rozhodováno o výživném bylo a v návaznosti na změnu poměrů se bude povinný z vyživovací povinnosti domáhat jejího zrušení. „Zrušení nebo změna výživného je možná od doby, kdy ke změně poměrů došlo, i když k ní došlo před podáním návrhu u soudu. Překážka věci pravomocně rozhodnuté však brání tomu, aby byla provedena změna rozhodnutí o výživném mezi manžely také za dobu předcházející jeho vyhlášení (vydání).“¹⁶⁶ Domnívám se, že o zrušení poskytování výživného by mohl žádat i povinný, který dosud svou vyživovací povinnost plnil dobrovolně, ale s ohledem na změnu jeho poměru či s ohledem na dobré mravy, se bude domáhat jejího zrušení. Více o soudním rozhodování o výživném mezi manžely je zahrnuto do kapitoly o soudním řízení ve věcech výživného mezi manžely.

Pokud není vyživovací povinnost ze strany povinného manžela pro neschopnost této povinnosti dostát, není tato neschopnost nijak sankcionována. Nelze, aby soud v takovém případě povinné osobě uložil plnění výživného vůči

¹⁶⁴ RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 172.

¹⁶⁵ KOVÁŘOVÁ, D. *Výživné mezi manžely*. Právo a rodina, 2006, č. 4, s. 1 an.

¹⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010.

oprávněnému manželu. Může ale nastat situace, kdy dojde ke změně poměrů a bude možné povinnost poskytovat výživné následně uložit.¹⁶⁷

Je důležité upozornit, že právo na výživné nepodléhá promlčení. Promlčet se však mohou práva na jednotlivá opětuující se plnění. „*Nebylo by logické, kdyby právo na výživné podléhalo promlčení, protože vznik, trvání a zánik vyživovací povinnosti povinného vůči oprávněnému určuje přímo zákon. Pokud tedy zákonodárce určuje dobu trvání výživného, předmětné právo zaniká uplynutím této doby a institut promlčení zde nemá své opodstatnění.*“¹⁶⁸ Toto ustanovení bylo dříve obsaženo v ust. § 98 ZOR, systematicky řazeno do ustanoveních pojednávajících o vyživovací povinnosti. Dnes je v ObčZ systematicky zařazeno do jeho obecné části a dílu pojednávajícím o promlčení a prekluzi práv, konkrétně se jedná o ust. § 613 ObčZ. Pokud bylo právo na výživné, resp. právo na jednotlivá opětuující se plnění, přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci (soudem), tak se promlčí za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno, v případech kdy nemáme právo na výživné, resp. právo na jednotlivá plnění, přiznané soudem, činí promlčecí lhůta tři roky.

5.9.3. Výše výživného

Výše výživného je vázána na hmotnou a kulturní úroveň obou manželů, která by měla být v zásadě stejná. Právo na výživné tak bude mít ten, který si není schopen uhradovat své životní potřeby nebo pouze v nižší míře než jeho manžel, v takovém případě je nutné vyrovnat hmotnou a kulturní úroveň obou manželů.¹⁶⁹ Určení takové úrovně bude činit menší obtíže v případě, že manželé spolu vedou rodinnou domácnost. Pokud manželé spolu nevedou rodinnou domácnost nebo spolu dokonce ani nežijí, je již těžší stejnou životní úroveň určit. „*Soudní praxe tak bude muset více zjišťovat nejen osobní, rodinné a majetkové poměry každého z manželů, ale i konkrétní odůvodněné potřeby obou manželů, plynoucí z jejich odděleného bydlení či žití.*“¹⁷⁰ Jelikož stejná životní úroveň vždy neznamená stejné množství peněz na spotřebu oprávněné osoby, je právě vždy nutné k osobním,

¹⁶⁷ KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo. 4., aktualiz. a doplň. vyd.* Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 151.

¹⁶⁸ LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 1. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2014, s. 2184.

¹⁶⁹ WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O. *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely.* Právní rozhledy, 2013, č. 6, s. 6 an.

¹⁷⁰ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář. 4. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2009, s. 439.

kulturním, zdravotním a pracovním potřebám přihlížet v každém konkrétním případě zvlášť. Stejně jako je při určování výše výživného přihlíženo k potřebám oprávněného, tak je přihlíženo i k poměrům povinného, v jaké výši je schopen výživné plnit. Soud by měl při stanovování výše výživného přihlídnout i k tomu, zda povinný nebo oprávněný vyživovací povinnost nezneužívají. V případě, že by se dokázalo, že povinný se vzdal výhodnější výdělečné činnosti, majetkových prospěchů nebo se chová jinak nevhodně, aby poškodil zájmy oprávněného, a naopak oprávněný bezdůvodně nepracuje nebo ve zjevné rozporu se svými schopnostmi a možnostmi pracuje na nevýhodné pozici, je nutné i k tomu při určování výše výživného přihlídnout.¹⁷¹

Na rozdíl od vyživovací povinnosti rodičů k dětem, pro které byla vytvořeny doporučující tabulky pro stanovování její výše,¹⁷² pro vyživovací povinnost manželů doporučující tabulka neexistuje. I když jde o tabulky pouze doporučující, soudy i advokáti je ve své práci často využívají a řídí se jimi. Díky tabulkám mají strany soudního řízení o výživné pro děti alespoň částečnou představu, jak bude přibližně o výživném rozhodnuto. Ovšem tabulky mohou zastínit skutečnosti týkající se konkrétních okolností případu, které pak nejsou dostatečně v rozhodnutích reflektovány. Stejný problém by mohl nastat i v případě vzniku obdobných tabulek pro určování výživného mezi manžely.

5.9.4. Vyživovací povinnost manželů ve vztahu ke společnému jmění manželů

Vyživovací povinnost a společné jmění manželů jsou dva rozdílné instituty, které je nutné rozlišovat a nelze, aby aktiva ze společného jmění manželů byla využívána namísto výživného mezi manžely. Pro určování výživného a jeho výše není podstatné, zda návrhatel má možnost své potřeby uspokojovat ze společných úspor manželů a dorovnat si tak životní úroveň s žalovaným manželem, protože *„dispozice určitou přiměřenou částkou peněz ze společných prostředků nevylučuje uplatnění nároku na výživné, byť manžel by si pro nejbližší budoucnost mohl přilepšit k vyrovnání životní úrovně s druhým manželem.“*¹⁷³

¹⁷¹ KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, s. 32, s. 60 – 61.

¹⁷² Doporučující tabulka pro stanovení výživného dostupné např. z http://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=13&id_article=253757&csum=ea038f57.

¹⁷³ K tomu rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 19. 5. 1976, sp. zn. 1 Cz 125/75.

„Vyživovací povinnost mezi manžely stanoví rozsah, v jakém mají být společné prostředky na úhradu potřeb každého z nich vynakládány. To znamená stanovení podílu, s kterým příjemce již není oprávněn nadále disponovat, ale je povinen jej předat druhému k uspokojení jeho potřeb, případně k jiné realizaci (úhrada potřeb rodiny, domácnosti, ale i vytvoření úspor). Ustanovení ObčZ o způsobu užívání společného jmění a o řešení sporů, k nimž v tomto rámci může mezi manžely dojít, se uplatňují v plné míře jen vůči té části příjmu, která zbývá po zajištění úhrad osobních potřeb obou manželů. Za trvání manželství soud mezi ně nemůže rozdělit uspořenou peněžní sumu a určit, že manžel domáhající se výživného může spotřebovat tu její část, na níž se vlastnicky podílí s druhým manželem.“¹⁷⁴

5.9.5. Soudní řízení ve věcech výživného mezi manžely

Řízení o výživném mezi manžely je řízením sporným, což vyplývá z charakteru samotného řízení, kde proti sobě stojí dvě strany mající odlišné názory. Také to lze dovodit z faktu, že ZŘS upravující nesporná řízení, tento druh řízení v taxativním výčtu nesporných řízení neuvádí. Jelikož jde o řízení sporné lze jej zahájit vždy a pouze na návrh některého z manželů, návrhem je soud ve svém rozhodování vázán.

Návrh, resp. žaloba, na výživné mezi manžely musí obsahovat hned několik formálních i obsahových náležitostí, aby byl bezvadný a navrhovatel (žalobce) se tak domohl svého práva. Návrh, který je přílohou č. 1 této diplomové práce, musí obsahovat následující náležitosti:

- a) označení soudu, kterému je žaloba určena,
- b) označení účastníků, žalobce a žalovaného, kterými jsou manželé,
- c) případně označení právních zástupců účastníků,
- d) vylíčení rozhodných skutečností – zde by měly být zahrnuty následující skutečnosti:
 - a. zda manželství nadále trvá,
 - b. zda manželé žijí v rodinné domácnosti,
 - c. zda mají děti,
 - d. uvedení osobních, majetkových a zdravotních poměrů účastníků,

¹⁷⁴ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 11. 1998, sp. zn. 22 Co 611/97.

- e. důvody, proč je nárok na určení výživného uplatňován,
- e) označení navrhovaných důkazů,
- f) petit – tedy návrh rozsudečného výroku, který musí obsahovat rozsah uplatňovaného nároku a den, od něhož je nárok uplatňován,
- g) podpis,
- h) datum.¹⁷⁵

K návrhu je nutné také připojit plnou moc, pokud je účastník zastoupen, a listinné důkazy, kterých se žalobce dovolává. Listinnými důkazy budou zejména oddací list, soudní rozhodnutí týkající se vyživovací povinnosti rodiče k dětem, zprávy o výši příjmů manželů, daňová přiznání, atd.

„Návrh na zahájení řízení není návrhem o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, ale návrhem na vydání rozsudku o splnění povinnosti.“¹⁷⁶

Soud je návrhem vázán a nemůže tak přisoudit více než je navrhováno. Může však návrh v části zamítnout a přisoudit méně, než je navrhováno, či může návrh zamítnout zcela. Vždy je však možné přiznat výživné pouze ode dne zahájení soudního řízení, jak je stanoveno v ust. § 922 ObčZ. Soud je vázán i návrhem po jakou dobu má být výživné přiznáno.¹⁷⁷

Navrhovatel se může také domáhat návrhem vydání předběžného opatření ve věci týkající se vyživovací povinnosti mezi manžely. Takové předběžné opatření může soud vydat, pokud *„je nezbytné, aby výživou oprávněnému účastníkovi bylo zabezpečeno placení výživného v nezbytné míře. ... Navrhovatel v takovém případě musí soudu dosvědčit, že v jeho (majetkových) poměrech nastaly takové okolnosti, pro které je nezbytné mu zajistit zatímně formou předběžného opatření placení výživného osobou povinnou výživou.“¹⁷⁸* Lze si jistě snadno představit situaci, kdy manžel opustí rodinnou domácnost manželů, ve které zůstane pouze manželka s nezletilým dítětem nebo dětmi mnohdy pobírající pouze rodičovský příspěvek, a manžel přestane dobrovolně hradit jakékoliv úhrady spojené s rodinnou domácností, výživné na děti i manželku a rodina by se tak dostala do svízelné situace bez potřebných příjmů. Bude nutné se obrátit na soud, aby neprodleně

¹⁷⁵ Náležitosti návrhu dle ust. § 42, § 79 OSŘ a zhodnocení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 12. 1977, sp. zn. Cpj 36/77.

¹⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 438.

¹⁷⁷ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 92.

¹⁷⁸ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. 10 Co 407/2006.

o poskytování výživného alespoň v nezbytné míře zatímně rozhodl, dokud nebude rozhodnuto o výživném meritorně.

V soudním řízení by měly být dostatečně zjištěny majetkové poměry obou manželů, veškeré příjmy manželů, účast na rodinné domácnosti, atp., tyto okolnosti by měly být hlavním předmětem dokazování.¹⁷⁹

Dle ust. § 154 OSŘ je pro rozsudek rozhodující stav v době jeho vyhlášení, tedy soud musí při určování výše výživného přihlížet k veškerým majetkovým poměrům a příjmům ke dni vydání svého rozhodnutí a nikoliv reflektovat v rozhodnutí poměry a příjmy, tak jak vyplývají z návrhu.

Soud může o návrhu, žalobě o výživné jednoho z manželů, rozhodnout několika způsoby, a to:

- a) usnesením o odmítnutí návrhu,
- b) usnesením o schválení smíru účastníků,
- c) rozsudkem, jímž návrh zamítne, částečně zamítne či návrhu vyhoví, a to zcela či částečně.

Soud může rozhodnout jednak nemeritorně usnesením o odmítnutí návrhu, a to v případě, že návrh bude nesrozumitelný, neurčitý nebo nebude obsahovat všechny stanovené náležitosti. V takovém případě by nejprve soud měl vyzvat účastníka, aby návrh ve stanovené lhůtě opravil nebo doplnil a účastníka poučil, jak je třeba opravu nebo doplnění provést. Pokud účastník i přes výzvu takto neučiní, nelze v řízení pokračovat a soud žalobu odmítne.

Jelikož jde o řízení sporné a povaha věci to připouští, je možné, aby účastníci skončili řízení soudním smírem. Soud by o takový smír měl usilovat, obzvláště v případě účastníků manželů, jejichž vztah může být soudním řízením nenapravitelně poznamenán.

Pokud soud návrhu vyhoví či alespoň částečně rozhodne rozsudkem o povinnosti jednoho z manželů plnit výživné vůči druhému z nich, a to buď v celé navrhované výši, nebo jen v části navrhované výše a ve zbytku návrh zamítne. Návrh ovšem soud může zamítnout i v celém rozsahu, pokud žalobce neunese břemeno tvrzení, břemeno důkazní nebo je návrh jinak nedůvodný či by přiznání poskytování výživného bylo v rozporu s dobrými mravy. Dle ust. § 162 OSŘ jsou rozsudky odsuzující k plnění výživného předběžně vykonatelné.

¹⁷⁹ FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, s. 28.

Na závěr bych ještě doplnila, že rozhodnutí týkající se soudního rozhodnutí ve věcech výživného mezi manžely, stejně jako jakákoliv jiná soudní rozhodnutí ve věcech výživného, jsou vydávána *cum clausula rebus sic stantibus* (za předpokladu, že věci zůstanou, tak jak jsou). „*To znamená, že mohou být změněna nebo zrušena vždy, změní-li se poměry, bez zřetele na to, zda ke změně dojde na straně oprávněného nebo na straně povinného.*“¹⁸⁰

¹⁸⁰ KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo.* 4., aktualiz. a doplň. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, s. 157.

6. Závěr

Do manželství v České republice ročně vstoupí několik desítek tisíc lidí, přestože trendem současné doby reagujícím na změny ve společnosti je nesezdané soužití mezi druhem a družkou. Manželství je však institutem právním a je značně právem regulováno na rozdíl od poměrů mezi druhem a družkou. Zákonodárce však nezapomíná, že poměr mezi manžely je také vztahem emocionálním a manželé vytvářejí především životní společenství, a nezasahuje tak nadměru do těchto vztahů právní regulací.

Právo přiznává manželům zákonné povinnosti a práva, které tvoří obsah manželství. Základní práva a povinnosti jsou zakotveny v soukromém právu, konkrétně v ObčZ, kde je jim věnován poměrně rozsáhlý prostor v části pojednávající o právu rodinném.

V práci jsem průběžně poukazovala na problematiku manželských práv a povinností v historii a v předchozí právní úpravě a je zřejmé, že se neustále vyvíjí a je na ně nazíráno odlišněji. Troufám si však říci, že i přes postupně nastalé změny, se nezměnil náhled na hlavní účel manželství, kterým je založení rodiny a péče o děti, stejně jako se nezměnily hlavní zásady prostupující celým rodinným právem, a to princip solidarity, vzájemné pomoci a blaha dítěte. Tyto zásady jsou následně reflektovány v konkrétních ustanoveních pojednávajících o vztazích mezi manžely, společné péči manželů o děti, rodinné domácnosti a povinnosti manželů dbát na zájmy rodiny.

V úvodu jsem si vytyčila cíl pojednat především o povinnostech a právech manželů osobního a osobně-majetkového charakteru, což jsem v rámci dvou nejrozsáhlejších kapitol dodržela a v podkapitolách jsem se postupně na jednotlivá práva a povinnosti zaměřila ve sledu, v jakém jsou uváděna v ObčZ. Nevyhnula jsem se i manželskému majetkovému právu a úpravě vztahů mezi rodiči, dětmi a manželů rodičů, protože úpravu některých práv a povinností nelze odtrhnout a izolovat od jiných. Obzvláště pokud mezi manžely vzniká ve většině případů majetkové společenství a nevystupují jen v roli manželů, ale současně jsou i rodiči, proto jsou velmi okrajově nastíněna i tyto povinnosti a práva. V podkapitole pojednávající o vyživovací povinnosti mezi manžely jsem krátce popsala vedle úpravy hmotněprávní i procesněprávní úpravu, jelikož právo na výživné je nesporně právem vymahatelným, je jedním z nejčastějších řízení probíhajících mezi manžely a měla jsem možnost se s ním v praxi setkat. Z těchto důvodů jsem také do přílohy č. 1 k této práci zařadila žalobu o výživné manželky.

Jak vyplývá z textu mé diplomové práce, existuje na vymahatelnost manželských osobních práv nejednotný názor. Jednak je zde dlouhodobý a většinový názor o jejich nevymahatelnosti, morálním charakteru a je na ně nahlíženo jako na určitá doporučení pro manžele, jež zákonodárce do zákona ukotvil a dává tak manželům doporučení, jak se mají v manželství chovat. Druhý menšinový názor, vyjádřený I. Telcem, upozornil na skutečnost, že pokud jsou tato práva zakotvena v textu zákona a jsou řazena do kategorie subjektivních práv rodinných, neměla by tato práva být ochuzena o svůj nárok. V souvislosti s tím, bylo poukázáno na to, že právní věda i praxe jsou stále velmi ovlivněny historicky ustálenými „starými pravdami“, nad nimiž je nejvyšší čas se zamyslet a kriticky zhodnotit jejich platnost v souvislosti s dnešním stavem právního řádu, který prošel značným vývojem. ObčZ dle mého mínění v této souvislosti přilil olej do ohně výslovným zakotvením nové povinnosti manželů o vzájemném informování se o svých příjmech a stavu svého jmění, jelikož se mnoho odborníků vyjádřilo kladně k otázce, zda je právo na informace od druhého manžela soudně vymahatelné. Soudní praxe se prozatím se všem novinkám zavedených v ObčZ nepřizpůsobila a nadále je jejich rozhodování a přístup značně ovlivněn právní úpravou předcházející ObčZ.

Jelikož jsem nechtěla diplomovou práci pojmout pouze jako kompilát autorských názorů a využívat pouze popisnou a srovnávací metodu, pokusila jsem detailněji věnovat věrnosti mezi manžely, která jim je stanovena jako jedna ze základních povinností, a zamyslela jsem se nad možností zakotvení zákonné povinnosti být si věrni do smlouvy mezi manžely. Při zpracování této části jsem vycházela pouze z obecných institutů práva a snažila se zvážit jejich využití na sankcionování manželské nevěry pomocí smluvní pokuty. Jako studentka právnické fakulty získávající prozatím jen obecné právnické vzdělání doufám ve čtenářovu schovívavost ve vztahu k mým teoretickým úvahám, které nejsou na tak výborné úrovni a natolik dostatečné, abych erudovaně bez pochyb danou problematiku vyřešila a došla k jednoznačnému závěru. Domnívám se však, že i když se na danou oblast zaměří odborníci, neshodnou se na jednotném řešení otázky, zda je možné povinnost být si věrni zakotvit ve smlouvě a utvrdit ji smluvní pokutou, a projeví se tak i zde známé přísloví „co právník, to názor.“ Přestože jsem se k otázce možného zakotvení manželské povinnosti být si věrni do smlouvy vyjádřila spíše negativně, pokusila jsem se pojmout i argumenty podporující

takovou možnost zároveň s problémy, které by díky umožnění takového zakotvení, nastaly.

Osobně si myslím, že nadměrná ingerence státní moci do poměru mezi manžely není vhodná. Státem by mělo být manželství chápáno jako životní společenství muže a ženy, kteří si mají primárně sami svobodně stanovit pravidla jejich vztahu, a právo by zde mělo působit pouze subsidiárně a regulovat jen nejnütnější stránky vztahu. Současně si však uvědomuji nutnost právní regulace, která plní důležitou ochrannou funkci v případě, kdy manželé nejsou schopni se dohodnout a jejich spory by mohly mít nepříznivý dopad i na jiné osoby, především na ostatní členy rodiny, jimž jsou velmi často nezletilé děti. Také je žádoucí, aby ochrany požíval i manžel před jednáním druhého manžela, jenž nejedná v zájmu obou manželů a případně ohrožuje i celou rodinu a jejich rodinnou domácnost. Díky zákonem stanovým povinnostem a právům se manželství stává institutem dosti svazujícím a muž a žena hodlající do manželského svazku vstoupit by měli pečlivě zvážít, zda budou schopni řádně takové povinnosti plnit a znají dostatečně všechna svá práva, která mohou v manželství uplatňovat.

Resumé

The diploma thesis deals with rights and duties of spouses under the Civil Code No. 89/2012, Coll. Rights and duties of spouses can be divided into three main groups according to their character. There are rights and duties of personal character, personal-property character and property character. This diploma thesis is concentrated on marital personal laws and personal-property laws. In comparison with the Civil Code No. 40/1964, Coll. and Family Code No. 94/1963 Coll., the current law regulation broadens legislation of rights and duties of spouses. Some of marital rights and duties are newly incorporated in current legislation, the others are just made more accurate.

Spouses are equal in their rights and duties. This equality between man and woman in marriage is very important and there is prohibition of discrimination any spouse in his or her rights or duties.

Spouses are obliged to respect each other, they are obliged to live together, be faithful to each other, respect each other's dignity, support each other, maintain the family community, create a healthy family environment and jointly care of children and also the duty to take into account the interests of the family, other spouse and other family members when a spouse chooses his work, study and similar activities. Those personal rights and duties of spouses are considered as unenforceable and they are just moral basis of marriage. But there is also another view that considers the possibility of enforcement these mutual marital rights and duties. I especially focus on duty to be faithful to each other and enforcement of this duty in this diploma thesis. Violation of duty to be faithful to each other is the one of the most causes of marriage breakdown. The question is whether the divorce due to infidelity occurred even if, in breach of the duty to be faithful, the faithful husband received some property benefit in the form of liquidated damages.

The aim of my thesis is to discuss rights and duties of spouses in general and then particular rights and duties of personal character, personal-property character gradually in the individual chapters.

Seznam zdrojů

Knižní publikace

BĚLINA, M. a kol. *Zákoník práce: komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 1613 s. ISBN 978-80-7400-290-8.

BĚLOHLÁVEK, A. J. a kol. *Nový občanský zákoník: srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 829 s. ISBN 978-80-7380-413-8.

BEZOUŠKA, P., PIECHOWICZOVÁ, L. *Nový občanský zákoník: nejdůležitější změny*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2013, 375 s. ISBN 978-80-7263-819-2.

BLACK, J. M., BOND, T., BRIDGE, A. J. *A practical approach to family law*. sixth edition. London: Blackstone Press Limited, 2000, s. 67.

ČEŠKA, Z. a kol. *Československé rodinné právo*. 1. vyd. Praha: Panorama, 1985, 307 s.

DVOŘÁK, J., SPÁČIL, J. *Společné jmění manželův teorii a judikatuře*. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011, 296 s. ISBN 978-80-7357-597-7.

ELIÁŠ, K. a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

ELIÁŠ, K., ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. 1. vyd. Praha: Linde, 2001, 302 s. ISBN 80-7201-303-0.

FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8.

FOREJTOVÁ, M. *Judikatura soudů Evropské unie a Rady Evropy ve věcech zákazu diskriminace*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 220 s. ISBN 978-80-7380-475-6.

FRANCEK, J. *Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. 1. vyd. Praha: Rybka Publishers, 2000, 254 s. ISBN 80-86182-29-0.

FRANCOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, J. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 256 s. ISBN 978-80-7357-350-8.

HOLUB, M. a kol. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011, 456 s. ISBN 978-80-8721-296-7.

HRUŠÁKOVÁ, M. a kol. *Zákon o rodině; Zákon o registrovaném partnerství: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 558 s. ISBN 978-80-7400-061-4.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 368 s. ISBN 978-80-7400-552-7.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s. ISBN 978-80-7400-503-9.

HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. 3., přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, 398 s. ISBN 80-7239-192-5.

HUBÁLKOVÁ, E. *Evropská úmluva o lidských právech a Česká republika: judikatura a řízení před Evropským soudem pro lidská práva*. Praha: Linde, 2003, 743 s. ISBN 80-7201-417-X.

HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 1335 s. ISBN 978-80-7400-535-0.

KMEC, J., KOSAR, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, 1660 s. ISBN 978-80-7400-365-3.

KNAPPOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. 3, díl 4-6., Rodinné právo - Autorské a patentové právo - Dědické právo*. 4., aktualiz. a doplň. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 344 s. ISBN 80-86395-44-8.

KOVÁŘOVÁ, D. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014, 168 s. ISBN 80-86395-44-8.

LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

MACHÁČEK, I. *Daň z příjmů fyzických osob 2010. Praktická pomůcka k daňové optimalizaci*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, 288 s. ISBN 978-80-7400-188-8.

MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. přeprac. vyd. (v nakl. Leges 1. vyd.). Praha: Leges, 2010, 640 s. ISBN 978-80-87212-39-4.

MAYR, R. *Soustava občanského práva. Kniha třetí: Právo obligační*. Brno: Barvič a Novotný, 1929, 418 s.

MELZER, F., TÉGL, P. a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1 – 117*. Praha: Leges, 2013, 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.

NOVÁ, H., TĚŽKÁ, O. *Vyživovací povinnost: Praktická příručka s judikaturou a vzory*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, 226 s. ISBN 80-85647-84-2.

NOVOTNÝ, P. a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Praha: Grada, 2014, 194 s. ISBN 978-80-274-5167-2.

PLECITYÝ, V. a kol. *Základy rodinného práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 140 s. ISBN 978-80-7380-139-7.

PLECITYÝ, V. *Zákon o rodině: komentář, judikatura, prováděcí předpisy, souvisící předpisy: stav k 1. 10. 2007*. Praha: Eurounion, 2007, 521 s. ISBN 978-80-7317-063-9.

PSUTKA, J. *Společné jmění manželů*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 313 s. ISBN 978-80-7400-565-7.

RADVANOVÁ, S., ZUKLÍNOVÁ, M. *Kurs občanského práva: Instituty rodinného práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1999, 227 s. ISBN 80-7179-182-2.

ROUČEK, F., SEDLÁČEK, J. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl. 1., §§ 1-284*. Praha: ASPI Publishing, 2002, 1192 s. ISBN 80-85963-90-6.

ŠÍNOVÁ, R., ŠMÍD, O. a kol. *Manželství*. Praha: Leges, 2014, 336 s. ISBN 978-80-87576-66-3.

ŠMÍD, O. a kol. *Rozvod manželství*. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, 336 s. ISBN 978-80-7502-046-8.

ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. 1, díl 1-2., Obecná část - Věcná práva*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2009, 459 s. ISBN 978-80-7353-468-0.

ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II (rodinné právo)*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 752 s. ISBN 978-80-7478-457-6.

TINTĚRA, T. *Smluvní pokuta v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2012, 126 s. ISBN 978-80-87576-27-4.

VESELÁ, R. a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 262 s. ISBN 80-86432-48-3.

WELSTEAD, M., EDWARDS, S. *Family law*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2008, 490 s. ISBN 978-0-19-923127-0.

WINTEROVÁ, A., ed. a DVOŘÁK, J., ed. *Pocťa Sentě Radvanové k 80. narozeninám*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2009. 630 s. ISBN 978-80-7357-432-1.

Periodika

ELIÁŠ, K. *Domácnost*. AD NOTAM, 2007, č. 3, s. 69 an.

HENDRYCHOVÁ, M. *Rodinné právo se zřetelem k majetkovému právu manželskému*. Obchodní právo, 2013, č. 2, s. 42 an.

JOUZA, L. *Uplatňování nového občanského zákoníku v pracovně právních vztazích*. Zpravodaj Jednoty českých právníků, 2013, č. 1, s. 53 an.

KAVALÍR, J. *Povinnost manželů vzájemně si pomáhat ve vztahu k přípustnosti úplaty za práci mezi manžely či k vypořádání SJM*. Právo a rodina, 2013, č. 5, s. 6 an.

KOVÁŘOVÁ, D. *Co je manželství*. Rodinné listy, 2013, č. 9, s. 10 an.

KOVÁŘOVÁ, D. *Riziková místa rodinného práva*. Rodinné listy, č. 2013, č. 6, s. 11 an.

KOVÁŘOVÁ, D. *Výživné mezi manžely*. Právo a rodina, 2006, č. 4, s. 1 an.

KRÁLÍČKOVÁ, Z. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku*. Právní rozhledy, 2013, č. 23 – 24, s. 80 an.

MALENOVSKÝ, R. *K žalobě na splnění závazku náležejícího do SJM, sjednaného jen s jedním z manželů*. Právní rozhledy, 2008, č. 20, s. 747 an.

NOVOTNÁ, V. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku (1.)*. Právo a rodina, 2014, č. 1, s. 1 an.

OLEJAROVÁ, Ž. *Majetkové poměry manželů od 1. 1. 2014 dle nového občanského zákoníku*. Právo a rodina, 2013, č. 7, s. 7.

RADVANOVÁ, S. *Zdravé rodinné prostředí – jak pro koho*. Acta Iuridica Olomucensis, 2005, č. 2, s. 47 an.

SVOBODA, K. *K žalobám mezi manžely za trvání manželství*. Právní rozhledy, 2014, č. 18, s. 638 an.

SVOBODA, K. *Změny v řízení o neexistenci a neplatnost manželství*. Právo a rodina, 2014, č. 4, s. 6 an.

TELEC, I. *Poctivost a důvěra, dobrá víra, dobré mravy, veřejná morálka a veřejný pořádek*. Právní rozhledy, 2011, č. 1, s. 1 an.

TELEC, I. *Subjektivní práva rodinná*. Právní rozhledy, 2012, č. 3, s. 7 an.

WESTPHALOVÁ, L., SPÁČIL, O. *Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely*. Právní rozhledy, 2013, č. 6, s. 216 an.

Internetové zdroje

DEBELE, G. A., RHODE, S. C. *Prenuptial Agreements in the United States* [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z: https://www.iafl.com/cms_media/files/prenuptial_agreements_in_the_us.pdf.

LANDERS, J. *Should You Get a Prenup With an Infidelity Clause?* [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z: <https://www.dailyworth.com/posts/2766-worried-he-might-cheat-consider-an-infidelity-clause-in-your-prenup/1>.

The Daily Record. The Art of Infidelity Clause [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z: <http://www.lerchearly.com/publications/1046-the-art-infidelity-clause>.

LANDERS, J. *Can a Prenup Or A Postnup With An Infidelity Clause Deter A Husband From Cheating?* [online]. Citováno dne 10. 3. 2016. Dostupné z: <http://www.forbes.com/sites/jefflanders/2014/03/13/can-a-prenup-or-a-postnup-with-an-infidelity-clause-deter-a-husband-from-cheating/#318a2f797d6b>.

JIRÁSEK, J. *Zneužití imigračního práva: účelové sňatky (evropská úprava a její transpozice v českém právním řádu)*. In: DÁVID R., NECKÁŘ J., SEHNÁLEK D., (Editors). COFOLA 2009: the Conference Proceedings, 1. edition. Brno: Masaryk University, 2009 [online]. Citováno dne 14. 2. 2016. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola2009/files/contributions/Jan%20Jirasek%20_947_.pdf.

Slovník spisovného jazyka českého[online]. Citováno dne 17. 2. 2016. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=%C3%BActa&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>.

Původ monogamie, právo první noci [online]. Citováno dne 18. 2. 2016. Dostupné z: <http://www.ptejtese knihvny.cz/dotazy/puvod-monogamie-pravo-prvni-noci>.

Normativní zdroje

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Ústavní zákon č. 23/1991 Sb. kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, ve znění všech dodatkových protokolů (sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.)

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb.)

Judikatura, zhodnocení, stanoviska a zprávy soudů

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 7. 2011, sp. zn. II. ÚS 231/10.

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 15/09-2.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2014, sp. zn. II. ÚS 2224/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 5. 5. 2015, sp. zn. II. ÚS 107/15.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. 22 Cdo 1875/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 22 Cdo 1128/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 1999, sp. zn. 2 Cdon 1980/97.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 10. 1969, sp. zn. 1 Cz 52/69.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 1967, sp. zn. 4 Cz 7/67.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 5. 2010, sp. zn. 21 Cdo 459/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 17. 10. 2008, sp. zn. 22 Cdo 2437/2008.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Slovenské socialistické republiky ze dne 19. 5. 1976, sp. zn. 1 Cz 125/75.

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 12. 1977, sp. zn. Cpj 36/77.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 3. 1981, sp. zn. 5 Tz 6/81.

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 1977, sp. zn. Cpjf 46/77.

Zhodnocení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 1966, R IV/1966.

Zpráva Nejvyššího soudu v Bratislavě ze dne 15. 6. 1977, sp. zn. Cpj 11/77.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2012, sp. zn. 5 As 104/2011.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 18. 1. 2011, sp. zn. 1 Ao 2/2010.

Rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě ze dne 10. 3. 1950, sp. zn. 1 Co V 33/50.

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 5. 1. 2005, sp. zn. 10 Co 250/2004.

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. 10 Co 407/2006.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 11. 1998, sp. zn. 22 Co 611/97.

Rozhodnutí Městského soudu v Praze ze dne 27. 4. 1965, sp. zn. 6 Co 197/65.

Clarkson v Clarkson (1930) 143 LT 775, 46 TLR 623.

Jiné zdroje

Doporučující tabulka pro stanovení výživného. Dostupná z: http://www.profipravo.cz/index.php?page=article&id_category=13&id_article=253757&csum=ea038f57.

Demografické příručky Českého statistického úřadu [online]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demograficka-prirucka-2014>.

Přílohy

Příloha č. 1

Okresní soud v Lounech

Sladkovského1132

440 29 LOUNY

V Žatci dne 29. 2. 2016

Žalobkyně: Alice Stachová, nar. 21. 6. 1974

bytem Volyňských Čechů 837, 438 01 Žatec

právně zastoupena: Mgr. Renátou Ryněšovou,

Advokátní kancelář RYNEŠOVÁ & partner

Hošťálkovo náměstí 62, 438 01 Žatec

Žalovaný: Marek Stach, nar. 28. 11. 1970

bytem Elišky Krásnohorské 921, 438 01 Žatec

ŽALOBA O VÝŽIVNÉ MANŽELKY

dle ust. § 697 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Dvojmo

Přílohy:

1 x plná moc advokáta ze dne 30. 9. 2015

dále dle textu

SOP – osvobozeno (ve smyslu § 11 odst. 2 písm. c) zákona č. 46/2001 Sb.,
o soudních poplatcích, v platném znění)

I.

Účastníci uzavřeli dne 5. 5. 2005 manželství před Městským úřadem v Žatci, jejich manželství dosud trvá. Před manželstvím se dne 1. 8. 1994 narodil zletilý Jakub, dne 18. 2. 2000 nezletilá Berenika a dne 29. 5. 2008 nezletilý Adam. Zletilý Jakub i nezletilá Berenika jsou společnými dětmi účastníků, otcovství k nim bylo určeno na základě souhlasného prohlášení obou účastníků. Oba účastníci mají k jejich dětem vyživovací povinnost. Tuto otec plní na základě pravomocného rozsudku zdejšího soudu č.j. 6 Nc 27/2014-111 ze dne 29. 12. 2015, podle kterého je žalovaný povinen platit výživné pro nezletilou Bereniku ve výši 4.000,- Kč měsíčně, pro nezletilého Adama 3.000,- Kč měsíčně a pro zletilého Jakuba ve výši 7.000,- Kč měsíčně. Žalobkyně svou vyživovací povinnost k oběma nezletilým dětem a zletilému Jakubovi plní řádně, o děti pečuje.

Důkazy: 1. rozsudek Okresního soudu v Lounech č.j. 6 Nc 27/2014-111 z 29. 12. 2015
2. oddací list účastníků

II.

Dne 1. 5. 2015 se žalovaný odstěhoval z rodinné domácnosti účastníků, přičemž již v této době udržoval mimomanželský vztah s jinou ženou. Od této doby nepřispíval na výživu žalobkyně ničeho.

Zatímco životní úroveň žalovaného nedoznala jeho odchodem z rodinné domácnosti změny, hmotná a kulturní úroveň žalobkyně je výrazně odlišná od úrovně žalovaného.

V době, kdy manželé udržovali rodinnou domácnost, byla péče o domácnost i děti zajišťována především žalobkyní, a to na základě dohody obou účastníků. V době společného soužití účastníků žalobkyně pracovala pouze na částečný úvazek u reklamní agentury AXpress, s.r.o. Hlavní příjem rodinné domácnosti plynul z příjmu žalovaného, který pracuje jako primář chirurgie v Nemocnici Žatec, o.p.s.

V době, kdy účastníci hospodařili s oběma příjmy, žalobkyně pravidelně sportovala – jezdila na in-line bruslích a lyžovala. Pravidelně si pořizovala brýle a čochky. Absolvovala s dětmi řadu výletů, navštěvovali hrady a zámky, divadla, sportovní akce a také organizačně zajišťovala rodinné dovolené. Vzhledem k tomu, že převážnou většinu volného času trávila s dětmi žalobkyně sama, staly se sportovní aktivity společnými aktivitami žalobkyně a dětí.

V současné době si žalobkyně tyto aktivity nemůže dovolit, stejně tak jako nákup nových brýlí či čoček. S ohledem na kolísání nitroočního tlaku je nezbytné, aby si žalobkyně pravidelně aplikovala oční kapky, které doplácí. Po odečtení nákladů na bydlení a nákladů spojených s výživou dětí, nezbývá žalobkyni dostatek prostředků např. ani na nákup potřebného sezónního oblečení a své volnočasové aktivity.

Žalobkyně stále pracuje jako administrativní pracovnice v reklamní agentuře AXpress, s.r.o. s průměrným čistým měsíčním příjmem 19.500,- Kč. Náklady na bydlení žalobkyně činí celkem 10.500,- Kč měsíčně, nadto žalobkyně splácí úvěr ze stavebního spoření ve výši 500,- Kč měsíčně. Náklady na stravu žalobkyně a dvou dětí představují 7.000 až 8.000,- Kč měsíčně. Po odečtení nákladů spojených s bydlením a stravou tak žalobkyni zbývá na výživu svou a svých dětí částka cca 2000,- Kč měsíčně, když příspěvky žalovaného na výživu dětí stěží pokryjí náklady na zájmové aktivity dětí a pomůcky, učebnice dětí do školy a placení koleje pro zletilého Jakuba a veškeré jeho výdaje na školní potřeby.

Žalovaná tak není dostatečně zajištěna pro případ mimořádných úhrad spojených např. s pořízováním nové pračky a myčky, které bude nutno v nejbližší době pořídit vzhledem ke stáří a poruchám současných spotřebičů. Stejně tak bude nutné pořídit nový vůz, který žalobkyně využívá především k dopravování dětí do škol, na jejich hojné zájmové aktivity a k dojíždění do práce.

Žalovaný stále pracuje jako primář chirurgie Nemocnice Žatec, o.p.s. s průměrným čistým měsíčním výdělkem cca 60.000,- Kč. Žalobce je zdrav.

Žalovaný žalobkyni na její výživu přestal k říjnu 2015 hradit výživné. Dne 3. 11. 2015 ho k tomu žalobkyně písemně prostřednictvím své právní zástupkyně vyzvala. Žalovaný pravidelně dle rozsudku nadepsaného soudu, č.j. 6 Nc 27/2014-111 z 8. 7. 2015 zasílá k rukám žalobkyně na výživu dětí celkem částku 14.000,- Kč.

Žalovaný žije v bytě o velikosti 1+2, který je v jeho výlučném vlastnictví, nehradí nájemné jako žalovaná a jeho náklady na energie a jiné drobné úhrady spojené s bydlením nepřesahují měsíčně 3.000,- Kč. I s přihlédnutím k případným nákladům žalovaného na stravu, ošacení, mimořádných výdajů zůstává žalovanému z jeho příjmu k dispozici nejméně částka 35.000,- Kč měsíčně a žádné jiné výdaje žalovaný nemá.

- Důkazy:
3. zpráva o příjmech žalobkyně a žalovaného (necht' vyžádá soud, případně k dispozici ve spise zdejšího soudu č.j. 6 Nc 27/2014)
 4. výslech účastníků
 5. výzva k úhradě výživného ze dne 3. 11. 2015

III.

Podle ustanovení § 697 občanského zákoníku mají manželé vzájemnou vyživovací povinnost v rozsahu, který oběma zajišťuje zásadně stejnou hmotnou a kulturní úroveň. Protože žalovaný odmítá plnit svou vyživovací povinnost vůči žalobkyni a hmotná a kulturní úroveň manželů není zásadně stejná, navrhuji, aby Okresní soud v Lounech jako soud věcně a místně příslušný vydal tento

r o z s u d e k:

- I. Žalovaný je povinen platit žalobkyni na její výživu počínaje dnem 1. 3. 2016 výživné v částce 10.000,- Kč měsíčně předem, vždy do 15. dne v měsíci.**
- II. Žalovaný je povinen dlužné výživné za dobu ode dne podání žaloby splatit ve splátkách po 3.000,- Kč měsíčně spolu s řádným výživným pod ztrátou výhody splátek.**
- III. Žalovaný je povinen nahradit žalobkyni náklady řízení k rukám právní zástupkyně žalobkyně.**

za žalobkyni

Mgr. Renáta Rynešová
advokátka v plné moci